

Hallituksen esitys Eduskunnalle alkoholirikoksia koskevien säännösten uudistamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan uudistettaviksi alkoholirikoksia koskevat säännökset. Esitys on osa rikoslain kokonaisuudistusta. Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi luku alkoholirikoksista. Luvussa säädettäisiin alkoholirikoksista, määritelmistä ja oikeushenkilön vastuusta.

Alkoholirikoksista säädetään nykyisin vuoden 1968 alkoholilaissa. Kyseisen lain rangaistuksia ja muita seuraamuksia koskeva 9 luku jätettiin voimaan vuonna 1994 alkoholilakia säädettäessä. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaisesti rikoslakiin ehdotetaan siirrettäväksi alkoholirikoksia koskevat vankeusuhkaiset rangaistussäännökset. Samalla vuoden 1968 alkoholilain voimassa olevat säännökset ehdotetaan kumottaviksi.

Alkoholirikoksena rangaistaisiin alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen alkoholijuoman tai väkiviinan valmistus, maahantuonti, myyminen, välittäminen tai muu luovuttaminen tai näiden tekojen yritykset. Rangaistavaa olisi myös alkoholijuoman tai väkiviinan hallussa pitäminen tai kuljettaminen alkoholilain vastaisesti. Alkoholirikokset olisivat rangaistavia tahallisina. Alkoholirikkomukset olisivat rangaistavia tahallisina taikka törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä tekotavasta riippuen.

Alkoholirikokset ehdotetaan porrastettaviksi kolmeen törkeysportaaseen rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaisesti. Alkoholirikoksesta ehdotetaan säädettäväksi seuraamukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeän alkoholirikoksen seuraamukseksi ehdotetaan vähintään neljää kuukautta ja enintään neljää vuotta vankeutta. Lievän alkoholirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa. Alkoholilaisissa säädettäisiin sakonuhkaisesta alkoholirikkomuksesta.

Väkevän alkoholijuoman alkoholilain vastainen mainonta sekä miedon alkoholijuoman

mainonnan kohdistaminen alaikäisiin ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi alkoholijuoman markkinointirikoksena rikolaisissa. Rangaistavaa olisi myös alaikäisen kuvaaminen miedon alkoholijuoman markkinoinnissa.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ehdotetaan sovellettavaksi alkoholirikokseen, törkeään alkoholirikokseen ja alkoholijuoman markkinointirikokseen.

Rikesakon soveltamisala ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan eräitä vähäisiä alkoholirikkomuksia.

Poliisin saisi tarkastaa alle kahdeksantavuotiaan mukana olevat tavarat laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman löytämiseksi ja poisottamiseksi. Poliisi voisi ottaa pois alle kahdeksantavuotiaalta laittomasti hallussa pidetyt alkoholijuomat ja kahdeksantoista mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneeltä väkevät alkoholijuomat ja hävittää ne, jos alkoholijuomien arvo olisi vähäinen.

Pakkokeinolakia muutettaisiin niin, että henkilöntarkastus olisi mahdollista kohdistaa lievistä alkoholirikoksesta epäiltyyn.

Alkoholirikosten johdosta määrättäviin menettämisseuraamuksiin ehdotetaan sovellettavaksi rikoslain säännöksiä menettämisseuraamuksista.

Laitonta tuontitavaraan ryhtymistä koskevaa säännöstä tarkennettaisiin koskemaan myös ryhtymistä sellaiseen valmisteveron alaisen tuotteeseen, jonka osalta on sen maahan tuonnin jälkeen syyllystyttö veropetokseen.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan kumottavaksi laki aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Voimassa oleva lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Vuoden 1994 alkoholilaki.....	5
Vuoden 1968 alkoholilaki.....	5
9 luku Rangaistukset ja muut seuraamukset tämän lain rikkomisesta.....	5
10 luku Erinäiset säännökset.....	9
Rikostilastoja.....	9
Laki aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä.....	10
2.2 Nykytilan arviointi.....	10
3 RUOTSIN JA NORJAN LAINSÄÄDÄNTÖ.....	12
4 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	14
4.1 Alkoholirikokset.....	14
4.2 Alkoholijuomien mainonta.....	20
4.3 Alkoholijuoman tarjoaminen alaikäiselle.....	21
4.4 Vuoden 1968 alkoholilain kumoaminen.....	22
4.5 Aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä annetun lain kumoaminen.....	26
4.6 Alkoholirikosten suhde eräisiin muihin rikoksiin.....	26
5 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	29
6 ASIAN VALMISTELU.....	30
7 MUITA ESITYKSEEN VAIKUTTAVIA SEIKKOJA.....	31
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	32
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	32
1.1 Rikoslaki.....	32
2 a luku Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta.....	32
10 luku Menettämisseuraamuksista.....	32
30 luku Elinkeinorikoksista.....	32
43 luku Hyviä tapoja koskevien määräysten rikkomisesta.....	33
46 luku Säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta.....	34
50 a luku Alkoholirikoksista.....	34
1.2 Alkoholilaki.....	40
8 luku Ohjaus ja valvonta.....	40
1.3 Pakkokeinolaki.....	48
5 luku Etsintä.....	48
2 VOIMAANTULO.....	48
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	49
LAKIEHDOTUKSET.....	54
1. Laki rikoslain muuttamisesta.....	54
2. Laki alkoholilain muuttamisesta.....	57
3. Laki pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n muuttamisesta.....	60

LIITE	61
RINNAKKAISTEKSTIT	61
1. Laki rikoslain muuttamisesta.....	61
2. Laki alkoholilain muuttamisesta.....	67
3. Laki pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n muuttamisesta.....	73

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Ehdotus alkoholirikoksia koskevien säännösten uudistamisesta liittyy rikoslain (39/1889) kokonaisuudistukseen. Alkoholilakia (1143/1994) uudistettaessa alkoholia koskevien rangaistussäännösten uudistaminen lykättiin tehtäväksi myöhemmin rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tuolloin voimassa ollut alkoholilaki (459/1968, myöhemmin vuoden 1968 alkoholilaki) kumottiin lukuun ottamatta lain 9 lukua, joka sisältää alkoholirikosten sääntelyn, sekä lain 104 ja 105 §:ää.

Tämän esityksen tarkoituksena on jatkaa rikoslain erityisen osan uudistamista kokonaamalla rikoslakiin sellaiset alkoholilainsäädännön vastaiseen toimintaan liittyvät rangaistussäännökset, joista ehdotetaan säädettäväksi rangaistukseksi vankeutta. Rikoslakiin ehdotetaan säädettäväksi uusi 50 a luku alkoholirikoksista. Samalla alkoholiin liittyvät rangaistussäännökset uudistetaan rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettujen periaatteiden mukaisesti.

Alkoholirikossäännökset ovat alkoholilainsäädännön tehostekriminalisointeja. Niiden tarkoituksena on vanhastaan ollut suojata valtion taloudellisia intressejä sekä toisaalta kansanterveyttä. Alkoholijuomien ja väkiviiinan sääntelyyn liittyvässä toimintaympäristössä on kuitenkin vuodesta 1995 alkaen ja erityisesti 2000-luvulla tapahtunut suuria muutoksia.

Vuoden 2004 alusta lukien Suomi luopui matkustajien muista EU-jäsenvaltioista tuomien alkoholijuomien määrällisistä rajoituksista ja toukokuusta 2004 lukien sisämarkkinoiden yleisiä periaatteita ryhdyttiin soveltamaan myös uusiin jäsenvaltioihin. Vuoden 2004 maaliskuussa alkoholiveroa alennettiin merkittävästi.

Alkoholin kokonaiskulutus on tämän jälkeen kasvanut huomattavasti. Vuoteen 2003 verrattuna alkoholin kulutus on lisääntynyt 14 prosenttia. Alkoholin kokonaiskulutus nousi vuonna 2007 lähes kolme prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Sataprosenttista alkoholia kulutettiin mainittuna vuonna asukasta kohden 10,5 litraa. Kulutuksesta valta-

osa (8,7 litraa) on kotimaassa ostettua alkoholia. Rajoitusten poistaminen alkoholin matkustajatuonnilta EU-maista ei sen sijaan ole johtanut merkittävään kulutuksen kasvuun. Alkoholijuomien matkustajatuonti on vähentynyt vuodesta 2006 alkaen.

Veronalennuksen seurauksena alkoholin pimeät markkinat ovat supistuneet ja alkoholirikokset ovat vähentyneet vuodesta 2005 alkaen, erityisesti alkoholin salakuljetus. Alkoholin kulutustason kasvu heijastuu kuitenkin muuhun rikollisuuteen kuten väkivallan määrään suurkulutuksen ja humalahakuisen juomisen lisääntymisen kautta.

Harjoitettava alkoholipolitiikka perustuu valtioneuvoston 9 päivänä lokakuuta 2003 hyväksymään periaatepäätökseen alkoholipolitiikan linjauksista. Periaatepäätöksessä esitetään alkoholihaittojen ehkäisylle kolme osatavoitetta: alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheutuvien riskien vähentäminen, alkoholijuomien riskikäytön ja siitä aiheutuvien haittojen vähentäminen ja alkoholin kokonaiskulutuksen vähentäminen. Voimassa olevassa lainsäädännössä todetaan olevan useita säännöksiä, joiden tarkoituksena on ehkäistä alkoholista aiheutuvia haittoja. Ministeriöiden tulee tältä osin toimialoillaan tehostaa alkoholilain, rikoslain, järjestyslain ja valmisteverolain toimeenpanoa. Päätöksessä todetaan, että alkoholirikoksia koskevat säännökset uudistetaan ja vankeusuhkaiset säännökset siirretään rikoslakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on ollut laajapohjaisen alkoholiohjelman valmistelu ja toimeenpano vuosina 2004—2007. Valtioneuvosto antoi välitarkastelun valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta eduskunnalle hallituksen vuotta 2005 koskevan toimenpidekertomuksen liitteenä olevassa sosiaali- ja terveystietomuksessa 2006.

Myös pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmassa korostetaan alkoholipolitiikassa ehkäisevän päihdetyön ja varhaisen puuttumisen tehostamista. Alkoholin kulutusta ja haittoja vähennetään hallitusohjelman mukaisesti myös alkoholiveron korotuksella, joista ensimmäinen on toteutettu 1.1.2008. Budjettiriihessä päätettiin elokuus-

sa 2007, että hallitus toteuttaa myös toisen korotuksen.

Valtioneuvoston tammikuussa 2008 hyväksymässä sosiaali- ja terveyshuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa 2008—2011 tavoitteena on alkoholijuomien kokonaiskulutuksen vähentäminen nykyisestä vuoden 2003 tasolle eli 10,5 litrasta puhdasta alkoholia tasoon 9,4 litraa puhdasta alkoholia asukasta kohti.

2 Nykytila

2.1 Voimassa oleva lainsäädäntö ja käytäntö

Vuoden 1994 alkoholilaki

Tammikuun 1 päivänä vuonna 1995 voimaan tulleen alkoholilain säätämisen tarkoituksena oli sopeuttaa alkoholilainsäädäntö Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen (ETA-sopimus) ja samalla turvata alkoholijärjestelmän sosiaali- ja terveystaloudelliset tavoitteet (HE 119/1994 vp). Yhteisöläisäädännön mukaista alkoholijärjestelmää suunniteltaessa katsottiin, että vähittäismyyntimonopolin säilyttäminen oli alkoholipoliittiset tavoitteet silmällä pitäen tärkein tavoite. Muiden kaupallisten toimintojen osalta riitti niiden luvanvaraistaminen kuitenkin siten, että maahantuonnille ei asetettaisi mitään esteitä (HE 247/1998 vp).

Alkoholilain tarkoituksena on lain 1 §:n mukaan alkoholin kulutusta ohjaamalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Laki säätelee alkoholijuomien ja väkiviinan valmistusta, maahantuontia, maasta vientiä, myyntiä ja muuta luovutusta, käyttöä, hallussapitoa ja kuljetusta sekä alkoholijuomien mainontaa. Laissa määritellään myös alkoholiin liittyvät keskeiset käsitteet, muun muassa alkoholijuoma, väkevä alkoholijuoma ja väkiviina. Lakia on sen säätämisen jälkeen muutettu useita kertoja.

Vuoden 1968 alkoholilaki

Vuoden 1968 alkoholilaissa säädetään alkoholirikoksista lain 9 luvussa ”Rangaistukset ja muut seuraamukset tämän lain rikkomisesta.”

9 luku

Rangaistukset ja muut seuraamukset tämän lain rikkomisesta

81 §. Pykälän 1 momentissa säädetään, että joka luvottomasti valmistaa tai valmistuttaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa taikka sitä yrittää, tuomitaan luvottomasta alkoholipitoisen aineen valmistuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Pykälän 2 momentin mukaan alkoholijuoman tai väkiviinan valmistuksena pidetään myös muun alkoholipitoisen aineen kuin alkoholijuoman käsittelemistä siten, että se muuttuu alkoholijuomaksi tai väkiviinaksi.

82 §. Joka luvottomasti tuo maahan tai vie maasta alkoholijuomaa tai väkiviinaa taikka sitä yrittää, tuomitaan pykälän 1 momentin mukaan alkoholipitoisen aineen salakuljetuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Jos alkoholijuoman tai väkiviinan määrä on vähäinen ja asianhaarat muuten lieventävät, rangaistus on 2 momentin mukaan sakkoa.

83 §. Pykälässä säädetään rangaistus aluksen päällikölle alkoholipitoisen aineen salakuljetuksesta, jos lastina on selittämättömän suuri määrä alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Pykälän mukaan milloin ulkomailta tulevan tai sinne menevän, Suomen alueelta tavatun aluksen muonavarastossa tai lastissa muualla kuin matkustajalle henkilökohtaista käyttöä varten varatussa paikassa on alkoholijuomaa tai väkiviinaa enemmän kuin aluksen ja sen henkilökunnan sekä matkustajien tarpeeksi eikä selvitetä, että ainetta kuljetetaan kauttakuljetusvälineenä tai suomalaisen satamaan poikkeavan aluksen lastina tullilainsäädännön määräyksiä noudattaen tai että alus on todellisen hädän pakottamana tullut Suomen alueelle ja on seurannut tavallista kauttakuljetusta lastauspaikasta määräpaikkaan tarpeettomasti pysähtymättä, aluksen päällikkö tuomitaan, jollei hänen harkita täyttäneen, mitä hänen valvontavelvollisuutensa kohdullisesti katsotaan kuuluvan, alkoholipitoisen aineen salakuljetuksesta niin kuin 82 §:ssä säädetään.

84 §. Sitä joka avustaakseen alkoholijuoman tai väkiviinan luvattonta maahantuontia käyttää alusta tai muuta kulkuneuvoa taikka tiedotusvälinettä yhteyden välittämissä Suomesta Suomen alueella tai sen ul-

kopuoilella olevaan alukseen tai muuhun kuluneuvon, jota ilmeisesti on tarkoitettu käyttää tuollaiseen luvattomaan maahantuontiin, rangaistaan pykälän mukaan niin kuin 82 §:ssä säädetään.

85 §. Pykälässä säädetään alkoholijuoman tai väkiviinan laittomasta myynnistä. Joka luvattomasti myy tai muutoin korvausta tai hyvitystä vastaan luovuttaa taikka luvattomasti palkkiota vastaan välittää, kaupaksi tarjoaa tai kaupan pitää alkoholijuomaa tai väkiviinaa, on pykälän 1 momentin mukaan tuomittava alkoholipitoisen aineen välittämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Pykälän 2 momentin mukaan samoin tuomitaan myös se, joka on saanut alkoholijuoman tai väkiviinan saantiin oikeuttavan todistuksen tai lääkemääräyksen ja joka korvausta tai hyvitystä vastaan luovuttaa sen toiselle.

Pykälään lisättiin vuonna 1999 uusi 3 momentti. Sen mukaan jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettu teko, huomioon ottaen alkoholijuoman tai väkiviinan vähäinen määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomuksesta sakkoon. Myynnistä ei ennen lainmuutosta ollut mahdollista tuomita lievennetyn asteikon mukaan. Muutos mahdollisti seuraamuksen määräämisen rangaistusmääräysmenettelyssä.

Samassa yhteydessä säädettiin 4 momentti, jonka nojalla on mahdollista suorittaa henkilöntarkastus ja kotietsintä 3 momentissa mainitussa rikkomuksessa. Momentissa säädetään, että jos todennäköisin syin epäillään, että joku on syyllistynyt 3 momentissa tarkoitettuun rikkomukseen, voidaan alkoholijuoman tai väkiviinan taikka 2 momentissa tarkoitettua asiakirjan löytämiseksi toimittaa pakkokeinolain (450/1987) 5 luvussa tarkoitettu epäiltyyn kohdistuva henkilöntarkastus sekä hänen käyttämässään ajoneuvossa kotietsintä. Henkilön tarkastuksessa ja kotietsinnässä noudatetaan, mitä niiden toimittamisesta säädetään pakkokeinolaissa.

Jos joku välittää alkoholijuomaa tai väkiviinaa ilman palkkiota henkilölle, jolle alkoholijuomaa alkoholilain 16 §:n mukaan ei saa myydä, hänet on 5 momentin mukaan tuomittava alkoholipitoisen aineen välittämises-

tä ilman palkkiota sakkoon. Myös tämän säännöksen rangaistusasteikkoa muutettiin vuonna 1999 vastamaan 3 momentin rangaistusasteikkoa.

Luvattomasta alkoholipitoisen aineen myynnistä on 6 momentin mukaan tuomittava myös anniskeluluvan haltija tai anniskelupaikassa toimessa oleva, joka luovuttaa anniskeltavaksi saatua alkoholijuomaa anniskelupaikasta pois vietäväksi taikka anniskelupaikassa tai sen yhteydessä anniskelee muuta kuin laillisesti sinne toimitettua alkoholijuomaa.

Pykälän 7 momentissa on toimenpiteistä luopumissäännös. Jos joku vastikkeesta, joka ei ole suurempi kuin minkä hän itse on suorittanut, satunnaisesti toiselle luovuttaa vähäisen määrän alkoholiyhtiön vähittäismyynnipaikasta ostamaansa tai laillisesti maahan tuomaansa alkoholijuomaa, on virallisella syyttäjällä harkintansa mukaan valta olla syyttämättä luovuttajaa ja tuomioistuimella valta jättää luovuttaja rangaistukseen tuomitsematta.

86 §. Pykälässä säädetään alkoholijuoman tai väkiviinan laittomasta hallussapidosta. Pykälän 1 momentin mukaan jos joku luvattomasti pitää hallussaan, kuljettaa tai yrittää kuljettaa alkoholijuomaa myyntitarkoituksessa taikka muuta kuin laillisesti valmistettua tai maahan tuotua alkoholijuomaa tai, jos kahdeksantoista mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttänyt henkilö pitää hallussaan, kuljettaa tai yrittää kuljettaa väkevää alkoholijuomaa tai kahdeksantoista vuotta nuorempi henkilö alkoholijuomaa, hänet on tuomittava alkoholijuoman laittomasta hallussapidosta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Joka luvattomasti pitää hallussaan, kuljettaa tai yrittää kuljettaa väkiviinaa, on tuomittava 2 momentin mukaan väkiviinan laittomasta hallussapidosta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Jos 1 momentissa tarkoitettussa teossa on ollut kysymys vähäisestä määrästä laillisesti valmistettua tai maahan tuotua alkoholijuomaa, jota ei ole pidetty hallussa, kuljetettu tai yritetty kuljettaa myyntitarkoituksessa, ja rikosta on muutkin seikat huomioon ottaen pidettävä vähäisenä, rikoksenteijä on tuomittava 3 momentin nojalla alkoholijuoman hallussapitorikkomuksesta sakkoon.

87 §. Pykälässä säädetään ammattimaisesta tai tavanomaisesta alkoholirikoksesta. Joka ottaa 81—86 §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan tai sen rahoittamisen ammatikseen tai tavakseen, tuomitaan säännöksen mukaan vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja rikoslain 2 luvun 3 §:n 3 momentin nojalla enintään neljäksi vuodeksi.

88 §. Pykälässä säädetään syyttäjän todistajana esiintyvän alkoholierän ostajan vapauttamisesta syytteestä. Pykälän mukaan sitä, joka 85 tai 87 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa on poliisin tai virallisen syyttäjän toimittamassa esitutkinnassa tai tuomioistuimessa syyttäjän ilmoittamana todistajana kuulusteltaessa kertonut vastaanottaneensa alkoholi-juomaa tai väkiviinaa, ei saa syyttää sen ainemäärän luvattomasta hallussapidosta tai kuljetuksesta, jonka hän on kertonut vastaanottaneensa rikoksesta epäillyltä tai jutussa syytetyltä henkilöltä. Kuitenkin on luvattomasti hallussa pidetty tai kuljetettu aine tässäkin tapauksessa viranomaisen toimesta takavarikoitava ja, niin kuin 95 §:ssä säädetään, tuomittava menetetyksi.

89 §. Pykälässä säädetään, että rikoslain 5 luvun säännöksiä osallisuudesta ei ole 85 ja 87 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa sovellettava alkoholi-juoman tai väkiviinan myyjän, luovuttajan tai välittäjän ja sen vastaanottajan väliseen suhteeseen.

90 §. Pykälässä säädetään rikoksen yhtymisestä. Pykälän mukaan joka syyllistyy kahteen tai useampaan 81—87 §:ssä mainituista rikoksista siten, että kukin rikos koskee samaa erää alkoholi-juomaa tai väkiviinaa taikka sen osaa, tuomittakoon, jollei jokin näistä rikoksista jo sisälly toiseen, kaikista rikoksista yhteen rangaistukseen sen lainkohdan säättämässä rajoissa, jossa ankarin rangaistus on säädetty.

91 §. Pykälän 1 ja 3 momentissa säädetään alkoholi-juoman tai väkiviinan valmistukseen soveltuvaan kojeeseen, yleensä tisluslaitteeseen, liittyvistä teoista. Pykälän 2 momentissa säädetään valmistuksessa tarvittavista valmistusaineista. Säännökset saivat nykyisen muotonsa 1970-luvulla, jolloin markkinoille levisi oluen ja viinin kotivalmistukseen tarkoitettuja tiivistepakkauksia (pikaviinipakkauksia). Tämä johti kotivalmistuksen laajenemiseen, mikä koettiin alkoholipoliittisesti ongelmalliseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan joka tuo maahan, valmistaa, kaupaksi tarjoaa tai pitää kaupan alkoholi-juoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaan kojeen tai sen osan siinä tarkoituksessa, että kojetta tai sen osaa tul-taisiin käyttämään alkoholi-juoman tai väkiviinan luvattomaan valmistukseen, taikka sitä yrittää, tai joka luovuttaa alkoholi-juoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaan kojeen tai sen osan, vaikka hänellä oli syytä varoa sitä käytettävän alkoholi-juoman tai väkiviinan luvattomaan valmistukseen, on tuomittava alkoholi-pitoisen aineen luvattoman valmistamisen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että joka tuo maahan, valmistaa, kaupaksi tarjoaa tai pitää kaupan muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin alkoholilain 4 §:n nojalla säädettyjä luvallisia valmistusaineita siinä tarkoituksessa, että niitä tul-taisiin käyttämään alkoholi-juoman luvattomaan valmistukseen, taikka sitä yrittää, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

Joka pitää hallussaan alkoholi-juoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaista kojetta tai sen osaa sellaisissa olosuhteissa, että on perusteltua aihetta otaksua sitä käytettävän luvattomaan valmistukseen, on tuomittava pykälän 3 momentin nojalla alkoholipitoisen aineen valmistuskojeen hallussapidosta sakkoon.

91 a §. Myös tämä pykälän säännökset liittyvät 1970-luvulla laajalle levinneeseen alkoholi-juoman kotivalmistukseen soveliaiden tarvikkeiden markkinointiin. Tuolloin säädettiin, että joka mainostamalla tai muutoin yleisölle esittelemällä tai pitämällä esillä alkoholi-juoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaista kojetta tai sen osaa kehottaa, opastaa tai houkuttelee alkoholi-juoman tai väkiviinan luvattomaan valmistukseen, on tuomittava houkuttelemisesta alkoholipitoisen aineen valmistukseen sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Pykälän 2 momentin mukaan joka mainostamalla tai muutoin yleisölle esittelemällä tai pitämällä esillä luvattomasti alkoholi-juoman valmistusta varten muita aineita, tuotteita tai valmisteita kuin alkoholilain 4 §:n nojalla säädettyjä luvallisia valmistusaineita kehottaa, opastaa tai houkuttelee alkoholi-juoman

luvattomaan valmistukseen, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

Joka mainostamalla, myymällä tai levittämällä alkoholijuoman tai väkiviinan valmistamiseen opastavaa painotuotetta kehottaa, opastaa tai houkuttelee alkoholijuoman tai väkiviinan luvattomaan valmistukseen taikka yleisesti tietoon saatetussa kirjoituksessa tai esityksessä taikka valmistusohjeessa sanotussa tarkoituksessa antaa tietoja alkoholijuoman tai väkiviinan valmistuksesta, on tuomittava 3 momentin nojalla niin kuin 1 momentissa on säädetty.

92 §. Pykälässä säädetään, että jos alkoholijuoman tai väkiviinan luvattomassa maahantuonnissa, maastaviennissä tai kuljetuksessa tahi niitä yritettäessä käytetyn moottoriajoneuvon, juhdan, aluksen tai muun kuljetusvälineen omistaja, joka ei ole rikokseen osallinen, on antanut sen toisen käytettäväksi, vaikka hänellä oli syytä varoa sitä käytettävän sellaisen rikoksen tekemiseen, tuomitakoon hänet siitä sakkoon.

93 §. Pykälässä on avoin rangaistussäännös, jonka mukaan joka muulla kuin edellä tässä luvussa sanotulla tavalla rikkoor alkoholilakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä, kieltoja tai määräyksiä, on tuomittava alkoholirikkomuksesta sakkoon.

94 §. Pykälän viittaussäännöksen mukaan alkoholilaissa tarkoitettun rikoksen tuottama taloudellinen hyöty tuomitaan menetetyksi niin kuin rikoslaissa on säädetty.

95 §. Pykälässä säädetään menettämisraamuksista. Menetetyksi on tuomittava luvattomasti valmistettu alkoholijuoma tai väkiviina ja sen raaka-aine astioineen sekä valmistuksessa käytetyt kojeet. Samoin menetetyksi on tuomittava luvattomasti maahan tuotu taikka myyty tai muutoin korvausta tahi hyvitystä vastaan luovutettu taikka luvattomasti välitetty, kaupaksi tarjottu, kaupan pidetty, hallussa ollut tai kuljetettu alkoholijuoma tai väkiviina astioineen ja päällyksiineen.

Lain 91 ja 91 a §:ssä tarkoitettujen välineiden ja tarvikkeiden sekä 91 a §:ssä tarkoitettujen painotuotteiden ja muiden kirjallisten esitysten menettämisen osalta viitataan poist. kumottuihin rikoslain 2 luvun 17 §:ään ja painovapauslakiin (1/1919). Menetetyksi on myös tuomittava sellainen alkoholijuoma tai väkiviina astioineen, jota nautitaan vastoin

alkoholilain 58 §:n 1 momentin nauttimiskielloa.

Pykälässä säädetään myös menetettäväksi moottoriajoneuvo tai muu kuljetusväline, jolla on yksinomaisena tai pääasiallisena kuormana tai lastina luvattomasti kuljetettu tai yritetty kuljettaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa, taikka jota on sillä tehdyllä matkalla pääasiallisesti käytetty sellaisen rikoksen teuttamiseen tahi edistämiseen. Kuljetusvälinettä ei kuitenkaan tuomita menetettäväksi, jos kuljetettu tai kuljetettavaksi aiottu ainemäärä, vaikka se olisikin yksinomaisena tai pääasiallisena kuormana tai lastina, on niin vähäinen, että kuljetusvälineen menetetyksi tuomitsemista olisi pidettävä kohtuuttomana. Arvosteltaessa, onko luvattomasti kuljetettua alkoholijuomaa tai väkiviinaa pidettävä pääasiallisena kuormana tai lastina, on pykälän mukaan otettava huomioon sen ja muun kuorman tai lastin arvon keskinäinen suhde, viimeksi mainittuun kuitenkin lukematta kuljetusvälineessä olevaa rahaa, jaloja metalleja, arvoesineitä, arvopapereita tai muuta niihin verrattavaa. Jos kuitenkin luvattomasti kuljetettu määrä on niin suuri, että on perusteltua syytä katsoa muun kuorman tai lastin tarkoittavan kuljetusvälineen suojelemista menetetyksi tuomitsemiselta, luvattomasti kuljetettua alkoholijuomaa tai väkiviinaa pidetään edellä mainitusta suhteesta riippumatta pääasiallisena kuormana tai lastina.

Menettäväksi olisi myös tuomittava sellainen alus tai muu kulkuneuvo tahi tiedotusväline, jota on käytetty 84 §:ssä mainittuun tarkoitukseen eli yhteydenpitoon salakuljetuksen järjestämiseksi. Jos selvitetään, että kulkuneuvo tai 84 §:ssä tarkoitettulla tavalla käytetty omaisuus on rikoksen tietä joutunut pois omistajalta tai siltä, jonka käytettävänä se oli, taikka jos on ilmeistä, ettei omistajalla ollut syytä varoa, että sitä käytettäisiin mainitulla tavalla, omaisuutta ei tuomita menetetyksi.

Menetetyksi on myös tuomittava luvattomasti saatu alkoholijuoman tai väkiviinan saantiin oikeuttava todistus tai lääkemääräys.

Pykälän 4 momentissa todetaan, että milloin rikoksentehtäjä on hukannut tai hävittänyt 1 momentissa tarkoitettun omaisuuden tai se on sen arvoa vastaavasta vastikkeesta luovutettu toiselle taikka jos sitä 3 momentin mukaan ei voida tuomita menetetyksi, on omaisuuden asemesta tuomittava sen arvo mene-

tetyksi. Milloin alkoholilain 58 §:n 1 momentin säännösten vastaisesti nautitun alkoholin määrä on vähäinen, saadaan sen arvo jättää menetetyksi tuomitsematta.

96 §. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa pykälän mukaan todistettavasti hävittää tai hävityttää sellaisen 95 §:n 1 momentin 1—4 kohdassa tarkoitetun alkoholipitoisen aineen, raaka-aineen, muun aineen, tuotteen, valmisteen, astian, päällyksen, kojeen tai kojeen osan, joka voidaan takavarikoida, jos on todennäköistä, että tuo omaisuus tultaisiin tuomitsemaan valtiolle menetetyksi, eikä sillä ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

97 §. Pykälän 1 momentissa valtuutetaan, että jos alkoholijuomaa tai väkiviinaa on takavarikoitu niin suuri määrä, että sen säilyttämisestä aiheutuu viranomaiselle huomattavaa haittaa, aineen saa antaa alkoholiyhtiön haltuun. Yhtiöllä on oikeus, sen jälkeen kun asiaa koskeva rikosjuttu on pantu vireille, harkintansa mukaan käyttää vastaanottamansa aine alkoholilaisissa säädettyyn tarkoitukseen.

Milloin 1 momentin mukaisesti käytetty aine on tuomioistuimen päätöksen perusteella annettava asianomaiselle takaisin, yhtiön on korvattava käyttämänsä aine luovuttamalla vastaava määrä samanlaista ainetta tai, jollei sitä yhtiöllä ole eikä yhtiö voi sitä hankkia, suorittamalla rahana siitä todistettavasti olleet hankintakustannukset.

10 luku Erinäiset säännökset

104 §. Pykälässä säädetään, että edellä 82—84 §:ssä mainitut rikokset, samoin kuin 92 §:ssä mainittu rikos, silloin kun se liittyy salakuljetuksena rangaistavaan tekoon, käsitellään oikeudessa tullirikoksina.

105 §. Kun omaisuutta, joka tämän lain nojalla voidaan tuomiota menetetyksi, on takavarikoitu, mutta rikoksentekijä tai omaisuuden omistaja on tuntematon tai häntä ei ole tavattu, tuomarin on pykälän mukaan kutsuttava hänet oikeuden ilmoitustaululle kiinnitettävällä haasteella saapumaan oikeuteen määräpäivänä, jota ei ole asetettava aikaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi julkipanon jälkeen. Omaisuuden menettämistä koskeva asia voidaan tällöin ratkaista haastetun poisolosta huolimatta.

Rikostilastoja

Alkoholirikokset tulevat ilmi ennen muuta poliisin ja tullin harjoittaman valvonnan ja toiminnan tuloksena. Tilastoitujen alkoholirikosten samoin kuin alkoholista johtuvien järjestyshäiriöiden määrä ja rakenne vaihtelevat siten paljolti kontrollin tehon ja kohdentamisen mukaisesti.

Vuosittain otetaan päihtymyksen vuoksi säilöön noin 99 000 henkilöä. Määrä on kuitenkin alle puolet 1980 luvun tasosta (yli 200 000 henkilöä).

Vuonna 2006 tullin tietoon tuli 654 alkoholipitoisen aineen salakuljetusta, joista 98 prosenttia oli lieviä. Vuonna 2002 tullin tietoon tuli alkoholipitoisen aineen salakuljetustapauksia yli 2 800. Alkoholipitoisen aineen salakuljetus on siten merkittävästi vähentynyt 2000-luvun alkuun verrattuna.

Tulli takavarikoi vuonna 2006 alkoholia 6 501 litraa alkoholi, kun vuonna 2004 vastaava määrä oli 85 886 litraa. Pirtun osuus tästä oli vuonna 2006 vain 7 prosenttia kun sen osuus vielä 2000-luvun alussa oli 60—80 prosenttia. Jyrkkä lasku tullin takavarikoimaan alkoholijuomien ja pirtun suhteen ajoittuu vuoteen 2005.

Viimeisimmät oikeustilastot ovat vuodelta 2006. Vuonna 2006 annettiin 2 889 tuomiota alkoholirikoksista (tuomion päärikos). Näistä 2 743 ratkaistiin rangaistusmääräysmenettelyssä ja 146 oikeudenkäynnissä. Alkoholirikosten kokonaismäärä on vähentynyt 2000 luvun alkuun verrattuna, jolloin vuonna 2001 annettiin 5 400 tuomiota. Eniten tuomiota annettiin erilaisista alkoholijuoman laittomaan hallussa pitämiseen liittyvistä rikkomuksista. Alkoholijuoman hallussapitorikkomuksesta annettiin 1 826 tuomiota (vuonna 2001 tapauksia oli 2 037), alkoholijuoman laittomasta hallussapidosta 17 tuomiota (vuonna 2001 tuomioita oli 129, ja väkiviinan laittomasta hallussapidosta 6 tuomiota (vuonna 2001 29 tuomiota).

Lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdystä alkoholipitoisen aineen salakuljetuksesta annettiin 533 tuomiota (vuonna 2001 2 037 tuomiota), salakuljetuksesta 1 tuomio (vuonna 2001 59 tuomiota) ja ammatimaisesta salakuljetuksesta ei yhtään tuomiota (vuonna 2001 12 tuomiota).

Luvattomasta valmistuksesta annettiin 22 tuomiota (vuonna 2001 105 tuomiota) ja ammattimaisesta luvattomasta valmistuksesta 9 tuomiota (vuonna 2001 11 tuomiota). Alkoholipitoisen aineen välittämisestä annettiin 31 tuomiota (vuonna 2001 80 tuomiota), ammattimaisesta välittämisestä 31 tuomiota (vuonna 2001 35 tuomiota) ja välittämiskomuksesta 139 tuomiota (vuonna 2001 258 tuomiota). Välittämiskomuksista ainoastaan tuomiot alkoholipitoisen aineen välittämisestä ilman palkkiota ovat lisääntyneet vuonna 2006 ja niitä oli 209 (vuonna 2001 74 tapausta).

Alkoholipitoisen aineen luvattoman valmistuskojeen hallussapidosta annettiin 7 tuomiota vuonna 2006 (vuonna 2001 tuomioita oli 19). Alkoholirikkomuksesta tuomittiin vuonna 58 tapauksessa (vuonna 2001 vastaava luku oli 94).

Seuraamukseksi määrättiin päiväsakkoja yli 90 prosentissa tapauksia.

Alkoholirikosten määrän laskuun on merkittävimmin vaikuttanut alkoholijuoman salakuljetuksen vähentyminen vuoden 2005 jälkeen, vaikka laskua on havaittavissa myös muissa tekemänsä. Alkoholiveron alentaminen ja matkustajatuomisten määrällisten rajoitusten poistuminen onkin tilastotietojen perusteella vähentänyt tehokkaasti pimeitä alkoholimarkkinoita sekä lopettanut erityisesti suuremman luokan perinteisen alkoholijuomien ja pirtun salakuljetuksen.

Laki aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä

Aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä annettu laki (135/1932) on vuodelta 1932. Lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 23/1932 vp) todettiin, että vaikka kieltolaki oli kumottu, tuolloin oli edelleen tarve säätää toimenpiteistä väkijuomien laajalle levinneen ja ammattimaisen rikollisen toiminnan ehkäisemiseksi. Erityisen lain säätäminen oli perusteltua, koska säännökset olivat poikkeuksellisia ja ne olisivat rikoslakiin sijoitettuna rikkoneet sen yleistä järjestelmää.

Lain 1 §:n mukaan sitä sovelletaan aavalla merellä Suomen tullirajan ulkopuolella. Lain 1 §:n mukaan sitä, joka ilmeisesti edistää tai yrittää edistää väkijuomien luvattonta maa-

hantuontia tekemällä mahdolliseksi niiden purkamisen maihin kuljettamista varten tai muulla tavalla, rangaistaan niin kuin väkijuomien salakuljetuksesta on säädetty. Pykälän 2 momentin mukaan salakuljetuksesta rangaistaan myös sitä, joka pysyttää alusta, jonka lastissa on väkijuomia yli aluksen henkilökunnan tarpeen, Suomen aluevesien ulkopuolella olosuhteiden ollessa sellaiset, että tarkoituksena on ilmeisesti tehdä mahdolliseksi väkijuomien luvaton maahantuonti.

Lain 2 §:n säännös menettämisseuraamuksesta kumottiin menettämisseuraamuksia koskevan kokonaisuudistuksen yhteydessä. Lain 3 §:ssä säädetään, että aluksen tai sen lastin tarkastaminen Suomen aluevesien ulkopuolella sekä syytteen nostaminen 1 §:ssä mainitusta rikoksesta voi tapahtua vain valtakunnansyyttäjän määräyksestä.

2.2 Nykytilan arviointi

Alkoholia koskevassa sääntelyssä tapahtui erityisesti 1990-luvulla suuria muutoksia Suomen EY-jäsenyyden myötä. Vuoden 1994 alkoholilakia säädettäessä alkoholiyhtiön muut kuin vähittäismyynnin yksinoikeudet kumottiin. Alkoholilainsäädännössä on kyse alkoholiin liittyvän elinkeinon ja liiketoiminnan sääntelystä. Alkoholilain perustavoite on alkoholilain 1 §:n mukaisesti alkoholista aiheutuvien haittojen vähentäminen. Laissa on sovitettu yhteen kulutusta rajoittavat ja elinkeinon harjoittamista koskevat päämäärät. Näiden tavoitteiden yhteensovittaminen oikeusjärjestelmässä voidaan kokea ristiriitaiseksi ja epä johdonmukaiseksi. Ristiriidat johtuvat siitä, että alkoholijuomat ovat toisaalta laillisia kulutushyödykkeitä, mutta toisaalta ne poikkeavat ominaisuuksiltaan tavallisista hyödykkeistä.

Alkoholijuomien sisältämä etyylialkoholi on akuutisti myrkyllinen aine, joka aiheuttaa käyttäjässään tajunnan muutoksia ja riippuvuutta. Terveydelliset haitat koskettavat käyttäjää itseään, mutta merkittäviä sosiaalisia haittoja seuraa myös lähiympäristölle ja täysin sivullisille ihmisille. Alkoholi liittyy suurimpaan osaan vakavasta väkivaltarikollisuudesta, perheväkivallasta ja lastensuojelun tarpeesta. Yhteiskunnan palvelu- ja sosiaalivakuutusjärjestelmä joutuu viime kädessä vastaamaan valtaosasta alkoholijuomista ai-

heutuvien haittojen taloudellisista kustannuksista.

Yhteiskunnalla on näistä syistä voimakas intressi käyttää kaikkia mahdollisia keinoja alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Alkoholilainsäädännön ja harjoitetun alkoholipolitiikan taustalla onkin hyvin voimakkaana perustuslaissa säädetty julkisen vallan velvollisuus edistää väestön terveyttä.

Alkoholitutkimuksen keskeinen tutkimustulos liittyy alkoholijuomien kokonaiskulutuksen ja haittojen väliseen suhteeseen. Vaikka alkoholijuomia voidaan käyttää yksilötasolla myös haittottomasti, väestötasolla alkoholijuomien kokonaiskulutuksen kasvun on todettu lisäävän terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja. Alkoholijuomien korkea valmisteverotus on tutkimusten mukaan tehokkain keino vaikuttaa kokonaiskulutuksen ja siten myös haittojen määrään. Valtion taloudelliset intressit eivät siten ole alkoholilainsäädännön tai siihen liittyvien rikossäännösten suojeluobjektina yksinään, vaan myös verotuksellisten ratkaisujen taustalla vaikuttavat kansanterveysnäkökohdat.

Alkoholilainsäädännön tehostena rangaistussäännökset ovat osa alkoholihaittojen vähentämiseen tähtäävää järjestelmää, mitä todetaan myös valtioneuvoston alkoholipolitiikan linjaisia koskevassa periaatepäätöksessä vuodelta 2003. Järjestelmän ensisijainen tarkoitus on ongelmien ennaltaehkäisy. Rikosoikeudellisen järjestelmän viimesijaisuutta korostaa se, että julkisen vallan toimet suunnattiin vuosille 2004—2007 valmistellun alkoholiohjelman puitteissa systemaattisesti ehkäisevään päihdetyöhön.

Vaikka huomio siten nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä kiinnittyy rangaistussäännöksiä uudistettaessa rikosoikeudelliseen järjestelmään, käytännössä sen merkitys ohjauskeinona on toissijainen esimerkiksi alkoholiverotuksen keinoihin nähden. Rikoslain säännöksillä ei todennäköisesti ole sanottavaa merkitystä alkoholin kokonaiskulutuksen sääntelyssä. Myös kulutuksen rakenteeseen vaikuttamisessa taloudelliset ohjauskeinot ovat keskeisiä. Tämä näkyy alkoholiveron alentamisen jälkeen tapahtuneessa tilastoissa (ks. jakso rikostilastoja) näkyvässä alkoholirikosten määrän vähentymisessä, mikä on tapahtunut rangaistussäännöksiä muuttamatta.

Alkoholiveron alentaminen johti pimeiden markkinoiden supistumiseen ja sen jälkeinen kokonaiskulutuksen kasvu on ensi sijaisesti suuntautunut kotimaassa myytävään lailliseen alkoholiin. Myös rangaistussäännöksillä ja niiden tehokkaalla valvonnalla on kuitenkin merkitystä alkoholin riskikulutuksen ja –tilanteiden ennalta ehkäisyyn. Alkoholijuomien luvattoman vähittäismyynnin ja väkiviinan laittoman myynnin ja maahantuonnin haitallisiin lieveilmiöihin ja rikollisiin alakulttuureihin on rangaistussäännöksiin tärkeää edelleen puuttua.

Suomessa väkivaltarikokset ovat erityisen alkoholisidonnaisia. Väkivaltarikollisuuden kasvu on noudattanut alkoholin vähittäismyynnin kasvun alueellista kehitystä. Alkoholin kulutustason kasvu heijastuu väkivallan määrään ennen muuta suurkulutuksen osuuden kasvun ja humalahakuisen juomisen lisääntymisen kautta. Useimmiten sekä tekijä että uhri ovat päihtyneitä. Alkoholinkulutuksen huippuvuonna 2005 myös perheväkivalta lisääntyi 12 prosentilla ja kotihälytykset 27 prosentilla edellisvuoteen verrattuna (Alkoholipolitiikan ajankohtaiskatsaus 23.4.2007, Sosiaali- ja terveysministeriö)

Voimassa olevat alkoholirikossäännökset säädettiin vuonna 1968. Useat rangaistussäännökset ovat kuitenkin peräisin kieltolain (158/1922) jälkeen säädetyistä väkijuomista annetusta laista (45/1932). Säännökset ovat siten kokonaisuudessaan uudistamisen tarpeessa. Lukuisat muutokset alkoholilain aineellisissa säännöksissä ovat vuosien varrella heijastuneet myös rangaistavan käyttäytymisen alaan. Koska rangaistussäännökset ovat saaneet sisältönsä aineellisesta lainsäädännöstä, niitä on voitu soveltaa ilman suuria muutoksia. Alkoholirikossäännöksiin on tästä huolimatta jouduttu tekemään lukuisia pienempiä muutoksia ja tarkistuksia vuosien varrella. Eräiden vielä voimassa olevien vanhentuneiden säännösten käytännön merkitys on myös jäänyt vähäiseksi.

Useista alkoholirikoksen tekotavoista säädetään seuraamukseksi enintään kaksi vuotta vankeutta ja ammattimaisesti tai tavanomaisesti tehdyistä teoista ei ole säädetty vankeudelle erityistä enimmäismäärää. Tällöin enimmäisrangaistus rikoslain 2 luvun 3 §:n 3 momentin nojalla on neljä vuotta. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun peri-

aatteen mukaisesti rikoslain ulkopuolella ei tulisi olla vankeusuhkaisia rangaistussäännöksiä, vaan ne tulisi sijoittaa rikoslakiin.

Nykyiset rangaistussäännökset ovat lakiteknisesti ja kielellisesti vanhentuneita. Rikoslaisissa ei enää käytetä alkoholirikossäännösten kaltaisia hyvin yksityiskohtaisia säännöksiä. Säännökset on syytä nykyaikaistaa vastaamaan yhteiskunnassa tapahtuneita muutoksia.

3 Ruotsin ja Norjan lainsäädäntö

Ruotsi. Ruotsin voimassa oleva alkoholi-laki (1994:1738) on vuodelta 1994. Lakia on useaan otteeseen muutettu tämän jälkeen.

Alkoholijuomat jaotellaan laissa neljään luokkaan: viinajuomaan (spritdrycker), viiniin, vahvaan olueen ja olueen. Viinajuomalla tarkoitetaan alkoholijuomaa, jossa on viinaa (sprit). Alkoholijuomassa on enemmän kuin 2,25 tilavuusprosenttia alkoholia. Viinissä on enintään 22 tilavuusprosenttia alkoholia, oluessa tilavuusprosentteja on 3,5 tai alle ja vahvassa oluessa tilavuusprosentteja on yli 3,5. Alkoholijuomien myyjänä saa työskennellä vain 20 vuotta täyttänyt henkilö eikä kyseisiä tuotteita saa myydä tai tarjoilla henkilöille, jotka ovat nuorempia kuin 20 vuotta tai oluen osalta 18 vuotta.

Alkoholiin liittyvistä rikoksista ja rikkomuksista säädetään alkoholilain 10 luvussa.

Viinan tai viinajuomien laittomasta valmistamisesta, valmistusaineiden hankkimisesta, hallussapidosta, kuljettamisesta, kätkemisestä tai säilyttämisestä on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta (1 §). Valmistusvälineiden tai niiden osien valmistamisesta tai hallussapidosta on tuomittava sakko tai enintään vuosi vankeutta (1a §).

Alkoholijuomien laittomasta kaupasta tuomitaan se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta myy alkoholijuomia ilman lupaa tai tarjoilee laittomasti hankittuja viinajuomia, viiniä tai vahvaa olutta. Teosta rangaistaan sakolla tai enintään kahdella vuodella vankeutta (2 §). Tahallisesti tehdystä törkeästä teosta on säädetty rangaistukseksi vähintään kuusi kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta (3 §). Törkeäksi teko katsotaan, jos teko on suoritettu ammattimaisesti

tai laajamittaisesti taikka se kohdistuu nuoriin. Nuoriin kohdistuvaa tekoa koskeva ankaroittamisperuste lisättiin lakiin vuonna 2001.

Viinin, vahvan oluen tai oluen laittomasta valmistamisesta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (4 §). Alkoholijuomien hallussapidosta laittomassa myymistarkoituksessa rangaistaan sakolla tai enintään kahdella vuodella vankeutta (5 §).

Alkoholijuomien luvattomasta hankkimisesta rangaistaan henkilöä, joka tahallisesti tai tuottamuksellisesti hankkii, luovuttaa tai tarjoaa alkoholijuomia alkoholilain 3 luvun 9 §:n vastaisesti. Alkoholilain (vrt. edellä ja jäljempänä) 3 luvun 9 §:ssä kielletään hankkimasta viinaa, viiniä tai väkevää olutta alle kaksikymmentävuotiaalle taikka olutta alle kahdeksantoistavuotiaalle. Viinaa, viiniä tai väkevää olutta ei saa luovuttaa myöskään lahjana tai lainana alle kaksikymmentävuotiaalle eikä olutta alle kahdeksantoistavuotiaalle. Edellä mainittu kielto ei koske tilannetta, jossa alkoholijuomaa tarjotaan nautittavaksi paikan päällä. Lakiin lisättiin vuonna 2001 kielto siitä, että viinaa, viiniä tai väkevää olutta ei saa kuitenkaan tarjota alle kaksikymmentävuotiaalle, jos sitä nuoren henkilön ikä tai muut olosuhteet huomioon ottaen ei ilmeisesti voida puolustella (uppenbart oförsvarligt). Sama koskee oluen tarjoamista alle kahdeksantoistavuotiaalle. Teosta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeästä tekemästä rangaistus on enimmillään neljä vuotta vankeutta.

Alkoholijuomien tahallisesta tai huolimattomuudesta tapahtuneesta myymisestä tai luovuttamisesta alle kaksikymmentä- tai kahdeksantoistavuotiaalle, päihtyneelle tai tukkukaupassa sellaiselle henkilölle, jolla ei ole jälleenmyynti- tai sisäänosto-oikeutta, on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (7 §).

Edellä mainituissa 1, 2 sekä 4—7 pykälissä rangaistavaksi säädettyistä lievistä teoista ei rangaista (8 §). Lain 1, 2 ja 6 §:n mukaisten rikosten yrityksestä tai valmistelusta rangaistaan rikoskaaren 23 luvun mukaan lukuun ottamatta yritystä hallussapitoon tai hankkimiseen silloin, kun kyseessä on omaan käyttöön hankkiminen.

Alkoholijuomien mainonnasta säädetään alkoholilain 4 luvussa. Alkoholijuomien mainonta tai myynninedistämistoimet, jotka ovat päällekkäisiä, asiakkaita aktiivisesti etsiviä tai jotka kehottavat alkoholin käyttöön, ovat kiellettyjä. Erityisesti lapsiin tai nuoriin, jotka eivät ole täyttäneet 25 vuotta, kohdistuva tai heitä kuvaava alkoholimainonta on kiellettyä. Alkoholiin liittyvää elinkeinoa harjoittava saa antaa alkoholijuoman lahjaksi vain tavaränäytteenä. Muihin elinkeinoihin liittyen alkoholijuomien lahjoittaminen on kiellettyä. Alkoholijuomien radio- tai tv-mainonta on kiellettyä. Yli 15 prosenttisen alkoholijuoman kaupallinen mainonta kuluttajille aikakauslehdissä tai muissa lehdissä, joihin sovelletaan painovapausasetusta, on kielletty. Tekoja ei ole säädetty rangaistaviksi. Kieltojen rikkomista voidaan pitää markkinointilain (marknadsföringslagen 1995:450) vastaisena toimintana, josta voi seurata kielto jatkaa mainontaa, uhkasakko tai markkinointimaksu (marknadsföringsavgift).

Rangaistus alkoholijuomien laittomasta tuonnista ja viennistä säädetään salakuljetuslaissa (2000:1225). Rangaistus salakuljetuksesta on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta ja törkeästä teosta vähintään kuusi kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta.

Alkoholilain 11 luvussa säädetään menettämisseuraamuksista. Viina, alkoholijuoma ja mäski, jotka liittyvät alkoholilain vastaiseen toimintaan, tai niiden arvo samoin kuin laittomasta toiminnasta saatu hyöty, on tuomittava menetetyksi. Sama pätee korvaukseen (rahaan tai esineisiin), joka on vastaanotettu alkoholilain vastaiseen toimintaan liittyvistä kuluista, tai vastaanotetun korvauksen arvoon, jos korvauksen vastaanottaminen on alkoholilain mukainen rikos. Viinan tai alkoholijuoman valmistukseen tarkoitetut välineet tai valmisteet tai raaka-aineet taikka laittomasti hallussa pidetty tisluslaite on myös tuomittava menetetyksi. Menettämisseuraamusta ei tuomita, jos se on ilmeisen kohtuutonta.

Norja. Alkoholiin liittyvistä kielletyistä teoista säädetään kesäkuussa 1989 voimaan tullessa alkoholilain 8 luvussa. Avoimet rangaistussäännökset koskevat kuitenkin kaikkea kyseisen lain säännöksien rikkomisia. Osia laista on uudistettu vuosina 1995 ja 1997.

Alkoholijuomaksi katsotaan juoma, joka sisältää enemmän kuin 2,50 tilavuusprosenttia alkoholia. Viinaksi (brennevin) katsotaan juoma, joka sisältää 22 tilavuusprosenttia alkoholia tai enemmän. Alkoholijuomia myyvän ja ostavan henkilön tulee olla vähintään 18 vuotias. Vastaava ikäraja viinan osalta on 20 vuotta.

Alkoholilain 8 luvussa kielletään muun muassa viinan luvaton valmistaminen, laittomasti valmistetun alkoholijuoman säilyttäminen tai varastoiminen sekä tällaisen viinan ostaminen. Myös käyvän tai käyneen tislattoman nesteen valmistaminen, säilyttäminen ja jakelu on kiellettyä samoin kuin viinan valmistuslaitteiden tai niiden osien hallussapito, maahantuonti ja vaihdanta (omsette). Alkoholijuomien maahantuonti tai maastavienti on sallittua omaa käyttöä lukuun ottamatta vain valmistus- tai tukkumyyntiluvan haltijalle.

Alkoholijuomien käyttäminen palkintoina tai voittoina sekä niiden jakaminen markkinointitarkoituksissa on kiellettyä. Kiellettyä on myös ostaa viinaa alle kaksikymmentävuotiaalle tai muuta alkoholijuomaa alle kahdeksantoistavuotiaalle. Julkisilla paikoilla alkoholijuomien nauttiminen tai tarjoileminen on kiellettyä ilman asianmukaista lupaa laissa luetelluissa paikoissa, vaikka anniskelu tapahtuisikin vastikkeetta, paitsi jos kyseessä on suljettu yksityistilaisuus. Alkoholijuomien myyminen ja tarjoileminen henkilölle, joka on selvästi alkoholin vaikutuksen alainen sekä alkoholijuomien myyminen erikoistarjouksessa tai määrälennuksin on kiellettyä. Lisäksi kaiken yli 60 prosenttisen viinan tarjoileminen, myyminen ja tukkumyynti on kiellettyä samoin kuin maahantuonti ilman lupaa.

Alkoholilain 9 luvussa kielletään alkoholijuomien mainonta sekä sellaisten tuotteiden mainonta, joilla on sama tuotemerkki kuin yli 2,5 tilavuusprosenttia sisältävällä alkoholijuomalla. Näiden tuotteiden mainontaa ei saa sisältyä myöskään muiden tavaroiden tai palvelujen mainontaan. Mainonnalla tarkoitetaan esimerkiksi painokirjoituksessa, elokuvassa, televisiossa, radiossa, valomainoksissa tai kylteissä tapahtuvaa mainontaa. Ilman ministeriön lupaa on myös kiellettyä lehdesä, myyntiliikkeessä tai muulla tavoin mainostaa välineitä tai sellaisten välineiden osia, joita voidaan käyttää viinan tai isopropanolin

valmistamiseen. Näiden juomien valmistukseen tai jatkokäsittelyyn houkutteleva taikka näihin toimiin liittyvän neuvonnan antaminen on kiellettyä. Myös alkoholijuomien valmistukseen erityisesti sopivien aineiden, välineiden tai tarvikkeiden mainostaminen on kiellettyä.

Lain 10 luvussa määritellään rangaistukset alkoholilain rikkomisesta. Sitä, joka tahallaan tai tuottamuksellisesti toimii vastoin alkoholilain säännöksiä tai myötävaikuttaa säännösten rikkomiseen, rangaistaan sakolla tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistuksella. Jos teko on erityisen törkeä, teosta tuomitaan sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Teon törkeyden arvioinnissa on otettava huomioon toiminnan laajuus tai muut olosuhteet.

Kun kyseessä on suuri määrä alkoholijuomaa, ja kyse on alkoholijuomien laittomasta maahantuonnista, alkoholijuomien laittomasta myynnistä, viinan valmistamisesta tai säilytyksestä ja varastoinnista, taikka tislattoman nesteen valmistuksesta, säilytyksestä ja jakelusta, teosta voidaan määrätä rangaistukseksi enintään kuusi vuotta vankeutta.

Mikäli teko koskee viinan valmistusta, uudelleen tislausta tai luovutusta vastiketta vastaan, tulee kyseeseen ainoastaan vankeusrangaistus, ellei tapaukseen liity erityisiä lieventäviä seikkoja.

Alkoholilain vastainen teko on rikkomus riippumatta rangaistuksen ankaruudesta. Jos kyseessä on joku edellä mainituista ankarammalla asteikolla rangaistavista teoista, on se kuitenkin rikos. Myös rikkomuksen yritys on rangaistava.

Jos henkilö syyllistyy alkoholirikokseen uudelleen kahden vuoden kuluessa aikaisemmasta alkoholirikosta koskevasta tuomista, sovelletaan rangaistukseen törkeän tekemuodon asteikkoa, joka on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Jos rikoslain menettämisseuraamuksia koskevat edellytykset täyttyvät, syyttäjä voi päättää laittomasti valmistetun viinan sekä käyvän tai käyneen tislattoman nesteen hävittämisestä samoin kuin lasissa tai avatussa pullossa olevan alkoholijuoman hävittämisestä. Rikoslain yleisiä säännöksiä menettämisseuraamuksista sovelletaan alkoholirikoksiin.

4 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4.1 Alkoholirikokset

Alkoholirikossäännökset ovat alkoholilain tehostekriminalisointeja. Niillä toteutetaan omalta osaltaan alkoholilainsäädännön ja voimassa olevan alkoholipoliitikan linjauksia. Alkoholipoliittisissa linjauksissa korostetaan ennalta ehkäisyä ja rikosoikeudellisten keinojen viime sijaisuutta (ks. jakso nykytilan arviointia). Esityksessä on suhtauduttu pidättyväisesti alkoholilainsäädännön aineellisiin muutoksiin. Alkoholilainsäädännön laajempi uudistaminen edellyttää laajapohjaista valmistelua, johon tässä yhteydessä ei ole mahdollista ryhtyä.

Esityksen tavoitteena on alkoholirikoksia koskevien säännösten saattaminen vastamaan rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttuja periaatteita. Esityksellä ei merkittävästi muutettaisi rangaistavuuden alaa kyseisellä alalla. Alkoholirikossäännökset kuitenkin nykyaikaistettaisiin lakiteknisesti, mikä helpottaisi ja tehostaisi niiden käytännön soveltamista.

Esityksessä ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi uusi 50 a luku alkoholirikoksista. Rikoslain uudistuksessa omaksuttujen periaatteiden mukaisesti rikoslain uuteen lukuun siirrettäisiin vuoden 1968 alkoholilain vankeusuhkaiset alkoholirikoksia koskevat säännökset. Samalla kyseinen alkoholilaki kumottaisiin. Vuoden 1994 alkoholilakiin sijoitettaisiin sakonuhkainen alkoholirikkomusta koskeva säännös.

Alkoholirikoksena rangaistaisiin useita eri tekotapoja aivan kuten rikoslain 50 luvun 1 §:n huumausainerikoksessakin. Alkoholirikoksena rangaistaisiin alkoholilain tai sen nojalla annettujen säännösten rikkominen säännöksessä mainituilla tavoilla. Useimmiten kyse olisi alkoholilain luvanvaraiseksi säädetyn toiminnan harjoittamisesta ilman vaadittavaa lupaa. Rangaistussäännösten yhteys alkoholilakiin merkitsisi myös sitä, että rikoslain alkoholirikossäännöksissä käytetyt käsitteet määräytyisivät alkoholilain omaksuttujen määritelmien mukaan. Alkoholilain 3 §:ssä on määritelty muun muassa alkoholijuoma, väkevä alkoholijuoma ja väkiviina.

Rikoslain rangaistussäännökset saisivat suuren osan asiallisesta sisällöstään alkoholilaista ja sen nojalla annetuista säännöksistä. Omaksuttu sääntelytapa (niin sanottu hallintoakessorisuus) ei ole poikkeuksellinen rikoslaissa. Samaa sääntelytapaa on käytetty myös ympäristörikoksia koskevassa 48 luvussa, terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevassa 44 luvussa ja säännöstelyrikossäännöksessä. Myös huumausainerikosten osalta laillisen ja laittoman toiminnan sääntely perustuu huumausainelaissa säädettyihin kieltoihin ja niiden poikkeuksiksi säädettyihin lupamenettelyihin.

Alkoholirikos, törkeä alkoholirikos ja lievä alkoholirikos olisivat rangaistavia vain tahallisia. Myös alkoholirikoksiin rinnasteiset rikoslain 46 luvun säännöstelyrikokset ja salakuljetus, joissa on kyse taloudelliseen toimintaan liittyvien säännösten, luvan tai lupaehtojen vastaisesta toiminnasta, ovat rangaistavia tahallisina. Alkoholirikoksen ja laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen syyksiluettavuuden asteen on perustelua olla sama näiden rikosten läheisen luonteen vuoksi (jakso 4.6. ”alkoholirikosten suhde eräisiin muihin rikoksiin”). Samoin huumausainerikoksissa vaaditaan tekijältä tahallisuutta. Pykälissä ei erikseen mainittaisi sitä, että teot olisivat rangaistavia vain tahallisina, koska se on rikoslakiin sisältyvässä säännöksissä vakiintunut sääntö (HE 66/1988 vp). Rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään, että rikoslaissa tarkoitettu teko on vain tahallisena rangaistava, ellei toisin säädetä.

Alkoholirikkomukset voisivat tulla rangaistaviksi joko tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta tehtyinä tai tahallisina tekotavasta riippuen.

Rikoslaissa alkoholirikokset porrastettaisiin rikoslain kokonaisuudistuksessa käytetyn kolmiporrastuksen mukaisesti teon perusmuotoon sekä lievään ja törkeään tekemuotoon. Rikosalain kokonaisuudistuksessa noudatetun kirjoitustavan mukaisesti rikoksen perustekomuodossa ei olisi mitään kvalifikaatiota. Sanamuotonsa mukaan alkoholirikoksen perustunnusmerkistö kattaisi siten suuren osan sellaisia tekoja, jotka erityisesti alkoholijuoman tai väkiviinan vähäisen määrän vuoksi teon kokonaisarvion perusteella käytännössä useimmiten tulisivat arvioitaviksi lievänä alkoholirikoksena. Tämä ei olisi

rikoslaissa poikkeuksellista, vaan useissa muissakin rikoslajeissa lukumääräisesti suurin osa tapauksista tulee käytännössä arvioitavaksi lievää tekemuotoa koskevien säännösten perusteella (esimerkiksi varkaus ja näpistys).

Myös alkoholirikoksista ja alkoholirikkomuksesta ehdotetut rangaistusasteikot noudattavat rikoslain uudistuksessa vakiintunutta ja useissa taloudelliseen toimintaan liittyvissä rikoksissa käytettyä porrastusta (HE 2/1988 vp ja 94/1993 vp).

Alkoholirikoksesta ehdotetaan säädettäväksi seuraamukseksi sakkoo tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rangaistustaso teon perusmuodossa ei ankaroituisi, koska alkoholin laittomasta valmistuksesta, salakuljetuksesta ja välittämisestä on nykyäänkin säädetty rangaistukseksi kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 50 luvussa on myös huumausainerikoksesta säädetty enimmäisrangaistukseksi kaksi vuotta vankeutta. Laittomiin huumausaineisiin liittyviä tekoja voidaan huumausaineiden suuremman vaarallisuuden vuoksi pitää moittivimpina kuin laittoman alkoholin käsittelyyn liittyviä eri tekoja. Näin voitaisiin perustella ratkaisua, jonka mukaan alkoholirikoksen perustekomuodosta tulisi säätää alhaisempi enimmäisrangaistus kuin huumausainerikoksen perustekomuodosta. Toisaalta laittoman alkoholin välittämiseen tai levittämiseen verrattavista teoista, joissa on myös kyse syystä tai toisesta haitalliseksi katsotun tuotteen kaupallisesta laittomasta levittämisestä, on rikoslaissa jo nykyään säädetty kahden vuoden enimmäisvankeusrangaistus (rikoslain 17 luvun 17 § väkivaltakuvauksen levittäminen ja saman luvun 18 § sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen).

Tärkeä vertailukohde rangaistusasteikkoa harkittaessa on myös veropetoksesta säädetyt rangaistusasteikot. Useat aikaisemmin alkoholirikoksina rangaistavat erityisesti maahan tuontiin liittyvät teot tulevat nykyisin rangaistaviksi veropetosta koskevien säännösten nojalla (ks. lisäksi jaksossa 4.6 tehdyt rajaukset) Veropetoksen perustekomuodosta on säädetty rangaistukseksi enintään kaksi vuotta vankeutta. Alkoholirikoksen perustekomuodon enimmäisrangaistukseksi ehdotettu kaksi vuotta vankeutta olisi siten yhdenmukainen edellä mainittujen, siihen rinnastetta-

vissa olevista teoista säädettyjen enimmäisrangaistusten kanssa.

Alkoholirikoksen yritys ehdotetaan säädettyväksi rangaistavaksi. Rikoslain yleisen osan uudistuksessa (HE 44/2002 vp) omakutun lähtökohdan mukaan yritystä ei kuitenkaan enää rinnastettaisi täytettyyn tekoon. Myös tältä osin tehtäisiin eroa huumausainerikoksiin nähden, joissa yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon ja siitä tuomitaan rangaistus täytetyn teon rangaistusasteikkoa käyttäen.

Törkeästä alkoholirikoksesta ehdotetaan säädettyväksi rangaistukseksi vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Ammattimaisesta tai tavanomaisesta toiminnasta on nykyisin säädetty vähimmäisrangaistukseksi kuusi kuukautta vankeutta, eikä vankeudelle ole säädetty erityistä enimmäismäärää. Vankeuden enimmäismäärä neljä vuotta vankeutta määräytyy tällöin rikoslain 2 luvun 3 §:n 3 momentin nojalla. Törkeän tekemuodon vähimmäisrangaistus laskisi siten nykyisestä. Ehdotettu neljän kuukauden vähimmäisrangaistus vastaa kuitenkin rikoslain kokonaisuudistuksessa vakiintuneita asteikkoja, joista ei ole syytä poiketa. Ehdotettu rangaistusasteikko vastaisi myös törkeästä veropetoksesta säädettyä rangaistusasteikkoa. Se olisi toisaalta huomattavasti alhaisempi kuin törkeästä huumausainerikoksesta säädetty rangaistusasteikko (vähintään yksi vuosi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta). Törkeän tekemuodon osalta törkeä alkoholirikos arvioitaisiin siten esityksessä selkeästi vähemmän moitittavaksi kuin törkeä huumausainerikos.

Lievästä alkoholirikoksesta ehdotetaan säädettyväksi sakkoa. Tämä vastaisi eräiden vähäisten alkoholirikosten nykyistä rangaistustasoa, koska alkoholipitoisen aineen välittämismuruksesta, alkoholipitoisen aineen välittämisestä ilman palkkiota, alkoholijuoman hallussapitorikkomuksesta samoin kuin vähäisestä alkoholijuoman tai väkiviinan salakuljetuksesta on nykyisin säädetty seuraamukseksi sakko. Vertailukohtana on tässäkin pidetty lievää veropetosta, josta voi seurata vain sakkoa. Esityksessä olisi alkoholiin liittyvät vähäiset teot näin porrastettu myös huumausainerikoksiin nähden, joista on huumausaineisiin liittyvän suuremman

moitittavuuden vuoksi säädetty myös vankeusrangaistuksen mahdollisuus.

Törkeästä alkoholirikoksesta epäiltyyn voitaisiin kohdistaa pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:n mukaisesti televalvontaa sekä suorittaa epäillylle henkilöntarkastus tai –katsastus samoin kuin toimittaa kotietsintä. Alkoholirikoksesta epäillylle voidaan suorittaa pakkokeinolain mukaisesti henkilöntarkastus tai –katsastus ja toimittaa kotietsintä. Sen sijaan sakkoseuraamuksinen lievä alkoholirikos ei täyttäisi pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ssä säädettyjä henkilöntarkastuksen edellytyksiä. Mainitun pykälän mukaan henkilöntarkastus edellyttää lähtökohtaisesti epäilyä rikoksesta, josta on säädetty vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Säännöksessä on kuitenkin lisäksi erikseen säädetty henkilöntarkastuksen mahdolliseksi eräistä sakkoseuraamuksista rikoksista kuten näpistyksestä tai lievästä vahingonteosta. Lievä alkoholirikos on moitittavuudeltaan näihin rinnasteinen rikos.

Lievä alkoholirikos kattaa kaikki samat teot kuin teon perusmuoto alkoholirikoskin. Suurin tarve käytännössä henkilöntarkastukseen on silloin, kun lievästä alkoholirikoksesta epäillään henkilöä, jonka epäillään kuljettavan tai pitävän hallussa vähäistä määrää laittomasti valmistettu alkoholijuomaa tai väkiviinaa taikka laittomasti maahan tuotua alkoholijuomaa tai väkiviinaa myyntitarkoituksessa. Näitä tilanteita varten on jo nykyisin säädetty vuoden 1968 alkoholilain 85 §:n 3 momentissa mahdollisuus suorittaa henkilöntarkastus sakkoseuraamuksista alkoholipitoisen aineen välittämismuruksesta epäillylle sekä toimittaa kotietsintä hänen kulkuneuvossaan. Yksittäisen myyjän tarkastaminen ja kiinnisaaminen on käytännössä usein yleisen järjestyksen kannalta tärkeää alkoholijuoman vähäisestä määrästä huolimatta. Katukaupan tutkinnalla päästään usein myös laajemman alkoholijuoman ja väkiviinan välitysketjun jäljille. Esityksessä ehdotetaan siten pakkokeinolaissa säädettyväksi, että henkilöntarkastus olisi mahdollista suorittaa sille, jota on syytä epäillä lievästä alkoholirikoksesta. Lievästä alkoholirikoksesta epäillyn kulkuneuvon kohdistettavasta kotietsinnästä ehdotetaan säädettyväksi nykyiseen tapaan alkoholilaissa, kun vuoden 1968 alkoholilain säännökset kumotaan.

Alkoholilaissa säädettävästä alkoholirikkomuksesta ehdotetaan nykyiseen tapaan säädettäväksi seuraamukseksi sakko.

Esityksessä ehdotetaan rikesakon soveltamisalan laajentamista koskemaan eräitä vähäisiä alkoholilain vastaisia tekoja. Rikesakon käyttömahdollisuus alkoholirikkomuksissa tuotiin esiin jo rikesakon käyttöönoton yhteydessä vuonna 1983. Tuolloin hallituksen esityksessä rikesakolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 19/1981 vp) todettiin, että kokemusten karttuessa rikesakkojärjestelmä olisi mahdollista ulottaa koskemaan vähäisten liikenne rikkomusten ohella myös muita vähäisiä rikkomuksia, kuten kunnallisten järjestyssääntöjen sekä tulli- ja alkoholilainsäädännön rikkomisia.

Alkoholijuoman tai väkiviinan nauttimiskielloista julkisella paikalla säädetään kahdessa eri laissa, alkoholilaissa ja järjestyksessä (612/2003). Järjestyslain 4 §:n 1 momentissa kielletään päihdyttävän aineen nauttiminen yleisellä paikalla taajamassa sekä julkisessa liikenteessä olevassa kulkuneuvossa pykälän 2 momentissa säädetyin rajoituksin. Kiellon rikkominen on rangaistavaa järjestyksessä rikkomuksena lain 16 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla. Rikoslain 2 a luvun 9 §:n 4 momentti mahdollistaa rikesakon säätämisen seuraamukseksi järjestyksessä rikkomuksista. Rikessakkorikkomuksista annetun asetuksen (610/1999) 13 c §:n 2 kohdassa on säädetty rikesakon suuruudeksi järjestyksessä säädety kiellon vastaisesta päihdyttävän aineen nauttimisesta 20 euroa.

Järjestyslain 2 §:n määritelmäsäännöksen mukaan yleisellä paikalla tarkoitetaan osittain samankaltaisia paikkoja, jotka on mainittu alkoholilain 58 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa (kauppakeskus, liikehuoneisto, ravintola). Myös 58 §:n 2 momentissa säädetty mahdollisuus poliisiin kieltää järjestystä häiritsevä alkoholin nauttiminen julkisella paikalla olisi tarpeeton silloin, kun kyseisen kaltainen nauttiminen kiellettäisiin järjestyksessä. Järjestyksessä säädettyä alkoholin nauttimiskieltoa sovellettaisiin kuitenkin vain taajamissa. Mainitut 58 §:n 1 ja 2 momentti voisivat siten edelleen tulla sovellettaviksi tapauksissa, joihin järjestykseläkiä ei sovellettaisi eli taajamien ulkopuolella.

Esityksessä ehdotetaan, että rikesakko voitaisiin säätää seuraamukseksi myös alkoholi-

lain 58 §:n 1 momentissa säädety tai poliisiin 58 §:n 2 momentin nojalla antaman alkoholijuoman nauttimiskiellon rikkomisesta. Esitys olisi tältä osin yhdenmukainen järjestykseläin kanssa. Lakiehdotusten voimaan tultua tarkoitus on myös lisätä rikessakkorikkomuksista annettuun asetukseen säännös siitä, että näiden kieltojen rikkomisesta voidaan määrätä 20 euron rikesakko. Alkoholijuoman nauttimiskieltojen rikkomisesta määrättävä seuraamus olisi siten ankaruudeltaan sama riippumatta siitä, minkä lain — alkoholi- tai järjestykseläin — nojalla rangaistus määrättäisiin.

Alkoholilaissa kielletään alle kahdeksantoistavuotiasta pitämästä hallussaan alkoholijuomaa ja alle kaksikymmenvuotiasta pitämästä hallussaan väkevää alkoholijuomaa. Tällainen teko on nykyään ja myös jatkossa ehdotuksen mukaan rangaistavaa. Nuoria koskevat alkoholijuoman hallussapitorajotukset ovat ehdottomia kieltoja, ja siten niiden rikkominen voidaan arvioida osittain vakavammaksi teoksi kuin tilannetta, jossa aikuinen rikkoo alkoholilaissa säädetyjä alkoholijuoman nauttimiskieltoja. Tällä voitaisiin perustella ratkaisua, jonka mukaan nuorelle edelleen määrättäisiin tuloihin perustuvia päiväsakkoja alkoholilain hallussapitokieltojen rikkomisesta. Alkoholijuoman hallussapitoa koskevien ikärajojen rikkominen on kuitenkin moneen muuhun päiväsakkoilla rangaistavaan tekoon verrattuna vähäinen rikkomus. Tämä puolestaan puoltaisi sitä, että nuorelle määrättäisiin päiväsakkojen sijasta kiinteämääräinen rikesakko. Päiväsakkojen ja rikesakon määräämisellä on aikaisemmin ollut erona lisäksi se, että maksamattomat päiväsakot voitiin muuntaa vankeudeksi, mutta maksamattomia rikesakkoja ei. Tämä ja se että päiväsakot määrätään sakotettavan tulojen mukaan, teki päiväsakoista rikesakkoa merkittävästi ankaramman seuraamuksen. Nykyisin rangaistusmääräysmenettelyssä annettua enintään 20 päiväsakon suuruista maksamatonta päiväsakkoa ei muunneta vankeudeksi. Hallituksen esityksessä 164/2007 vp ehdotetaan lisäksi muuntokieltojen laajentamista koskemaan rangaistusmääräysmenettelyssä määrättäviä päiväsakkoja niiden suuruudesta riippumatta. Näin ollen päiväsakkojen ja rikesakon välinen ero on tässä suhteessa olennaisesti pienentynyt. Ri-

kesakon määrääminen tuloihin perustuvien päiväsakkojen sijasta kuitenkin tehostaisi sakon määräämismenettelyä ja siten myös ikärajojen valvontaa, koska rikesakon määrääminen on yksinkertaisempaa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että rikesakko voitaisiin säätää seuraamukseksi myös alkoholilaisissa säädettyjen alkoholijuoman tai väkevän alkoholijuoman hallussa pitämistä koskevien ikärajojen rikkomisesta.

Alle kahdeksantoistavuotiaan hallussa pitämä alkoholijuoma tai alle kaksikymmentävuotiaan hallussa pitämä väkevä alkoholijuoma tulisi rikoslain 10 luvun säännösten nojalla tuomita valtiolle menetetyksi. Rikesakkomenettelyssä ei kuitenkaan ole mahdollista määrätä menettämisseuraamusta. Rikesakkomenettelyä koskevien uudistussuunnitelmien mukaan rikesakkomenettelyyn on tarkoitus liittää mahdollisuus määrätä enintään 1 000 euron menettämisseuraamus (ks. jakso 7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja). Nykyisin laittomasti hallussa pidettyjä juomia ei voida julistaa valtiolle menetetyksi rikesakon määräämisen yhteydessä. Alaikäisen hallussa pitämät alkoholijuomat on kuitenkin perusteltua saada häneltä pois ja hävityttä. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että nuoren laittomasti hallussa pitämä alkoholijuoma voidaan ottaa häneltä pois ja hävityttää rikesakon määräämisen yhteydessä, jos hallussa pidetyn juoman arvo on vähäinen. Jos nuoren laittomasti hallussa pitämien juomien arvoa ei voida pitää vähäisenä, ei rikesakkomenettely tulisi kyseeseen. Nuorelle määrättäisiin tällöin päiväsakot rangaistusmääräysmenettelyssä ja hallussa pidetyt juomat julistettaisiin samalla valtiolle menetetyiksi.

Poliisilla ei nykyisin ole oikeutta henkilöntarkastukseen alkoholijuomien hallussapitoa koskevia ikärajoja koskevissa rikkomuksissa. Nyt käsillä olevassa alkoholirikkomuksena rangaistavasta hallussapitorikkomuksesta olisi lisäksi ehdotuksen mukaan mahdollista määrätä seuraamukseksi rikesakko. Henkilöntarkastuksen salliminen teosta, josta voidaan määrätä rikesakko, olisi poikkeuksellista. Tarkastuksen käyttöä mainitusta vähäisestä rikkomuksesta puoltaisi kuitenkin rangaistussäännöksen tarkoituksena oleva alaikäisten ja nuorten suojeleminen alkoholin käytön aiheuttamilta haitoilta. Myös lastensuojelu-

lain (417/2007) 66 §:n mukaan lastensuojelulaitoksissa lapselle saadaan suorittaa henkilöntarkastus, jos on syytä epäillä, että hänellä on päihdyttäviä aineita hallussaan, taikka suorittaa henkilönkatsastus, jos on syytä epäillä, että hän on käyttänyt tällaisia aineita. Ilman jonkinasteisia pakkokeinoja alkoholijuomien hallussapitoa koskevien ikärajojen valvonta sekä alkoholijuomien pois ottaminen alaikäiseltä olisi käytännössä hyvin vaikeaa.

Esityksessä ehdotetaan näistä syistä alle kahdeksantoistavuotiaaseen kohdistettavaa rajoitettua tarkastusoikeutta perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 53/2006 vp esitettyjen rajoitusten mukaisesti (tarkemmin jakso 3. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys). Jos alle kahdeksantoistavuotiasta epäiltäisiin todennäköisin syin laittomasta alkoholijuoman hallussapidosta, poliisi voisi tarkastaa hänen mukanaan olevat tavaransa laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman poisottamiseksi ja hävittämiseksi. Tarkastus poikkeaisi pakkokeinolaissa säädetyistä henkilöntarkastuksesta muun muassa siten, ettei alle kahdeksantoistavuotiaan vaatteiden tarkistaminen olisi mahdollista. Tarkastuksessa noudatettaisiin muutoin mitä pakkokeinolain 5 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta.

Tavaroiden tarkistaminen kohdistuisi valtaosin 15—17 vuotiaisiin nuoriin. Pakkokeinolaki ei vakiintuneen tulkinnan mukaan estä henkilöntarkastuksen kohdistamista myös alle viisitoistavuotiaaseen, vaikka alle viisitoistavuotiaalle ei voida määrätä teosta rangaistusta. Pakkokeinolaissa ei ole asiasta nimenomaista säännöstä. Yhdenmukaisesti tämän tulkinnan kanssa myös alle viisitoistavuotiaan mukana olevat tavarat voitaisiin ehdotettavan säännöksen nojalla tarkistaa. Lapsen kohdistuvien pakkokeinojen käytössä on otettava huomioon pakkokeinolain 7 luvun 1 a §:n suhteellisuusperiaate sekä esitutkinnaissa sitä koskevat yleiset periaatteet. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä vahvemmin tulevat pakkokeinojen käytössä sovellettaviksi vähimmän haitan periaate ja suhteellisuusperiaate. Alle viisitoistavuotiaiden osalta poliisin tulisikin pakkokeinojen käytön sijasta olla yhteistoiminnassa lasten- ja sosiaalihuollon kanssa ja ensi sijaisena toimenpiteenä olisi päähtyneenä tavatun lapsen toimitta-

minen kotiin ja yhteydenotto vanhempiin. Tällaista yhteydenpitoa edellyttävät lapsen kohtelua koskevat erityissäännökset pakko-keino- ja esitutkintalainsäädännössä.

Alkoholilain 34 §:n 5 momentissa kielletään alle kahdeksantoistavuotiasta pitämässä hallussaan tai kuljettamasta myös vähintään 1,2 ja enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää juomaa. Tällaiset juomat eivät alkoholilain mukaan ole alkoholi-juomia. Näiden juomien hallussapitoa, vähittäismyyntiä ja anniskelua koskevat kiellot lisättiin lakiin vuonna 1997 lapsiin kohdistuvien haittojen ja vaarojen ehkäisemiseksi (HE 71/1997 vp). Kieltojen rikkominen on nykyisin rangaistavaa alkoholilain alkoholirikkomusta koskevan rangaistussäännöksen nojalla. Esityksessä ehdotetaan, että mainittujen juomien hallussapito tai kuljettaminen alle kahdeksantoistavuotiaan toimesta ei olisi enää rangaistavaa. Käytännössä mainittu säännös on tullut sovellettavaksi 15—17 vuotiaisiin nuoriin, koska alle viisitoistavuotias ei voi olla hallussa pitämisestä rikosoikeudellisessa vastuussa. Sen sijaan mainittujen juomien vähittäismyynti ja anniskelu alle kahdeksantoistavuotiaalle olisi edelleen rangaistavaa alkoholirikkomuksena. Lisäksi liikkeenharjoittajalta voitaisiin nykyiseen tapaan hallinnollisena seuraamuksena määrätä ajaksi kieltää kyseisten tuotteiden myynti.

Alkoholirikoksia tehdään usein oikeushenkilön toiminnassa ja ne ovat osa taloudellista rikollisuutta. Alkoholiin liittyvän taloudellisen toiminnan hallinnollinen valvonta on tehokasta ja hallinnollisten seuraamusten, esimerkiksi luvan määräaikaisen peruuttamisen, epäsuorat vaikutukset voivat olla taloudellisesti merkittäviä. Nykyiset hallinnolliset seuraamukset ovatkin yleensä riittäviä, kun kyse on pienyrittäjästä. Hallinnollisilla seuraamuksilla ei kuitenkaan voida käytännössä tehokkaasti puuttua isojen yhtiöiden toimintaan, koska valmistus- tai tukkumyynnin luvan peruuttaminen esimerkiksi panimoyhtiöltä taikka tukkumyyjältä saattaisi vaarantaa satoja työpaikkoja tietyllä paikkakunnalla. Sen sijaan tuntuvan yhteisösakon tuomitsemisen mahdollisuudella saattaisi olla rikoksia ennalta ehkäisevää vaikutusta tällaisessa toiminnassa. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin koskemaan alkoholirikosta sekä

törkeää alkoholirikosta. Yhteisösakon käyttö ei sen sijaan olisi tarpeen lievässä alkoholirikoksessa.

Alkoholijuomien laittomassa maahantuonnissa rikotaan nykyisin valtaosin verosäännöksiä, ei alkoholilainsäädäntöä. Alkoholirikoksena rangaistavaa maahantuontia on vain yksityishenkilöitä koskevien niin sanottujen aikarajoitusten rikkominen. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei ole aikanaan ulotettu koskemaan veropetosta, koska perinteinen rangaistusvastuu, rikosperusteinen vahingonkorvaus ja hallinnolliset seuraamukset muodostavat niin tuntuvan seuraamuskokonaisuuden, että yhteisösakon käyttöä ei ole pidetty tarpeellisena (HE 95/1993 vp). Talousrikossäännöksiä uudistettaessa katsottiin, että mitään muutoksia ei ole tapahtunut siinä lähtökohdassa, että oikeushenkilön rangaistusvastuu on verorikoksissa tarpeeton ja saattaisi aiheuttaa kohtuuttomia sanktiokumulatiotilanteita (HE 53/2002 vp). Tämän vuoksi oikeushenkilön rangaistusvastuu on ulotettu vain niihin veropetoksiin, jotka katsotaan yhteisöpetoksiksi ja joihin Euroopan unionin neuvoston 19 päivänä kesäkuuta 1997 hyväksymään Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamista koskevaan yleissopimukseen liittyvä toinen pöytäkirja (EYVL N:o C 221, 19.7.1997) velvoittaa yhteisövastuun ulottamaan. On kuitenkin huomattava, että suuri osa kolmansista maista tuodusta alkoholijuomaa tai väkiviinaa koskevista veropetoksista tulee arvioitaviksi yhteisöpetoksina, koska teko kohdistuu yhteisön talouteen etuihin.

Rikoslain 10 luvun menettämisseuraamuksia koskevia säännöksiä uudistettaessa alkoholilain nojalla määrättäviä menettämisseuraamuksia koskevat säännökset jätettiin ennalleen. Näiden uudistamisen katsottiin soveltuvan paremmin alkoholirikossäännösten uudistamisen yhteydessä tehtäväksi (HE 80/2000 vp). Tuossa yhteydessä ulotettiin ainoastaan niin sanotun laajennetun hyödyn menettämistä koskevat säännökset koskemaan myös alkoholirikoksia. Esityksessä ehdotetaan, että vuoden 1968 alkoholilain menettämisseuraamuksia koskevat säännökset kumotaan ja niiden sijasta myös alkoholirikoksissa sovellettaisiin kaikilta osin rikoslain 10 luvun säännöksiä menettämisseuraamuksista.

4.2 Alkoholijuomien mainonta

Alkoholijuomien mainontaa ja muuta markkinointia on rajoitettu alkoholilailailla. Alkoholilain 33 §:n mukaan väkevän alkoholi-juoman mainonta, epäsuora mainonta ja muu myyninedistämistoiminta on kiellettyä. Miedon alkoholi-juoman ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainostamista, epäsuoraa mainostamista ja muuta myyninedistämistä on rajoitettu siten, että kiellettyä on tiettyihin kuluttajaryhmiin kohdistettu mainonta ja niin sanottu mielikuvamainonta. Kiellettyä on myös miedon alkoholi-juoman hyvän tavan vastainen taikka harhaanjohtava mainonta (StVM 32/1994 vp.). Vuoden 2008 alusta voimaan tulleella lailla 588/2007 mainonta on kielletty myös televisiotoiminnassa tiettyinä kelloaikoina taikka 18 vuotta nuoremmille esitettäväksi sallitun kuvaohjelman elokuvateatterissa tapahtuvan julkisen esittämisen yhteydessä. Mainontaa koskevien kieltojen rikominen tulee nykyään rangaistavaksi alkoholirikkomuksena, josta on säädetty seuraamukseksi sakkoa.

Mainonnan ja muun markkinoinnin valvonnassa havaittujen rikkeiden mahdolliset seuraamukset määrätään yleensä hallinnollisesti eikä rangaistussäännöstä ole käytännössä sovellettu. Mainonnan sääntely on hankalaa, koska siinä luodaan mielikuvia ja sille on ominaista tietyn asteinen liioittelu. Mainonnan sääntelyssä on myös otettava huomioon oikeus sananvapauteen. Rangaistussäännösten olisi puolestaan legaliteettiperiaatteen vuoksi oltava riittävän täsmällisiä.

Alkoholin mainontaa ja muuta markkinointia on rajoitettu terveystieteellisin perustein, ja tämä kieltö on osa yleistä alkoholipolitiikkaa. Myös yhteisöoikeudessa on todettu, että alkoholin mainontaa voidaan kansallisesti rajoittaa perustamissopimuksen 30 (36) artiklassa määrättyllä, kansanterveyden suojelua koskevalla syyllä (esimerkiksi yhteisöjen tuomioistuimen tuomio C—405/98 konsumentombudsmannen vastaan Gourmet International Products AB). Rangaistussäännöksillä on lainvastaista mainontaa ennalta ehkäisevä vaikutus. Edellä mainittuja perusteita voidaan pitää niin painavina, että rajoitusten rikkomiset on syytä edelleen säätää myös rangaistaviksi.

Alkoholilain 33 §:ssä säädetään väkevän alkoholi-juoman mainonnalle niin sanottu totaalkielto, josta tosin pykälän 4 momentissa säädetään poikkeuksia. Miedon alkoholi-juoman ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainontaa on alkoholilaisissa sen rajoitettu eli se on kiellettyä vain laissa mainituissa tapauksissa. Väkevän alkoholi-juoman mainonnan totaalkielto ilmentää siten tällaisen mainonnan suurempaa moitittavuutta. Väkevien alkoholi-juomien mainontaan voidaan moitittavuudeltaan kuitenkin rinnastaa mieto-juomien alkoholi-juomien mainonnan kohdistaminen alaikäisiin. Alaikäiset ovat aikuisia alttiimpia mainonnan vaikutuksille ja siten erityisen suojan tarpeessa.

Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että väkevän alkoholi-juoman mainontaa sekä alaikäisiin kohdistuvan miedon alkoholi-juoman mainontaa samoin kuin alaikäisen kuvaamista miedon alkoholi-juoman markkinoinnissa kohdeltaisiin myös rangaistavuuden suhteen eri tavalla kuin muuta alkoholimainontaa. Nämä teot ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi elinkeinorikoksia koskevassa rikoslain 30 luvussa alkoholi-juoman markkinointirikoksena. Mieto-juomien alkoholi-juomien ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman markkinointi säädettäisiin sen sijaan rangaistavaksi nykyiseen tapaan alkoholilaisissa alkoholirikkomuksena.

Markkinointirikoksesta on säädetty rangaistukseksi enintään vuosi vankeutta. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976) vastaisesta mainonnasta on säädetty rangaistukseksi sakkoa ja törkeissä tapauksissa enimmäisrangaistukseksi on säädetty kaksi vuotta vankeutta. Ehdotettu alkoholi-juoman markkinointirikos kattaisi sekä perustekomuodon että vakavammat tapaukset, joten siitä säädettävän enimmäisrangaistuksen on perusteltua olla nykyistä sakkoseuraamusta ankarampi ja lähempänä muista edellä mainituista markkinointirikoksista säädetyistä enimmäisrangaistuksista. Alkoholijuoman markkinointirikoksesta ehdotetaan säädettäväksi seuraamukseksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Ehdotettu kuuden kuukauden enimmäisrangaistus olisi sama kuin on säädetty seuraamukseksi sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasta markkinoinnista rikoslain 17 luvun 20 §:ssä. Alko-

holirikkomuksena rangaistavasta miedon alkoholijuoman ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman markkinoinnista säädetäisiin sen sijaan nykyiseen tapaan seuraamukseksi sakkoa.

Alkoholin valmistukseen soveliaiden välineiden tai valmistajien mainostamisesta tai markkinoinnista tarkoituksena houkuttaa laittomaan valmistamiseen voi voimassa olevassa laissa seurata vuosi vankeutta. Nämä teot arvioidaan siten nykyisin moitittavimmiksi kuin alkoholijuoman mainontaa koskevien rajoitusten rikkominen. Esityksessä ehdotetaan näiden tekojen rangaistustason laskeamista. Teot ehdotetaan säädettyväksi rangaistaviksi alkoholirikkomuksena, josta voisi seurata sakkoa. Säännös olisi toissijainen eli sitä sovellettaisiin, jollei teko olisi muualla laissa säädetty ankarammin rangaistavaksi. Tekoon voisi jossain tilanteissa tulla sovellettavaksi rikoslain 17 luvun 1 § julkisesta kehottamisesta rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistukseksi kaksi vuotta vankeutta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta sovelletaan nykyisin markkinointirikokseen. Yhdenmukaisesti tämän kanssa oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat säännökset ehdotetaan ulotettaviksi myös alkoholijuoman markkinointirikokseen. Oikeushenkilö ei voisi sen sijaan esityksen mukaan joutua vastuuseen alkoholirikkomuksena rangaistavasta miedon alkoholijuoman mainonnasta tai alkoholijuoman tai väkiviinan luvattomaan valmistukseen soveliaiden välineiden markkinoinnista. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta ei ole tarpeen ulottaa koskemaan jälkimmäisiä, vain sakonuhkaisia rikkomustasoisia tekoja.

Markkinointirikosten syyteharkinnassa samoin kuin markkinointirikoksia tuomioistuimessa käsiteltäessä kuluttaja-asiamiehelle on varattava tilaisuus antaa lausuntonsa. Alkoholijuomien mainonnan ja myynninedistämisen valvonta kuuluu alkoholilain 41 §:n 1 momentin mukaan kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Tuotevalvontakeskus on alkoholimainonnan valvontaviranomainen valtakunnan tasolla. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että tuotevalvontakeskukselle varattaisiin mahdollisuus tulla kuulluksi sekä al-

koholijuoman markkinointirikosta että alkoholirikkomuksena rangaistavaa miedon alkoholijuoman mainontaa koskevassa syyteharkinnassa ja oikeuskäsittelyssä. Miedon alkoholijuoman mainontaa koskevat säännökset ovat alkoholilaissa väkevän alkoholijuoman mainontaa tulkinnanvaraisempia. Tästä syystä tuotevalvontakeskukselle valvonta- ja asiantuntijaviranomaisena on perusteltua varata mahdollisuus tulla kuulluksi myös miedon alkoholijuoman mainontaa koskevassa asiassa, vaikka kyse on rikkomustasoisesta teosta.

4.3 Alkoholijuoman tarjoaminen alaikäiselle

Rikoslain 43 luvun 7 §:ssä säädetään rangaistus sille, joka houkuttelee kahdeksatoista vuotta nuoremman nauttimaan päihdyttävää juomaa niin, että tämä siitä juopuu. Muut 43 luvun jäljellä olevista säännöksistä kumottiin vuonna 1998. Tuolloin todettiin, että 7 §:n tarpeellisuus nykyoloissa on tarkoituksenmukaista selvittää alkoholirikoksia koskevia säännöksiä uudistettaessa (HE 6/1997 vp).

Säännöksen kumoamisen puolesta sekä vastaan voidaan esittää perusteita. Kumoaamista puoltaisi se, että rikoslain 43 luvun 7 §:n rangaistussäännöstä ei ole käytännössä sovellettu. Soveltamatta jättämisen pääasiallisena syynä lienee nuorten alkoholinkäytön yleisyys ja se, että alkoholia koskevat kokeilut aloitetaan nykyisin entistä nuorempana. Ongelmia näytön suhteen aiheuttanee myös säännöksessä edellytetty nuoren houkuttelemisen osoittaminen.

Säännöksen kumoamisen puolesta puhuisi myös se, että korkeimman oikeuden ratkaisulla on selvennetty oikeustilaa alkoholin alaikäiselle tarjoamisen osalta. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2001:7 vastaaja oli antanut kaksitoistavuotiaalle lapselle juotavaksi väkevää alkoholijuomaa seurauksin, että tämä oli juonut itsensä tiedottomaan humalatilaan. Kun lapsi ei ikäänsä nähden voinut antaa pätevää suostumusta terveystensä vahingoittamiseen, menettely luettiin vastaajan syyksi pahoinpitelynä.

Ratkaisulla vahvistettiin pahoinpitelysäännösten soveltuminen sellaisiin tapauksiin, joissa alkoholijuoman tai väkiviinan tarjoa-

minen vahingoittaa lapsen terveyttä tai johtaa tämän tajuttomuutta vastaavaan tilaan.

Pahoinpitelysäännöksen soveltamisen eräänä ongelmana on alaikäisen oman pyynnön, suostumuksen tai muun myötävaikutuksen arviointi. Pätevän suostumuksen edellytyksenä on, että uhri ikänsä ja kypsyystasonsa puolesta ymmärtää kysymyksessä olevan teon merkityksen. Lapsen kypsyysaste arvioidaan suostumuksen merkitystä harkittaessa kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Alaikäisen iän, kypsyysasteen tai myötävaikutuksen arviointiin liittyvät ongelmat ovat samoja myös rikoslain 43 luvun 7 §:n säännöstä sovellettaessa. Säännöstä puoltaisi kuitenkin se, että siinä voitaisiin selkeästi ilmaista, että aikuinen on aina vastuussa alaikäisen alkoholinkäytöstä ja sen rajoista tarjotessaan tälle alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Pahoinpitelysäännöksen soveltumisen edellytyksiä siitä, että rangaistavan tarjoamisen tulisi johtaa alaikäisen terveyden vaarantumiseen taikka tajuttomuutta vastaavaan tilaan voidaan pitää tässä suhteessa liian korkeina.

Säännöstarvetta harkittaessa on syytä pohdita, minkälaisesta alkoholijuoman tai väkiviinan tarjoamisesta on syytä rangaista. Rangaistavuuden ulkopuolelle tulisi sulkea se, että lapselle kodin piirissä tarjotaan alkoholia esimerkiksi aterian yhteydessä. Toisena ääripäänä on lapsen terveyttä vahingoittava toiminta, joka on jo pahoinpitelynä rangaistavaa. Näiden ääripäiden väliltä olisi löydettävä tilanteet, jossa alkoholin tarjoaminen voisi olla niin moitittavaa, että se olosuhteista riippuen olisi syytä säätää rangaistavaksi. Tällaisena rajana voidaan pitää alaikäisen juopumista.

Toiseksi olisi päätettävä, minkä ikäiselle lapselle tai nuorelle alkoholin tarjoaminen kiellettäisiin. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 60/1991) mukaan lapsena pidetään alle kahdeksantoistavuotiaista ja tämä on myös yleinen ikäraja alkoholilaissa. Tästä huolimatta on vaikea löytää kiinteää ikärajaa, jota ei joissakin tilanteissa olisi pidettävä joko liian alhaisena tai liian korkeana. Kolmanneksi olisi aina otettava huomioon tilanne kokonaisuudessaan.

Esityksessä on päädytty siihen, että asiaa koskeva erityisäännös lainsäädännössä on tarpeen sellaisia tilanteita varten, joissa pahoinpitelysäännöksen soveltamisen varsin

tiukat edellytykset nauttimisen seurauksista eivät täyty. Rikoslain 43 luvun 7 § ehdotetaan kuitenkin kumottavaksi. Tällaista säännöstä ei enää pidetä tarpeellisena rikoslaissa. Alkoholin tarjoaminen alaikäiselle ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi alkoholirikkomuksena alkoholilaissa. Rangaistavaa olisi tahallinen alkoholijuoman tai väkiviinan tarjoaminen alle kahdeksantoistavuotiaalle niin, että tämä siitä juopuu ja jos tarjoamista voitaisiin pitää alaikäisen ikä, kypsyysaste ja muut olosuhteet huomioon ottaen kokonaisuudessaan moitittavana. Teosta säädettäisiin seuraamukseksi sakkoa. Säännös olisi toissijainen eli pahoinpitelyä koskevia säännöksiä voitaisiin edelleen soveltaa, jos teolla vahingoitetaan toisen terveyttä.

4.4 Vuoden 1968 alkoholilain kumoaminen

Esityksessä ehdotetaan vuoden 1968 alkoholilain 9 luku ja 104 ja 105 § kumottaviksi. Ehdotetut rikoslain 50 a luvun ja vuoden 1994 alkoholilain rangaistussäännökset kattaisivat pääosan voimassa olevassa laissa rangaistaviksi säädetyistä teoista. Eräitä vuoden 1968 alkoholilain säännöksiä ei kuitenkaan ole pidetty enää tarpeellisina siirtää ehdotettuihin säännöksiin.

Lain 83 §:ssä on säännös aluksen päällikön rangaistusvastuusta aluksella olevasta laittomasta alkoholijuomasta tai väkiviinasta. Lain 84 §:ssä on puolestaan säännös alkoholijuoman tai väkiviinan luvottoman maahan tuonnin avustamisesta välittämällä yhteyttä salakuljetukseen käytettävään alukseen. Alkoholijuomien maahan tuonnin osalta säännösten merkitys on vähäinen, koska suurin osa teoista tulee nykyisin arvioitaviksi verolainsäädännön rikkomisena. Säännökset koskisivat siten nykyisin väkiviinan luvutonta maahan tuontia. Molemmat säännökset ovat menettäneet merkitystään ja ovat nykyoloissa tarpeettomia.

Lain 85 §:n 2 momentin mukaan alkoholipitoisen aineen välittämisestä tuomitaan myös se, joka saatuaan alkoholijuoman tai väkiviinan saantiin oikeuttavan todistuksen tai lääkemääräyksen korvausta tai hyvitystä vastaan luovuttaa sen toiselle. Tällainen säännös ei ole tarpeen. Vastaavanlainen säännös kumottiin huumausainerikoksia kos-

kevan 50 luvun säätämisen yhteydessä. Huumausaineita koskevan lääkemääräyksen luovuttamista arvioidaan nykyisin huumausaineen levittämisen yrityksenä (HE 180/1992 vp). Käytännössä kyse on yleensä lääkemääräyksestä, joka on tarkoitettu ainoastaan henkilökohtaiseen käyttöön. Jos alkoholia sisältävää tuotetta koskeva lääkemääräys luovutettaisiin toiselle, kyse olisi alkoholijuoman tai väkiviinan myynnin tai muun luovuttamisen yrityksestä.

Lain 85 §:n 4 momentissa säädetään nykyisin alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomukseen syyllistyneelle tehtävästä henkilöntarkastuksesta sekä ajoneuvon kohdistuvasta kotietsinnästä. Alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomus tulisi ehdotuksen mukaan rangaistavaksi lievänä alkoholirikoksena, joka ehdotetaan lisättäväksi pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ään vähäisenä rikoksena, josta epäillylle on mahdollista suorittaa henkilöntarkastus. Lievästä alkoholirikoksesta epäillyn kulkuneuvon kohdistuvasta etsinnästä ehdotetaan säädettäväksi alkoholilain uudessa 60 b §:ssä. Nämä säännökset kattaisivat siten jatkossa lain 85 §:n 4 momentin tarkoittamat tilanteet.

Vuoden 1968 alkoholilain 88 §:n mukaan laittomasti myydyin alkoholijuoman tai väkiviinan ostajaa vastaan on jätettävä syyte nostamatta, jos hän syyttäjän ilmoittamana todistajana kuulusteltaessa kertoo vastaanottaneensa alkoholijuoman tai väkiviinan rikoksesta epäillyltä. Pykälän tarkoituksena on ollut edistää alkoholipitoisen aineen luvaton myyntiä koskevien juttujen selvittämistä. Pykälä koskee lähinnä tilanteita, joissa ostetut alkoholijuomat ovat laitonta alkuperää tai jos ostaja muutoin 86 §:ssä mainitulla tavalla pitämällä niitä hallussaan tai kuljettamalla niitä syyllistyisi rikokseen. Säännöksen tarvetta on aikanaan perusteltu sillä, että ilman tällaista säännöstä ostaja voisi kieltäytyä todistamasta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n nojalla myyjää vastaan, jos kertominen voisi saattaa hänet itsensä syytteen vaaraan (Laintarkastuskunnan lausunto n:o 6/1964).

Mainittu pykälä on ainutkertainen lainsäädännössämme. Tällainen niin sanottu kruununtodistajajärjestelmä on kuitenkin käytössä angloamerikkalaisen oikeuskulttuurin maissa. Tämä mahdollisuus tunnetaan myös eräissä Manner-Euroopan maissa, joissa sen so-

veltamisen piiri on rajattu lähinnä terrorismiin ja eräisiin järjestäytyneen rikollisuuden muotoihin.

Rikoslain 6 luvun 3 §:n 3 kohdan mukaan rangaistusta on vanhastaan voitu lieventää vain, jos tekijä pyrkii edistämään oman rikoksensa selvittämistä. Rangaistuksen lieventäminen ei ole ollut mahdollista, jos tekijä auttaa viranomaisia selvittämään muiden tekemiä rikoksia. Niin sanottua kruununtodistajajärjestelmää ei ole otettu käyttöön myöskään rikoslain yleisiä oppeja ja siten myös rikoslain 6 luvun säännöksiä uudistettaessa Lain esitöissä todetaan, että kruununtodistajajärjestelmään liittyy periaatteellisia ongelmia, joiden vuoksi siihen on syytä suhtautua varauksin. Lievennyksiä lupaamalla saatu tiedon luotettavuus on usein myös kyseenalaista. Kyse on syvimmillään rikoslain ja oikeudenhoidon moraalista ja vain pakottavat syyt voisivat perustella tällaiseen eettiseen kompromissiin ryhtymisen (HE 44/2002 vp).

Alkoholilain 88 §:n kaltaista säännöstä ei edellä mainituista syistä ehdoteta säilytettäväksi lainsäädännössä. Säännöksen säilyttämiseen ei ole asiallisia perusteita. Säännöksen käytännön merkitys on nykyisin vähäinen. Poliisin mahdollisuudet muilla tavoin selvittää järjestäytyntä, ammattimaista rikollisuutta ovat parantuneet muun muassa uusien tutkintavaltuuksien ja –menetelmien käyttöön oton seurauksena. Tärkeästä alkoholirikoksesta ehdotettava neljän vuoden enimmäisrangaistus mahdollistaa muun muassa pakkokeinolain tai poliisilain nojalla suoritettavan televalvonnan, teknisen tarkkailun sekä valeoston suorittamisen.

Vuoden 1968 alkoholilain 89 §:ssä säädetään nykyisin, että rikoslain 5 luvun säännöksiä osallisuudesta ei ole 85 ja 87 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa sovellettava alkoholijuoman tai väkiviinan myyjän, luovuttajan tai välittäjän ja sen vastaanottajan väliseen suhteeseen. Säännöksellä on aikanaan haluttu täydentää edellä mainittua 88 §:ää ja varmistaa, ettei ostaja sen vuoksi, että häntä uhkasi syyte osallisuudesta myyjän rikokseen, voisi kieltäytyä todistamasta myyjää vastaan (Laintarkastuskunnan lausunto n:o 6/1964). Ostaja voi kuitenkin eräissä ostotilanteissa joutua vastuuseen rikoksen tekijänä, jos kyse on väkiviinan tai laittomasti valmistetun tai maahan tuodun alkoholijuoman hallussapi-

dosta. Näissä tilanteissa ostajaa tuskin vastaisuudessaan erikseen syytettäisiin osallisuudesta myyjän rikokseen, vaikka 89 § kumottaisiin. Ilman mainittua erityissäännöstä ostajan osallisuus myyjän rikokseen tulisi siten jatkossa kyseeseen lähinnä tilanteissa, jossa hallussapito ei ole ostajan kohdalla erikseen rangaistavaa. Esimerkiksi ostajan osallisuus yllyttäjänä alkoholilain vastaiseen alkoholijuoman myymiseen olisi mahdollista, jos myynnissä on laillisesti hankittu tuote, jota myydään palkkiota vastaan. Alkoholilaissa ei sen sijaan säädetä rangaistavaksi laillisen alkoholijuoman myymistä samaan hintaan, jolla se on laillisesta vähittäismyymälästä ostettu, joten tuotteen ostajakaan ei voisi osallisuuden kautta joutua tällaisesta myynnistä vastuuseen. Ostajaa on perusteltua kohdella rangaistusvastuun kannalta molemmissa tapauksissa samalla tavalla, joten syytteen nostaminen ostajaa vastaan palkkiota vastaan tapahtuneeseen myyntiin osallisuudesta vaatisi käytännössä erityisiä perusteita. Alkoholilain 89 § ehdotetaan siten säännöksen käytännön vähäisen merkityksen vuoksi kumottavaksi.

Nykyään vuoden 1968 alkoholilain 90 §:ssä säädetään, että jos tekijä syyllistyy useampaan samaa alkoholijuoma- tai väkiviinaerää koskevaan tekoon, tuomitaan, jos jokin näistä ei jo sisälly toiseen, kaikista rikoksista yhteen rangaistukseen ankarimman lainkohdan säättämässä rajoissa. Tällaista erityissäännöstä ei enää tarvita, koska eri teko tavat olisivat ehdotuksen mukaan saman rangaistussäännöksen alaisia. Samaa alkoholijuoma- tai väkiviinaerään kohdistuvia eri tekoja kuten valmistamista ja myymistä olisi pidettävä yhtenä alkoholirikoksena. Vastavaanlainen säännös kumottiin samoilla perusteilla rikoslain 50 luvun huumausainerikoksia säädettyäessä (HE 180/1992 vp).

Lain 92 §:ssä säädetään nykyisin sakko-rangaistus moottoriajoneuvon, aluksen tai muun kulkuvälineen omistajalle, joka olematta rikokseen osallinen, on antanut kulkuvälineen toisen käytettäväksi, vaikka hänen olisi ollut syytä varoa sitä käytettävän pykälässä lueteltuun laittomaan tekoon. Pykälän mainitsemisessa tilanteissa rangaistavuus ulottuu tarpeettoman pitkälle. Rangaistussäännöksestä ehdotetaan luovuttavaksi ja kyseiset teot tulisivat rangaistaviksi vain, jos rikoksessa käytetyn kuljetusvälineen omistaja olisi

osallisuutta koskevien yleisten säännösten nojalla tekoon osallinen.

Vuoden 1968 alkoholilain 94 §:ssä viitataan rikoksen tuottaman hyödyn menettämisen osalta rikoslain säännöksiin. Korkeimman oikeuden päätöksessä KKO 2002:31 on todettu, että viittauksella tarkoitetaan rikoslain 10 luvun säännöksiä hyödyn menettämisestä. Alkoholilain säännös voidaan tarpeettomana kumota, koska rikoslain 10 luvun säännökset ovat sovellettavissa sekä rikolaissa että sen ulkopuolella rangaistavaksi säädettyjen tekojen seuraamuksena ilman erillistä viittausta (HE 80/2000 vp).

Myös 95 §:ssä säädetään menettämisseuraamuksista. Myös tämä pykälä olisi tarpeeton, koska rikoslain 10 luvun yleissäännöksiä menettämisseuraamuksista ehdotetaan sovellettaviksi jatkossa hyödyn menettämisen lisäksi myös alkoholirikosten seuraamuksena määrättäviin muihin menettämisseuraamuksiin ilman erillistä viittausta.

Merkittävin muutos rikoslain 10 luvun soveltamisessa olisi se, että luvun soveltamisen seurauksena osa alkoholirikosten menettämisseuraamuksista muuttuisi pakollisesta seuraamuksesta harkinnanvaraiseksi. Alkoholilain 95 §:n mukaan menettämisseuraamus on nykyisin määrättävä siinä säädettyissä tapauksissa.

Mainitun 95 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa sovellettavaksi voisi vastaisuudessa tulla rikoslain 10 luvun 4 § rikosentekovälineen menettämisestä (esimerkiksi valmistuksessa käytetyt koneet) tai 5 § muun omaisuuden menettämisestä (esimerkiksi luvattomasti valmistettu alkoholijuoma). Näiden säännösten mukaan menettämisseuraamus olisi määrättävä, jos rikosentekovälineen tai muun omaisuuden hallussapito olisi rangaistavaa. Ehdotetun rikoslain 50 a luvun 1 §:n 4—5 kohdan mukaan väkiviinan hallussa pitäminen tai kuljettaminen taikka alkoholijuoman hallussa pitäminen tai kuljettaminen myyntitarkoituksessa sekä laittomasti valmistetun tai maahan tuodun alkoholijuoman hallussapito tai kuljettaminen olisi rangaistavaa. Mainitut juomat olisi siten tällä perusteella tuomittava menetetyiksi. Samoin alkoholirikkomuksena rangaistavaa olisi ehdotetun alkoholilain 50 a §:n 4 momentin 7 kohdan mukaan alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveli-

aan laitteen tai välineen hallussapito säännöksessä mainituin edellytyksin. Tällainen valmistukseen käytetty laite tai väline olisi siten edelleen tuomittava menetetyksi. Jos esineen tai omaisuuden hallussapito ei sen sijaan ole rangaistavaa, se voidaan rikoslain 10 luvun 4 §:n 2 momentin tai 5 §:n 2 momentin mukaan määrätä menetetyksi vain näissä pykälissä mainituilla edellytyksillä.

Henkilöltä, joka nauttii alkoholi juomaa tai väkiviinaa alkoholilain 58 §:n 1 momentissa mainituissa kielletyissä paikoissa, on nautittu juoma astioineen nykyään 95 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan määrättävä menetetyksi. Näissä tapauksissa nautittu alkoholi juoma olisi vastaisuudessa tuomittava menetetyksi rikoslain 10 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan vain, jos sen hallussapito olisi rangaistavaa. Väki viinan hallussapito on nykyisin ja ehdotuksen mukaan aina rangaistavaa, joten se tulisi edelleen mainituissa tapauksissa tuomita menetetyksi. Täysi-ikäiseltä henkilöltä, joka nauttii laillisesti valmistettua ja maahantuotua alkoholi juomaa alkoholilaissa kielletyissä paikoissa, mainittua juomaa ei sen sijaan enää vastaisuudessa yleensä tuomittaisi menetetyksi, ellei menettämisseuraamus olisi esimerkiksi rikoslain 10 luvun 5 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Näissä tilanteissa tulisi ehdotuksen mukaan kuitenkin yleensä määrättäväksi rikesakko, eikä rikesakkomenettelyssä voida määrätä menettämisseuraamusta. Esityksessä ehdotetaan tämän vuoksi alkoholilain 60 §:ssä säädettäväksi poliisille oikeus ottaa pois ja hävittää avoimessa astiassa oleva alkoholi juoma. Menettämisseuraamusta, juoman pois ottamista ja hävittämistä koskeva sääntely alkoholilain nauttimiskieltojen rikkomistapauksissa vastaisi järjestyslaissa omaksuttua ratkaisua.

Vuoden 1968 alkoholilain 95 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään nykyisin rikoksessa käytetyn moottoriajoneuvon tai muun kuljetusvälineen menettamisestä. Tällainen väline on nykyisin määrättävä menetetyksi, lukuun ottamatta tilannetta, jossa kuljetettu ainemäärä on niin vähäinen, että kuljetusvälineen menettämistä olisi pidettävä kohtuuttomana. Moottoriajoneuvon tai muun kuljetusvälineen menettäminen olisi vastaisuudessa rikoslain 10 luvun 4 §:n 2 momentin nojalla harkinnanvaraista.

Myös 95 §:n 2 momentti, jossa säädetään siitä, onko kyseistä moottoriajoneuvoa käytetty pääasiallisesti mainittuun rikokseen, olisi jatkossa tarpeeton. Sen sijaan sovellettaisiin rikoslain 10 luvun kohtuullistamista koskevaa 10 §:ää. Tilanteista, joissa moottoriajoneuvo kuuluu muulle kuin rikosentekijälle, säädetään nykyisin 95 §:n 3 momentissa, ja sen sijasta jatkossa sovellettaisiin rikoslain 10 luvun 6 §:n säännöksiä menettämisen rajoituksista.

Pykälän 4 momentissa on nykyisin toisijaista arvokonfiskaatiota koskeva säännös, jonka mukaan arvo on tuomittava menetetyksi pykälän 1 momentissa mainitun omaisuuden asemasta, jos omaisuus on hukattu, hävitetty tai arvoa vastaavasta vastikkeesta luovutettu toiselle tai taikka sitä ei voida tuomita menetetyksi kolmannelta henkilöltä. Yleensä konfiskaatiosäännöksissä ei ole vastaavaa mainintaa (HE 80/2000 vp). Rikoslain 10 luku sovellettaessa arvon menettäminen määräytyisi jatkossa rikoslain 10 luvun 8 §:n nojalla, joka on harkinnanvarainen. Sen mukaan rikosentekovälineen, rikosesineen tai rikoksen tuotteen asemasta voidaan tuomita menetetyksi sen arvo, jos esinettä tai omaisuutta ei voida konfiskoida siksi, että se kuuluu toiselle, tai jos se on kätkeyty tai muutoin tavoittamattomissa. Erityisesti on huomattava 10 luvun 8 §:n 2 momentin rajoitus, jonka mukaan arvoa ei tuomita menetetyksi, jos henkilö saattaa todennäköiseksi, että omaisuus — käytännössä esimerkiksi luvatta valmistettu alkoholi juoma — on hävitetty tai käytetty. Sääntely alkoholirikosten arvokonfiskaation osalta vastaisi tältä osin huumausainirikoksissa omaksuttua ratkaisua, jossa hävitetyn tai käytetyn huumausaineen arvoa ei tuomita menetetyksi (HE 80/2000 vp).

Takavarikoidun suuren alkoholierän säilyttämisestä on nykyisin säännös vuoden 1968 alkoholilain 97 §:ssä. Säännös on tarpeeton, koska takavarikoidun esineen säilyttämisestä ja myymisestä säädetään nykyisin pakkokeinolain 4 luvun 10 §:ssä.

Vuoden 1968 alkoholilain 104 §:ssä säädetään tullirikoksista. Säännös on tarpeeton, koska tullirikoksista säädetään tullilain (1466/1994) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa.

4.5 Aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä annetun lain kumoaminen

Aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä annettu laki säädettiin aikanaan kieltolain jälkeisen salakuljetuksen ehkäisemiseksi. Lailla säädetään Suomen rikosoikeuden soveltamisalan ulottamisesta laissa säädettyjen tekotapojen osalta koskemaan Suomen aluevesien ulkopuolella aavalla merellä tehtyjä rikoksia. Laki on poikkeus rikoslain 1 luvussa säädettyistä rikosoikeuden soveltamisalaa koskevista säännöksistä. Lakia sovelletaan sekä suomalaiseseen että ulkomaiseen alukseen.

Laissa säädetään rangaistaviksi tekoja, joilla edistetään salakuljetuksen valmistelua tai jotka liittyvät sen avustamiseen. Valmistelun säätäminen rangaistavaksi on rikoslainsäädännössä poikkeuksellista.

Alkoholijuomien maahan tuonti on EY-jäsenyyden myötä vapautunut lukuun ottamatta eräitä jäljellä olevia EU:n ulkopuolelta tapahtuvaa tuontia koskevia matkustajarajoituksia. Sen sijaan lain säännökset voisivat edelleen tulla sovellettaviksi väkiviinan laitton maahan tuonnin estämisessä eli silloin, jos väkiviinaa sisältävää lastia aletaan purkaa Suomen aluevesien ulkopuolella maahan tuojan tai kolmannen henkilön toimesta tarkoituksella tuoda sitä laittomasti maahan. Tällaiseen tekotapaan soveltuisivat kuitenkin ehdotetun rikoslain alkoholirikossäännöksen laitonta maahantuontia tai sen yritystä taikka avunantoa siihen koskevat säännökset. Tätä pitemmälle menevään rangaistavuuteen ei käytännössä ole tarvetta.

Jos alkoholijuoman tai väkiviinan laitton maahan tuontiin, yritykseen tai avunantoon syyllistyttäisiin suomalaisella aluksella, tekoon voidaan soveltaa rikoslain 1 luvun 2 §:n nojalla Suomen lakia myös silloin, kun rikos on tehty aavalla merellä.

Tilanne on toinen ulkomaisten alusten osalta, koska aavalla merellä olevat alukset ovat pääsääntöisesti niin sanotun lippuperiaatteen mukaisesti rekisteröintivaltion lainkäyttövalan alaisia. Rikoslain 1 luvun 3 §:n nojalla Suomen lakia sovelletaan kuitenkin myös Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, kun rikos kohdistuu Suomeen. Rikoksen kohdistuminen Suomeen määritellään

2 momentissa. Tällöin sovellettavaksi voitulla lähinnä 2 momentin 2 kohta siitä, että teon tulee muutoin olla vakavasti loukannut tai vaarantanut Suomen valtiollisia, sotilaallisia tai taloudellisia oikeuksia tai etuuksia. Kohdassa mainitut edellytykset voi täyttää usea rikoslaji, joilla suojataan valtion etuja tai oikeuksia. Taloudellisia etuja voidaan loukata esimerkiksi valuutta- tai muilla säännöstelyrikoksilla, kalastusrikoksilla ja ympäristörikoksilla (HE 1/1996 vp). Osallisuus alkoholijuomien tai väkiviinan laittomaan maahantuontiin tai näiden yritykseen voitaneen rinnastaa näihin taloudellisiin rikoksiin edellyttäen, että tekojen katsotaan vakavasti loukkaavan säännöksessä mainittuja intressejä.

Mainitun lain käytännön merkitys on nykyisen alkoholilainsäädännön valossa vähäinen. Edellä mainitut rikoslain 1 luvun säännökset ovat riittävässä määrin sovellettavissa väkiviinan maahantuontiin liittyviin toimiin Suomen aluevesien ulkopuolella, mikäli tähän ilmaantuisi käytännön tarvetta. Esityksessä ehdotetaan tämän vuoksi aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä annettu laki kumottavaksi.

4.6 Alkoholirikosten suhde eräisiin muihin rikoksiin

Esityksessä ehdotetaan, että alkoholirikokseksi rangaistaisiin vain alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaiset teot. Alkoholiiin liittyvään tekoon voi kuitenkin tulla sovellettaviksi myös eräät muut rikossäännökset. Näistä merkittävimmät ovat veropetossäännökset. Alkoholirikosten ja veropetoksen rajaa koskeva oikeuskäytäntö ei ole täysin vakiintunut.

EU-jäsenyyden myötä alkoholijuomien maahantuontiin liittyviä alkoholilakiin perustuvia säännöksiä muutettiin merkittävästi. Kaupallisen maahantuontiin oli vuoteen 1995 asti alkoholiyhtiöllä yksinoikeus, mutta nykyisin se edellyttää ilmoituksen tekemistä. Myös matkustajatuomisten aikarajat poistettiin vuoden 1995 alusta lukien, mutta niin sanotun viinarallin seurauksena nämä rajat säädettiin uudelleen toukokuussa 1996. Aikarajat koskevat ETA-alueen ulkopuolelta tulevia matkustajia. Tämän alueen ulkopuolelta muutoin kuin lentoliikenteessä saapuva saa

tuoda maahan alkoholijuomia vain, jos matka on kestänyt yli 20 tuntia. ETA-alueen ulkopuolella asuvan henkilön on Suomeen muuttoin kuin lentoliikenteessä tullessaan oltava täällä yli kolme vuorokautta voidakseen tuoda maahan alkoholijuomaa. Lisäksi alkoholilaissa on rajoitettu edelleen väkiviinan tuontia maahan.

Kolmansista maista tapahtuvaa matkustajatuontia koskevat aikarajat tarkoittavat, että tuonti muissa tapauksissa on kokonaan kiellettyä, samoin kuin väkiviinan tuonti mistä maasta tahansa ilman lupaa. Edellä mainituista teoista rangaistaan nykyisin vuoden 1968 alkoholilain 82 §:n 1 ja 2 momentin mukaan alkoholipitoisen aineen salakuljetuksena. Myös ehdotuksen mukaan nämä tulisivat edelleen rangaistaviksi alkoholilain vastaisena maahan tuontina eli alkoholirikoksesta.

Muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa alkoholijuomia saa sekä kaupalliseen että omaan käyttöön tuoda ilman alkoholilaissa säädettyjä määrärajoituksia. Alkoholijuomien maahantuonnin verollisuudesta säädetään kuitenkin verotuslainsäädännössä. Alkoholijuomaa omaan käyttöön maahan tuova saa nykyisin tuoda osan alkoholijuomista verotta. Ylimenevästä osasta tulee maksaa valmistevero, arvonlisävero sekä joissakin tapauksissa tulli. Kaupallisessa tuonnissa on puolestaan tarkat säännöt siitä, miten valmisteverotuslain alainen tavara liikkuu yhteisön sisällä. Verojen ja maksujen laiminlyöntiin sovelletaan rikoslain 29 luvun veropetosta koskevia säännöksiä.

Valmisteverotuslain sekä alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain mukaan toisesta jäsenvaltiosta Suomeen saapuvan matkustajan omaan käyttöön tuotavia alkoholijuomia eivät koske määrälliset rajoitukset. Kuitenkin myös yksityishenkilö, joka tuo maahan toisesta jäsenvaltiosta tuotteita kaupalliseen tai muuhun elinkeinotarkoitukseen, on verovelvollinen ja hänen on noudatettava kaupalliseen tarkoitukseen toimitettavien tuotteiden verotusta ja valvontaa koskevia säännöksiä. Säännöksiä rikkova syyllistyy veropetokseen. Vamisteverolain 18 §:n 2 momentin perustelujen mukaan (HE 80/2003 vp s. 30/I) mainittuja säännöksiä sovelletaan myös, jos alkujaan laillisesti omaan käyttöön tuotuja tuotteita ryhdytään myö-

hemmin myymään. Tulkintasuosituksen mukaan henkilö, joka siis ryhtyy myymään verottomasti omaan käyttöön tuotua alkoholijuomaa, syyllistyy veropetokseen.

Veropetoksella maahantuomaansa alkoholia edelleen myyvä olisi oikeushyväsuojelun perusteella tuomittava sekä veropetoksesta että alkoholirikoksesta. Alkoholi tosin tuodaan maahan veroja kiertäen täällä myytäväksi, joten tällä perusteella voitaisiin päätyä myös ratkaisuun, että myyminen olisi veropetoksen niin sanottu rankaisematon jälkiteko. Jos maahantuojia tuomittaisiin kuitenkin vain veropetoksesta valtion fiskaalisten etujen suojaaminen tulisi huomioon otetuksi, mutta ei sitä vastoin se, että myynnillä vaarannetaan alkoholilain suojaamia kansanterveydellisiä tavoitteita.

Veropetoksella maahan tuodun alkoholijuoman myyjä, joka ei itse olisi valmisteverotuslain nojalla tavarasta ilmoitusvelvollinen, voisi syyllistyä alkoholirikoksesta rangaistavan laittoman myymiseen tai välittämiseen sekä lisäksi rikoslain 46 luvussa rangaistavaksi säädettyyn laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen. Laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen syyllistyy henkilö, joka kätkee, hankkii, ottaa huostaansa tai välittää omaisuutta, johon nähden maahantuotaessa on syyllistytty veropetokseen.

Veroja kiertäen maahan tuodun alkoholijuoman ostaja ei ole säännösten mukaan ilmoitusvelvollinen tavarasta, joten häneen eivät sovellu veropetosta koskevat säännökset. Ostajalta voidaan kuitenkin valmisteverotuslain 10 §:n 5 momentin mukaan periä maksamaton valmistevero.

Veroja kiertäen maahantuodun alkoholin ostaminen voi lisäksi täyttää rikoslain 46 luvussa rangaistavaksi säädetyn laittomaan tuontitavaraan ryhtymistä koskevan säännöksen tunnusmerkistön. Vuoden 1968 alkoholilain 86 §:ssä säädetään nykyisin myös alkoholijuoman hallussapito rangaistavaksi, kun kyse on laittomasti maahantuodusta alkoholijuomasta. Säännöksen on tulkittu tarkoittavan myös muiden kuin alkoholilain vastaisesti maahan tuodun tavaran hallussapitoa. Käytännössä on yleensä sovellettu vain alkoholijuoman laitonta hallussapitoa koskevaa rangaistussäännöstä, eikä laittomaan tuontitavaraan ryhtymisestä ole erikseen rangaistusta.

Nykytilanteen säilyttämistä puoltaisi se, että käytännössä voi olla hankalaa erottaa, mitä säännöksiä rikkoen yksityishenkilön maahan tuoma hallussa pidetty alkoholijuoma on maahan tuotu. Selvyyden vuoksi voisi siten olla perusteltua, että laittomasti maahan tuodun alkoholijuoman hallussapidosta rangaistaisiin alkoholirikoksena riippumatta siitä, mitä lakia – alkoholilakia vai verolakeja – rikkoen juoma on maahantuotu. Tämä ratkaisu merkitsisi kuitenkin poikkeamista esityksessä muiden tekotapojen osalta omaksutusta ratkaisusta, jonka mukaan alkoholirikoksena rangaistaisiin vain alkoholilain vastaiset teot.

Esityksessä ehdotetaankin nykytilan muuttamista siten, että laittomasti maahan tuodun alkoholijuoman hallussapitoa koskeva alkoholirikossäännös rajattaisiin koskemaan vain alkoholilain vastaista maahan tuontia. Tämä merkitsisi sitä, että jos alkoholijuomaa on tuotu maahan veroja kiertäen ja henkilö, joka ei olisi tuontiin osallinen, hankkisi tai pitäisi hallussaan tällaista juomaa, tekoon tulisi jatkossa sovellettavaksi alkoholin hallussapitoa koskevan säännöksen sijasta rikoslain 46 luvun laittomaan tuontitavaraan ryhtymistä koskeva säännös. Veroja kiertäen maahan tuodun alkoholin hallussapitoa käsiteltäisiin näin oikeudellisesti samalla tavalla kuin esimerkiksi laittomasti maahantuodun tupakan hallussapitoa.

Rikoslain 46 luvun 6 §:n säännös laittomaan tuontitavaraan ryhtymisestä koskee kuitenkin nykyään vain omaisuutta, johon nähden sitä maahan tuotaessa on tehty veropetos. Säännöksen sanamuoto ei siten nykyisellään soveltuisi edellä mainittuun tilanteeseen, jossa joku ryhtyy tuotteeseen, jonka yksityishenkilö on alkujaan tuonut maahan verottomasti omaan käyttöön ja vasta myöhemmin päättänyt myydä edelleen. Jotta myös tällaisen alkoholijuoman tai muun valmisteveron alaisen tuotteen ostaja tai hallussapitäjä voitaisiin tuomita laittomaan tuontitavaraan ryhtymisestä, ehdotetaan rikoslain 46 luvun 6 §:ään uutta 2 momenttia, joka kattaisi nämä tilanteet. Ehdotettu säännös koskisi valmisteverolain alaisia tuotteita yleisesti eli alkoholijuoman lisäksi myös tupakkaa.

Alkoholijuoman hallussapidosta on nykyisin säädetty rangaistukseksi enintään kaksi vuotta vankeutta ja hallussapitorikkomukses-

ta sakkoo. Lievän laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen enimmäisrangaistus on sakkoo ja laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen yksi vuosi kuusi kuukautta. Veropetoksella maahan tuodun alkoholijuoman hallussa pitämisestä (ostamisesta) säädettävä enimmäisrangaistus alenisi siten hieman esityksen mukaan. Tämä voisi olla jonkin verran ongelmallista tapauksissa, joissa kyse olisi ammatillisesta tai laajamittaisesta toiminnasta. Tällaisissa tapauksissa laittomaan tuontitavaraan ryhtymistä koskeva säännös tulisi kuitenkin käytännössä sovellettavaksi vain, jos osallisuutta veropetokseen taikka alkoholijuoman myyntiä tai välittämistä ei voida osoittaa, vaan ainoastaan hallussa pitäminen. Tällaiset tapaukset ovat käytännössä harvinaisia. Valtaosassa tapauksia laittomaan tuontitavaraan ryhtymistä koskeva säännös tulisi sovellettavaksi sen lievässä tekomuodossa, jos yksityishenkilö ostaisi omaan käyttöön veroja kiertäen maahan tuotua suhteellisen vähäistä määrää alkoholijuomaa. Tällaisista teoista määrättävien rangaistusten ankaruuteen ei esitys aiheuttaisi muutosta.

Väkiviinan maahan tuonti on alkoholilaissa alkoholijuomaa tarkemmin säädeltyä. Väkiviinan maahantuonti on aina alkoholin salakuljetuksena rangaistavaa, jos se tapahtuu ilman alkoholilaissa säädettyä lupaa. Perinteisesti laitonta tavaraa, jota on salakuljetettu maahan, ei ole verotettu, vaan tavara on takavarikoitu ja tuomittu valtiolle menetetyksi. Näin on menetelty esimerkiksi pirtun, huumeiden ja hormonien kohdalla.

Vuodesta 1995 EY-jäsenyys on muuttanut tilannetta, sillä yhteisön tullikoodeksista 12 päivänä lokakuuta 1992 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2913/92 mukaan tullivelka syntyy myös tuonti- tai vientikieltojen alaisten tavaroiden osalta. Ainoana poikkeuksena mainitaan väärennetty raha, huumeet ja psykotrooppiset aineet. Säännöksen sisältöä on täsmennetty lisäksi Yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa Tullihallitus vastaan Kaupo Salumets ym. (asia C—455/98). Asian tuomioistuimen tutkittavaksi oli saattanut Tampereen käräjäoikeus.

Tuomiossa todetaan, että valmistevero- ja arvonlisäverodirektiiviä sekä tullikoodeksia on tulkittava siten, että niihin sisältyviä verovelvollisuutta ja tullivelkaa koskevia säännöksiä on sovellettava myös tuotaessa yhteis-

sön tullialueelle salakuljettamalla kolmansista maista olevaa väkiviinaa. Tuomion mukaan markkinoille joutunutta, salakuljetettua väkiviinaa tulee verotuksellisesti kohdella samalla tavalla kuin laillista tavaraa. Näin tulkiten väkiviinaa laittomasti maahantuova voisi syyllistyä alkoholirikoksen lisäksi myös veropetokseen.

Törkeää huumausainerikosta koskevassa säännöksessä mainitaan yhtenä ankaroitamisperusteena vakavan hengen tai terveyden vaaran aiheuttaminen usealle ihmiselle. Tällaista ankaroitamisperustetta ei ehdoteta törkeään alkoholirikokseen. Tällaiseen tilanteeseen soveltuu rikoslain yleisvaarallisia rikoksia koskeva 34 luvun 4 §, jossa säädetään rangaistavaksi terveyden vaarantaminen. Terveyden vaarantamiseen syyllistyy se, joka myrkyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla saattaa terveydelle vaaralliseksi elintarvikkeen tai muun ihmisen nautittavaksi tarkoitettua aineen taikka pitää sellaista vaaralliseksi saatettua ainetta muiden saatavilla ja teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen ja terveyden vaaraa.

Säännöksen tarkoituksena on suojata ihmisten terveyttä tahalliselta, vastoin käyttäjän oletusta tehdyiltä aineen muuttamiselta. Yleinen vaara ei välttämättä edellytä kovin montaa kohdehenkilöä. Vaaran yleisyys tarkoittaa, että ei voida etukäteen tietää, keiden henki tai terveys on uhattuna tai muuten vaaralle alttiina (HE 94/1993 vp). Terveyden vaarantamista koskeva säännös voi tulla sovellettavaksi myös alkoholijuoman saattamiseen terveydelle vaaralliseksi samoin kuin tällaisen aineen myymiseen tai muuhun levittämiseen. Teot olisivat rangaistavia vain tahallisina. Joissain tilanteissa voisi olla perusteltua, että tekijä joutuisi rangaistusvastuuseen myös esimerkiksi laillisesti tai laittomasti valmistetun alkoholijuoman terveydelle vaarallisista epäpuhtauksista, jos hän syyllistyy tähän törkeästi huolimattomuudesta. Säännöksessä vaaran aiheuttamisen rangaistavuus edellyttää kuitenkin teolta vain abstraktia vaaraa, mitä voidaan pitää rangaistavuuden kannalta riittävänä.

Terveyden vaarantamista koskeva säännös ei kattaisi vaaralliseksi saatettua aineen hallussa pitämistä tai kuljettamista. Nämä teko tavat tulisivat katetuiksi, jos törkeän alkoholirikoksen ankaroitamisperusteena olisi va-

kava hengen tai terveyden vaaran aiheuttaminen. Hallussapitoa ja kuljettamista koskevia säännöksiä sovelletaan kuitenkin käytännössä vain, jos alkoholijuoman tai väkiviinan myymistä tai levittämistä tai myyntitarkoitusta tai osallisuutta niihin ei voida osoittaa, mikä on suhteellisen harvinaista. Erityisen ankaroitamisperusteen säätäminen terveydelle vaaralliseksi muutetun alkoholin hallussa pitämisestä tai kuljettamisesta ei siten ole tarpeellista.

Terveyden vaarantamisesta voidaan tuomita vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta eli rangaistusasteikko on sama kuin ehdotetussa törkeässä alkoholirikoksessa. Törkeästä terveyden vaarantamisesta voidaan tuomita vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Terveyden vaarantamiseen syyllistynyt on voinut samalla syyllistyä esimerkiksi alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan myyntiin, jolloin luonnollisesti sovelletaan myös alkoholirikoksia koskevia säännöksiä.

5 Esityksen vaikutukset

Esityksellä uudistetaan alkoholirikossäännökset. Rangaistavan käyttäytymisen alaan ei esityksessä ehdoteta merkittäviä muutoksia. Nykyaikaistettuja säännöksiä olisi kuitenkin käytännössä helpompi soveltaa kuin entisiä hyvin yksityiskohtaisia ja vanhahtavia säännöksiä. Nyt käsillä oleva esitys tehostaisi alkoholirikosten valvontaa ja rikossäännösten soveltamista muuttuneissa olosuhteissa. Lainsäädännön täytäntöönpanon tehostamista on myös edellytetty valtioneuvoston 9 päivänä lokakuuta 2003 hyväksymässä periaatepäätöksessä alkoholipolitiikan linjauksista. Kuten jaksossa 2.2. Nykytilan arviointia on todettu, rangaistussäännösten vaikutus alkoholin kokonaiskulutukseen on vähäinen alkoholiverotukseen verrattuna, mutta niillä voidaan osaltaan ohjata kulutuksen rakennetta laillisesti valmistettua ja myytävää alkoholia suosivaksi. Rangaistusuhilla, niiden tehokkaalla valvonnalla ja hyödyn menettämiseen —törkeissä alkoholirikoksissa laajennettuun hyödyn menettämiseen— johtavilla menettämisseuraamuksilla on ennalta ehkäisevää vaikutusta pimeiden markkinoiden ylläpitäjiin ainakin siten, että he joutuvat vieraamaan rikoslainsäädännön aiheuttamia ris-

kejä laittomasta toiminnasta saataviin hyötyihin.

Elinkeinoharjoittajien ja yritysten toimintaa säänteleisiin alkoholilain aineellisiin säännöksiin ei esityksessä ehdoteta muutoksia. Myöskään luonnollisten henkilöiden rangaistavuuden alaan ei ehdoteta sellaisia muutoksia nykytilaan nähden, joilla olisi vaikutusta yritysten toimintaan. Esityksessä ehdotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista koskemaan alkoholirikoksia. Koska jo alkoholilainsäädäntö edellyttää yrityksiltä alkoholin myynnin ja käsittelyn tarkkaa seuranta, ehdotus ei aiheuttaisi yrityksille kustannuksia tai lisätyötä. Tällaisia vaikutuksia ei olisi myöskään ehdotetulla oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamisella alkoholijuoman markkinointirikokseen. Oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee jo nykyisin rikoslain 30 luvun mukaista markkinointirikosta, joten ehdotettu vastuun laajennus alkoholijuoman markkinointirikokseen on vaikutuksiltaan vähäinen.

Esityksellä ei olisi mainittavia taloudellisia vaikutuksia julkiseen talouteen. Esityksen vaikutuksesta poliisin, syyttäjien tai tuomioistuinten käsiteltävien tapausten määrän ei arvioida merkittävästi lisääntyvän.

Rikesakon määrääminen eräiden alkoholirikkomusten seuraamuksena voisi lähtökohdaisesti vähentää sakkotuloja. Vaikutus on kuitenkin vähäinen, koska nykyisin kyseisistä alkoholirikkomuksista tuomituille määrätään yleensä päiväsakkoja päiväsakon pienimmän rahamäärän mukaan tai annetaan huomautus. Koska esityksen tarkoituksena on viranomaisten puuttumisen tehostaminen näissä tilanteissa, tämä voisi toisaalta jonkin verran lisätä määrättävien sakkojen määrää, mikä osaltaan korvaisi mahdollista sakkotulojen laskua.

Nuorten alkoholinkäyttö ja etenkin humalahakuinen juominen on lisääntynyt merkittävästi 1980-luvulta alkaen. Toisaalta raittiiden nuorten osuus on kasvanut vuosien 2006 ja 2007 välillä. Tutkimusten mukaan neljätoistavuotiaista nuorista raittiita on 60 prosenttia ja kuusitoistavuotiaista noin neljännes. Myös toistuva alkoholinkäyttö ja humalahakuinen juominen on vähentynyt. Poikkeuksen muodostavat kuitenkin kahdeksantoistavuotiaat pojat, joista viikottain humalan juovia on edelleen 12 prosenttia. Juominen

varhaisnuoruudessa lisää riskiä myös muiden päihdyttävien aineiden ja huumeiden käyttöön.

Rikosoikeudellisia keinoja tulee yhteiskunnallisessa ohjauksessa yleensä käyttää viimeisenä keinona. Tämä pitää erityisesti paikkansa, kun kyse on nuorista ja lapsista, joiden kohdalla kotikasvatus, koulu ja sosiaalihuollon toimet ovat ensi sijaisia. Esitykseen sisältyy kuitenkin ehdotuksia, joiden tarkoituksena on rikosoikeuden keinoin tehostaa alkoholilaissa säädettyjen ikärajojen valvontaa sekä alkoholijuomien pois ottamista nuorilta samoin kuin ankaroitaa alaikäisiin kohdistuvasta miedon alkoholijuoman mainonnasta säädettyjä rangaistuksia. Esityksellä arvioidaan siten olevan myönteisiä sosiaali- ja terveysvaikutuksia nuorten alkoholikäytön ohjaamisessa.

Esityksellä ei olisi ympäristövaikutuksia.

6 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 5 päivänä kesäkuuta 2000 työryhmän valmistelemaan ehdotusta rikoslain alkoholirikoksia koskeviksi säännöksiksi. Työryhmässä oli jäsenenä sosiaali- ja terveysministeriön, sisäasiainministeriön, oikeuslaitoksen ja tullin edustajat sekä asiantuntijoina syyttäjälaitoksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen edustajat. Työryhmä luovutti mietintönsä ”Alkoholirikokset” oikeusministeriölle 26 päivänä lokakuuta 2001. Työryhmän ehdotuksesta pyydettiin lausunnot 37 viranomaiselta, järjestöltä tai muulta asiantuntijataholta. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (Alkoholirikokset. Tiivistelmä lausunnoista. Oikeusministeriö, Lausuntoja ja selvityksiä 2003:6).

Hallituksen esitys 13/2004 vp alkoholirikoksia koskevien säännösten uudistamisesta raukesi vaalikauden loputtua vuonna 2006. Perustuslakivaliokunta antoi esityksestä lausunnon PeVL 53/2006 vp.

Hallituksen esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä rauenneesta hallituksen esityksestä 13/2004 vp eduskuntakäsittelyn aikana annettujen asiantuntijalausuntojen sekä edellä mainitun perustuslakivaliokunnan lausunnon huomioiden.

7 Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Eduskunnan vastauksessa 261/2002 vp hallituksen esitykseen rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp) on edellytetty, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin rikesakkosäännösten uudistamiseksi. Oikeusministeriön asettama työryhmä luovutti huhtikuussa vuonna 2006 mietintönsä nimeltään Rangaistus- ja rikesakkotyöryhmän mietintö, oikeusministeriö, työryhmämietintö 2007:3. Rangaistusmääräys- ja rikesakkolainsäädännön uudistamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2008 kuluessa.

Nyt käsillä olevan esityksen rikesakkorikkomuksia koskevat säännökset tulee tarvittaessa eduskuntakäsittelyn aikana yhteen sovittaa mainittuun rangaistusmääräys- ja rikesakkolainsäädännön uudistamista koskevaan esitykseen sisältyvien ehdotusten kanssa.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 69/2008 vp eduskunnalle laiksi ri-

koslain 2 a luvun 9 §:n muuttamisesta. Koska myös nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi samaa rikoslain pykälää, lakiehdotukset tulee sovittaa yhteen eduskuntakäsittelyn aikana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus sekä terveydenhuollon oikeusturvakeskus (TEO) on tarkoitus yhdistää syksyllä 2008 niin, että uusi virasto voisi käynnistää toimintansa 1 päivänä tammikuuta 2009. Rikoslain 30 luvun syyteoikeutta koskevassa 12 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle mahdollisuus antaa lausunto viralliselle syyttäjälle ennen alkoholijuoman markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista sekä keskuksen kuulemisesta käsiteltäessä tällaista asiaa tuomioistuimessa. Jos lakiehdotus tulee voimaan uuden viraston perustamisen jälkeen, mainittua pykälää tulisi eduskuntakäsittelyn aikana muuttaa niin, että mahdollisuus lausunnon antamiseen ja tilaisuus antaa tuomioistuimelle lausunto koskisi uutta perustettavaa virastoa, jolle alkoholimainonnan valvonta siirtyy.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut**1.1 Rikoslaki****2 a luku Sakosta, muuntorangeistuksesta ja rikesakosta**

9 §. Rikesakkorikkomukset. Pykälässä säädetään rikesakkorikkomuksista. Pykälän 6 momentissa säädettäisiin, että rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi myös alkoholilaissa säädetyin tai poliisin yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi alkoholilain nojalla antaman alkoholijuoman nauttimiskiellon rikkomisesta. Järjestyslain vastaisesta järjestyksessä rikkomuksena rangaistavasta alkoholin nauttimisesta julkisella paikalla voidaan jo nykyisin määrätä seuraamukseksi rikesakko saman momentin nojalla. Esityksen tarkoituksena on, että alkoholin nauttimiskieltojen seuraamus olisi sama riippumatta siitä, minkä lain — järjestyslain tai alkoholilain — kieltoja tekijä rikkoo alkoholia nauttiessaan.

Momentissa ehdotetaan myös, että rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi alkoholilaissa säädettyjen alkoholijuoman hallussa pitämistä koskevien ikärajojen rikkomisesta.

Pykälän nykyinen 6 momentti siirtyisi uudeksi 7 momentiksi, jonka mukaan rikkomuksista säädettäisiin nykyiseen tapaan tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 1 momentissa korjattaisiin vain viittaus pykälän eri momentteihin vastaamaan ehdotettuja momentteja.

10 luku Menettämisseuraamuksista

3 §. Laajennettu hyödyn menettäminen. Esityksessä ehdotetaan vuoden 1968 alkoholilain ja samalla sen menettämisseuraamuksia koskevat säännökset (94 ja 95 §) kumottaviksi. Rikoslain 10 luvun säännöksiä menettämisseuraamuksista sovellettaisiin jatkossa myös alkoholirikoksiin. Luvun säännöksiä sovelletaan rikoslaissa sekä sen ulkopuolella rangaistaviksi säädettyjen tekojen seuraamuksena ilman erillistä viittausta.

Lain 10 luvun 3 §:ssä säädetään laajennetusta hyödyn menettämisestä. Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi menetetyksi sellaiseen rikokseen syyllistyneeltä, josta voidaan tuomita rangaistukseksi vähintään neljä vuotta vankeutta, tai eräisiin muihin pykälässä lueteltuihin rikoksiin syyllistyneeltä, jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä. Säännöksessä lueteltujen rikoslajien joukossa mainitaan myös vuoden 1968 alkoholilain 82 §:ssä rangaistavaksi säädetty alkoholipitoisen aineen salakuljetus, mistä on säädetty rangaistukseksi vankeutta enintään kaksi vuotta.

Koska mainittu 82 § ehdotetaan kumottavaksi, myös 3 §:n 1 momentissa oleva viittaus siihen ehdotetaan poistettavaksi. Törkeän alkoholirikoksen tunnusmerkistö kattaa alkoholilain 82 §:ssä tarkoitettut teot. Koska törkeän alkoholirikoksen enimmäisrangaistus olisi neljä vuotta vankeutta, lainkohdassa ei tarvitse erikseen viitata ehdotuksen 50 a luvun 2 §:ään. Mahdollisuus tuomita laajennettuun hyödyn menettämiseen laajeni esityksen mukaan koskemaan laittoman maahan tuonnin lisäksi valmistusta ja myymistä, koska törkeä alkoholirikos kattaa myös nämä teot. Tämän on perusteltua, koska maahan tuonnin lisäksi myös muut törkeän alkoholirikoksen teot voivat täyttää säännöksessä mainitut edellytykset huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelusta sekä rikollisen toiminnan vakavuudesta.

30 luku Elinkeinorikoksista

1 a §. Alkoholijuoman markkinointirikos. Luvun uudessa 1 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi alkoholijuoman markkinointirikoksesta. Pykälän 1 momentin ensimmäisessä kohdassa ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi se, että alkoholilain 33 §:n tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti mainostetaan suorasti tai epäsuorasti väkevää alkoholi-

juomaa tai muuten edistetään väkevän alkoholi-juoman myyntiä. Toisen kohdan mukaan rangaistavaa olisi kohdistaa alaikäisiin miedon alkoholi-juoman mainontaa, epäsuoraa mainontaa tai muuta myynninedistämistä tai liittää se alaikäisiin kohdistuvaan muun tuotteen tai palvelun mainontaan tai myynninedistämistoimintaan. Kolmannen kohdan mukaan rangaistavaksi ehdotetaan säädettäväksi myös se, että 2 kohdassa tarkoitettussa markkinoinnissa kuvataan alaikäisiä. Rangaistukseksi ehdotetaan säädettäväksi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Pykälässä viitattaisiin alkoholilain 33 §:ään sekä sen nojalla annettuihin säännöksiin. Alkoholilain 33 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään väkevän alkoholi-juoman mainonnasta, epäsuorasta mainonnasta ja muusta myynninedistämisestä. Rangaistavaa olisi pykälän 1 momentissa säädetyn väkevän alkoholi-juoman mainontakiellon (niin sanotun totaali-kiellon) rikkominen. Pykälän 4 momentin mukaan väkevän alkoholi-juoman mainontaa voidaan kuitenkin harjoittaa tietyissä julkaisuissa tai paikoissa sosiaali- ja terveysministeriön antamien tarkempien määräysten mukaisesti. Samoin 7 momentin mukaan alkoholi-juoman valmistaja, maahantuoja tai tukkumyyjä voi 1 momentin totaali-kiellon estämättä antaa tarkempia tietoja tuotteesta alkoholi-juomien myyntiin osallistuville siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö tarkemmin määrää. Epäsuora mainonta on määritelty pykälän 3 momentissa. Rangaistavaksi säädettäisiin myös mainonta tai muu myynninedistäminen, jolla rikottaisiin 4 momentin tai 5 momentin nojalla annettuja tarkempia säännöksiä. Erot eri tekosten moitittavuudessa voitaisiin ottaa rangaistuksen mittaamisessa huomioon.

Alaikäisiin kohdistuvasta miedon alkoholi-juoman mainonnasta säädetään alkoholilain 33 §:n 2 momentin 1 kohdassa. Kohdassa rinnastetaan alaikäisiin kohdistuvaan mainontaan alaikäisen kuvaaminen tällaisessa markkinoinnissa. Koska alaikäisiin kohdistuva mainonta yleensä kuvaa kohderyhmäänsä eli alaikäisiä, rangaistavuus ehdotetaan ulottettavaksi myös tähän tekotapaan. Rangaistavaksi ehdotetaan miedon alkoholi-juoman osalta säädettäväksi kaikki alkoholilain 33 §:n 2 momentissa mainitut mainonnan muo-

dot eli myös epäsuora mainonta ja muu myynninedistäminen.

Alkoholilain 33 §:n 2 momentin 1 kohdassa mainittuihin muihin henkilöryhmiin kuin alaikäisiin kohdistuva miedon alkoholi-juoman mainonta tai vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainonta tulisi sen sijaan alkoholirikkomuksena rangaistavaksi. Alkoholi-juoman markkinointirikoksena rangaistavaksi ei myöskään ehdoteta säädettäväksi 33 §:n 2 momentin 1 a §:n tilanteita, joissa kielletään miedon alkoholi-juoman tai vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainonta televisio- toiminnassa tiettyinä kellonaikoina tai elokuvateattereissa 18 vuotta nuoremmille esitettäväksi sallitun kuvaohjelman esittämisen yhteydessä. Näissä tilanteissa mainontaa ei erityisesti kohdisteta alaikäisiin, vaikka se esitetään sellaiseen aikaan tai sellaisella paikalla, että alaikäisiä voi olla paikalla. Teon rangaistavuus alkoholirikkomuksena on sen moitittavuuden valossa riittävää.

12 §. Syyteoikeus. Pykälän 1 momentin mukaan virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa. Tuomioistuimen on markkinointirikosta ja kilpailumenettelyrikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus tulla kuuluksi.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että virallisen syyttäjän on ennen alkoholi-juoman markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista varattava sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

13 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu. Pykälään lisättäisiin maininta siitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös alkoholi-juoman markkinointirikokseen.

43 luku **Hyviä tapoja koskevien määräysten rikkomisesta**

7 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi yleisperustelujen jaksossa 4.3. mainituista syistä

ja korvattavaksi ehdotetulla alkoholilain 50 a §:n 4 momentin 5 kohdalla.

46 luku **Sääntöselityksistä ja salakuljetuksesta**

6 §. Laiton tuontitavaraan ryhtyminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Momentin mukaan laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä tuomitaan myös se, joka 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ryhtyy sellaiseen valmisteveron alaiseen tuotteeseen, jonka osalta on sen maahan tuonnin jälkeen tehty 29 luvun 1—3 §:ssä tarkoitettu rikos (veropetos).

Laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen voi nykyisin syyllistyä pykälän 1 momentin mukaan vain, jos ryhtyy omaisuuteen, johon nähden sitä maahan tuotaessa on tehty veropetos. Pykälän nojalla tuomitaan laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä muun muassa veropetoksella maahan tuodun alkoholijuoman ostaja. Kuitenkin on mahdollista, että alkoholijuomaa tuo laillisesti maahan verottomasti omaan käyttöönsä yksityishenkilö, joka vasta myöhemmin päättää alkaa myydä tällaista tuotetta ja vasta tällöin syyllistyy veropetokseen (Näin HE 80/2003 vp s. 30 I). Tällaisen alkoholijuoman ostaja ei syyllisty nykyisin laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen, koska veropetosta ei ole säännöksen sanamuodon edellyttämällä tavalla tehty tuotetta maahan tuotaessa. Tuotteeseen ryhtyneen toiminta olisi kuitenkin molemmissa tapauksissa yhtä moitittavaa, jos hän olisi 1 momentin edellyttämällä tavalla tietoinen tuotteen maahantuonnin tavasta. Uutta 2 momenttia ehdotetaan pykälään edellä mainitun rangaistavuuden aukon korjaamiseksi.

7 §. Rajoitussäännös. Laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä ei tuomita luvun 7 §:n 2 momentin rajoitussäännöksen mukaan henkilöä, joka on osallinen tavaraa maahan tuotaessa tehtyyn rikokseen. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi yhdenmukaisesti 6 §:n muuttamisen kanssa niin, että rajoitussäännöstä sovelletaan myös henkilöön, joka on osallinen 6 §:ssä tarkoitettuun rikokseen, joka tehdään tavarain maahan tuonnin jälkeen.

Laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen ja veropetokseen osallisuuden välistä suhdetta koskee korkeimman oikeuden ennakkopäätös KKO 2008:18.

50 a luku **Alkoholirikoksista**

1 §. Alkoholirikos. Pykälässä säädettäisiin alkoholirikoksesta. Alkoholirikos olisi rangaistava tahallaan tehtynä. Rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kahta vuotta vankeutta yleisperusteluissa selostetuista syistä.

Alkoholirikos olisi alkoholirikossäännösten perustekomuoto, johon rikoslaissa vakiintuneen tavan mukaan ei liitettäisi mitään kvalifikaatioita. Rikossäännökset olisi kuitenkin porrastettu rikoksen kohteena olevan alkoholijuoman tai väkiviinan suhteen niin, että lievä alkoholirikos soveltuisi teon vähäisyyttä koskevan kokonaisarvostelun puitteissa, jos kyse olisi vähäisestä määrästä alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Törkeän alkoholirikoksen soveltamisedellytyksenä olisi puolestaan huomattavan suuri määrä alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Käytännössä alkoholirikoksen perustekomuodon soveltamisala olisi siten näiden kahden välillä eli edellyttäisi vähäistä suurempaa määrää alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan alkoholirikokseen syyllistyisi se, joka alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti valmistaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

Alkoholilain 4 §:n mukaan kotitaloudessa saa yksinomaan käymisen avulla valmistaa mietoja alkoholijuomia yksityiseen käyttöön. Alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen (1344/1994) 5 §:ssä on määritelty, mikä tarkoitetaan kotitalouden yksityisellä käytöllä sekä mitä raaka-aineita valmistuksessa on sallittua käyttää. Rangaistavaa olisi kotitaloudessa valmistaa alkoholijuomaa kaikissa muissa kuin 4 §:ssä mainitussa tapauksessa. Rangaistavaa olisi myös mietojen juomien valmistus kotitaloudessa muutoin kuin käymisen avulla tai muilla kuin sallituilla raaka-aineilla taikka muuhun kuin yksityiseen käyttöön.

Alkoholijuoman ja väkiviinan valmistamista elinkeinotoiminnassa saa alkoholilain 5 §:n nojalla harjoittaa vain se, jolle tuotevalvontakeskus on myöntänyt valmistusluvan. Alkoholijuoman tai väkiviinan valmistaminen elinkeinotoiminnassa ilman valmistuslupaa olisi rangaistavaa 1 kohdan mukaan alkoholirikoksena. Mitä lain 5 ja 6 §:ssä sää-

detään valmistuksesta, sovelletaan lain 7 §:n mukaan muualla valmistetun väkiviinan tai verottoman alkoholijuoman jatkokäsittelyyn tai erilliseen astiointiin. Tällainen toiminta ilman valmistuslupaa tulisi siten rangaistavaksi myös 1 kohdan mukaisena laitotomana valmistuksena. Tämä todettaisiin selvyyden vuoksi myös ehdotetussa 4 §:n 2 momentin määritelmäsäännöksessä.

Nykyisin on vuoden 1968 alkoholilain 81 §:n mukaan valmistamisen lisäksi rangaistavaa alkoholijuoman tai väkiviinan valmistaminen. Valmistamiseen tai siihen yllytykseen on kuitenkin katsottava syllistyvän myös henkilön, jonka tilauksesta valmistaminen tapahtuu. Valmistuttamisen mainitseminen erikseen säännöksessä on siten tarpeellonta. Valmistamisen yritys ehdotetaan nykyiseen tapaan säädettäväksi rangaistavaksi. Sillä tarkoitettaisiin esimerkiksi tilannetta, jossa valmistusprosessi on käynnistetty, mutta se epäonnistuu.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan alkoholirikoksesta rangaistaisiin sitä, joka tuo maahan alkoholijuomaa tai väkiviinaa alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti.

Alkoholijuomien maahan tuonti on alkoholilain mukaan sallittua (HE 247/1998 vp). Maahantuontia on alkoholilaissa rajoitettu vain aikarajoituksin. Alkoholilain 10 §:n nojalla annetun alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen 8 §:ssä kielletään Suomessa asuvaa henkilöä tuomasta maahan alkoholijuomia muussa kuin lentoliikenteessä Euroopan talousalueen ulkopuolelta, jos matka on kestänyt enintään 20 tuntia. Alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen 8 §:ssä myös kielletään Euroopan talousalueen ulkopuolella asuvaa henkilöä, joka muutoin kuin lentoliikenteessä saapuu maahan Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja jonka muu kuin kauttakulkuun liittyvä oleskelu Suomessa kestää enintään kolme vuorokautta, tuomasta maahan alkoholijuomaa. Näiden kieltojen rikkominen olisi alkoholirikoksena rangaistavaa pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan. Edellä mainitut yksityishenkilöiden tekemät teot tulisivat kuitenkin yleensä rangaistaviksi lievänä alkoholirikoksena, jos kyse olisi vähäisestä määrästä alkoholijuomaa.

Väkiviinan maahan tuontia on alkoholilaissa rajoitettu alkoholijuomia kattavammin.

Väkiviina saa maahan tuoda vain elinkeinonharjoittaja, jolle tuotevalvontakeskus on alkoholilain 8 §:n 2 momentin 1 kohdan nojalla myöntänyt maahantuontiluvan. Omaan käyttöön väkiviinaa voi maahan tuoda vain lain 8 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisen käyttöluvan saanut. Muissa kuin 8 §:ssä mainituissa tapauksissa väkiviinan maahan tuonti olisi alkoholirikoksena rangaistavaa pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan.

Väkiviinan maahantuontia koskevia säännöksiä ei alkoholilain 8 §:n 4 momentin mukaan sovelleta väkiviinan niin sanottuun kauttakuljetukseen Suomessa, jos tällaisesta kuljetuksesta Suomen tullialueen kautta toiseen maahan on tehty tullille ilmoitus. Jos kuitenkin kauttakulkuilmoituksen tekeminen laiminlyödään, olisi kyse pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan rangaistavasta väkiviinan laittomasta maahan tuonnista.

Alkoholijuoman tai väkiviinan maasta vienti ei ole alkoholilain mukaan kiellettyä. Tämän vuoksi maasta vientiä ei enää säädettäisi alkoholirikoksena rangaistavaksi. Maasta viennistä samoin kuin maahan tuonnista elinkeinotarkoituksessa tulee alkoholilain 11 §:n mukaan kuitenkin tehdä vienti- tai tuonti-ilmoitus, minkä laiminlyöminen ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi alkoholilaissa alkoholirikkomuksena.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan alkoholirikoksena rangaistaan sitä, joka alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti myy, välittää tai muutoin toiselle luovuttaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

Alkoholiyhtiöllä on alkoholilain 13 §:n mukaan yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä. Lain 14 §:ssä säädetään poikkeuksista eli lupaviranomaisen myöntämällä luvalla tapahtuvasta vähittäismyynnistä. Alkoholijuomien myynti ilman lain 14 §:ssä säädettyä lupaa olisi rangaistavaa alkoholirikoksena.

Alkoholilain 16 §:ssä säädetään alkoholijuoman vähittäismyyntikielloista. Alkoholijuomaa ei saa myydä alle kahdeksantoistavuotiaalle eikä väkevää alkoholijuomaa alle kaksikymmentävuotiaalle. Myydä ei myöskään saa selvästi päihtyneelle, häiritsevästi käyttäytyvälle taikka jos on aihetta olettaa alkoholijuoman väärinkäyttöä tai välittämistä. Käytännössä vähittäismyyntikiellon rikkomisesta määrätään yleensä seuraamus hal-

lennollisessa menettelyssä luvan haltijalle alkoholilain 15 §:n nojalla. Luvan haltijan menettely voi kuitenkin jossain tilanteissa olla niin moitittavaa, että rikosoikeudellinen seuraamuksen määrääminen on perusteltua. Hallinnolliset seuraamukset on myös mahdollista kohdistaa vain luvan haltijaan, vaikka vähittäismyyntikieltojen valvomisesta vastaa myyntitilanteessa kukin myyjä itsenäisesti. Myyjä voi luvan haltijan ohella tai haltijan tietämättä syyllistyä alkoholilain vastaiseen myyntiin. Näistä syistä on perusteltua, että vähittäismyyntikieltojen rikkomisen voi tulla rangaistavaksi alkoholirikoksena. Vähittäismyynnissä kyse on yleensä vähäisestä määrästä alkoholijuomaa, joten kieltojen rikkomiset tulisivat yleensä arvioitaviksi lievinä alkoholirikoksina.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaisena alkoholilain vastaisena myyntinä rangaistaisiin myös alkoholijuoman tukkumyynti ilman alkoholilain 27 §:n mukaista lupaa.

Alkoholijuomien anniskelu on alkoholin myyntiä. Alkoholijuomien anniskelua ilman laissa (21 §) säädettyä lupaa harjoittava syyllistyisi siten alkoholirikokseen. Lain 24 §:ssä säädetään anniskelukielloista, jotka ovat samat kuin edellä mainitut vähittäismyyntikiellot. Anniskelukiellojen rikkomisesta määrätisiin yleensä seuraamus hallinnollisessa järjestyksessä luvan haltijalle. Teot ehdotetaan kuitenkin samoista syistä kuin edellä mainitut vähittäismyyntikieltojen rikkomisetkin säädettaviksi rangaistaviksi myös alkoholirikoksina.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan rangaistavaa olisi myös alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen alkoholijuoman tai väkiviinan välittäminen. Alkoholilain 31 §:ssä kielletään alkoholijuoman välittäminen palkkiota vastaan sellaiselle henkilölle, jolle alkoholia on sallittua myydä. Välittämiseen syyllistyisi henkilö, joka hankkii laillisen alkoholijuoman toisen puolesta ja lukuun ja luovuttaa sen toimeksiantajalleen. Hankkimista edeltää etukäteinen pyyntö tai toimeksianto (HE 119/1994 vp). Alkoholilain 31 §:ssä tarkoitettu välittäminen ei edellytä, että palkkion maksaisi aina ostaja. Siten esimerkiksi laillisen alkoholin välittäminen suomalaisen ostajan ja ulkomailla toimivan tavarantoimittajan välillä, jossa myyjä maksaisi välityspalkkion

välittäjälle, on lähtökohtaisesti alkoholilaissa tarkoitettua välittämistä.

Palkkio maksetaan yleensä rahana, mutta myös esineen antaminen, palvelus tai mikä tahansa muu suoritus voidaan katsoa palkkioksi. Palkkiolla ei lisäksi tarvitse olla ainaakaan välitöntä taloudellista arvoa. Toiselle henkilölle tämän pyynnöstä laillista alkoholijuomaa tuovan ei katsota ottavan välittämisestä palkkiota, jos hänen saamansa vastike on täysin samansuuruinen kuin hänen itse suorittamansa vastike vähittäismyyntiliikkeessä.

Välittämällä tarkoitetaan myös laittoman alkoholijuoman tai väkiviinan toimittamista myyjältä tai muulta luovuttajalta ostajalle. Välittämiseen voisi syyllistyä myös henkilö, joka toimii väliportaana laittoman alkoholijuoman tai väkiviinan myyntiä varten organisoituneessa rikollisjoukossa. Välittämistä olisi myös ostajan hankkiminen jollekin laittomalle erälle. Välittämistä ei olisi pelkän yleisluonteisen tiedon välittäminen siitä, mistä laitonta alkoholijuomaa tai väkiviinaa olisi saatavilla. Jos tiedon välittäminen tietystä laittomasta myyntipaikasta kuitenkin tapahtuisi yhteistoiminnassa myyjän kanssa, tiedon välittäminen voisi jossain tapauksissa tulla rangaistavaksi avunantona tai osallisuutena laittomaan myyntiin.

Alkoholilain 31 §:ssä kielletään myös alkoholijuoman välittäminen ilman palkkiota sellaiselle henkilölle, jolle 16 §:n mukaan ei saa myydä alkoholijuomaa. Alkoholijuoman tai väkiviinan välittäminen 16 §:ssä mainitulle henkilölle on nykyisin vuoden 1968 alkoholilain 85 §:n 5 momentin nojalla rangaistavaa alkoholipitoisen aineen välittämisenä ilman palkkiota. Esityksen mukaan vastaavaa tekoa voitaisiin pitää pykälän 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna muuna luovuttamisena. Rangaistavaan luovuttamiseen syyllistyisi siten esimerkiksi se, joka ostaisi ja luovuttaisi alaikäiselle tai päihtyneelle laillista tai laitonta alkoholijuomaa, vaikkei välittäjä saisi tästä mitään palkkiota eli luovuttaisi juoman ohjehinnalla, alle ohjehinnan tai ilmaiseksi. Tätä kieltoa alaikäisen osalta täydentäisi ehdotettu rangaistussäännös, joka koskisi alaikäiselle tarjoamista. Alkoholijuoman luovuttamista koskevista tilanteista olisi useimmiten kyse vähäisestä määrästä

alkoholijuomaa, joten teko tulisi yleensä arvioitavaksi lievänä alkoholirikoksena.

Väkiviinan myynti, muu luovuttaminen markkinoille tai välittäminen on sallittua vain 29 §:ssä mainituissa tapauksissa. Väkiviinan myynti, välittäminen tai muu luovuttaminen muussa kuin alkoholilaisissa sallituissa tapauksissa olisi esityksen mukaan rangaistavaa pykälän 1 momentin 3 kohdan nojalla alkoholirikoksena.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan alkoholirikoksena rangaistavaa olisi se, että alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti pidettäisiin hallussa tai kuljetettaiisiin väkiviinaa. Alkoholilain 34 §:n 3 momentissa säädetään, että väkiviinaa saa pitää hallussaan tai kuljettaa vain se, jolla on tähän lupa tai oikeus valmistaa, maahantuoda, myydä tai käyttää väkiviinaa. Vastaavat teot säädetään nykyisin rangaistaviksi vuoden 1968 alkoholilain 86 §:n 2 momentissa väkiviinan laittomana hallussapitona. Nykyisin laissa ei ole erillistä vähäisiä tekoja eli väkiviinan hallussapitorikkomusta koskevaa säännöstä.

Alkoholirikoksena rangaistavaa olisi 1 momentin 5 kohdan mukaan pitää hallussaan tai kuljettaa alkoholijuomaa myyntitarkoituksessa alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti. Vastaava teko on nykyisin säädetty rangaistavaksi vuoden 1968 alkoholilain 86 §:n 1 momentissa, mutta alkoholilaisissa ei ole kyseistä toimintaa nimenomaisesti kielletty. Alkoholien vähittäismyynti on alkoholilain 13 §:ssä säädetty alkoholiyhtiön yksinoikeudeksi lain 14 §:ssä mainituin poikkeuksin. Alkoholijuoman tukumyynti on puolestaan sallittua 27 §:n nojalla vain tuotevalvontakeskuksen luvalla.

Alkoholijuomien vähittäismyyntin ja tukumyyntin valvonta edellyttää, että myös alkoholijuoman hallussa pitämiseen myyntitarkoituksessa taikka kuljettamiseen myyntitarkoituksessa voidaan puuttua ja tarvittaessa rangaista siitä. Usein näissä tapauksissa teko voi tulla rangaistavaksi 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan myyntin yrityksenä. Myyntin yritystä ei kuitenkaan aina voida näyttää toteen, vaikka olosuhteiden valossa voi olla selvää, että alkoholijuomaa on varastoitu taikka kuljetettu myyntitarkoituksessa. Muun muassa tällaisen tilanteen kattaisi ehdotettu 5 kohta. Alkoholijuoman hallussapi-

täminen tai kuljettaminen myyntitarkoituksessa on nykyisinkin säädetty rangaistavaksi alkoholijuoman laitonta hallussapitoa koskevassa vuoden 1968 alkoholilain 86 §:n 1 momentissa. Matkustajatuontirajoitusten poistamisen myötä yksityishenkilö voi tuoda maahan omaan käyttöönsä aikaisempaa huomattavasti suuremman määrän alkoholijuomaa. Yksityishenkilöiden hallussa voi siten vastaisuudessa olla entistä suurempia juomamääriä. Merkitystä ei kuitenkaan vanhastaan ole annettu alkoholijuoman määrälle, vaan yhtä hyvin pienen kuin suurenkin juomamäärän hallussapito ja kuljetus on rangaistavaa, jos myyntitarkoituksella on osoitettavissa. Toisaalta suuren juomamäärän hallussa pitäminen tai kuljettaminen ilman pätevää perustetta, jos kyse ei esimerkiksi ole kuljetuksesta maahantuontipaikasta kotiin, herättäisi luonnollisesti epäilyn myyntitarkoituksesta. Myyntitarkoituksessa hallussa pidetyn juoman määrällä olisi lisäksi vaikutusta siihen, sovellettaisiinko tällaiseen tekoon alkoholirikoksen perustekomuotoa taikka lievää tai törkeää alkoholirikosta koskevaa säännöstä.

Pykälän 6 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että alkoholirikokseen syyllistyisi henkilö, joka pitää hallussaan tai kuljettaa laittomasti valmistettua tai maahan tuotua alkoholijuomaa. Tätä koskeva kielto on alkoholilain 34 §:n 1 momentissa. Nämä teot säädetään nykyisin rangaistaviksi vuoden 1968 alkoholilain 86 §:ssä.

Laittomasti valmistetulla tai maahantuodulla alkoholijuomalla tarkoitettaisiin alkoholilain vastaisesti valmistettua tai maahan tuotua alkoholia. Jos alkoholijuoma olisi tuotu maahan syyllistyen veropetokseen, kyseisen alkoholierän hallussa pitäminen tulisi rangaistavaksi yleisperusteluissa selostetulla tavalla rikoslain 46 luvun 6 §:n mukaan laitton tuontitavaraan ryhtymisenä.

Pykälän 1 momentin 4–6 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi hallussa pitämisen ohella myös kuljettaminen. Tavaraa kuljetettava pitää sitä yleensä myös hallussaan. Hallussa pitämistä koskevissa edellä mainituissa alkoholilain säännöksissä kielletään kuitenkin sekä hallussa pitäminen että kuljettaminen. Selvyden vuoksi kuljettaminen mainitaan siten erikseen myös ehdotetussa 4–6 kohdassa.

Enimmäisrangaistukseksi edellä mainituista hallussa pitämisestä ja kuljettamisesta on nykyisin säädetty kaksi vuotta vankeutta. Enimmäisrangaistus säilyisi ehdotuksen mukaan ennallaan. Ehdotettu rangaistus on suhteellisen korkea, kun kyseessä on vain hallussapitorikos. Kahden vuoden enimmäisrangaistus on kuitenkin tarpeen sellaisia tilanteita varten, jossa henkilön hallussa on esimerkiksi varasto väkiviinaa tai laitonta alkoholijuomaa taikka kuljetetaan suurehkoa määrää mainittuja juomia. Hallussa pidetyn tai kuljetetun väkiviinan tai alkoholijuoman määrä voi myös olla vähäinen, jolloin teko tulisi rangaistavaksi lievänä alkoholirikoksena. Tällöin seuraamukseksi tuomittaisiin sakkoa taikka sovellettaisiin mahdollisesti yleisiä toimenpiteistä luopumissäännöksiä.

Alkoholilain 34 §:n 1 ja 3 momentissa säädetystä hallussapitokielloista poiketen pykälän 2 momentissa säädettyjen alkoholijuoman hallussapitoa koskevien ikärajojen rikkomisen ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi alkoholilaissa alkoholirikkomuksena. Tämä on perusteltua, koska pykälän 2 momentissa mainituissa tapauksissa hallussapidon tai kuljetuksen kohteena on laillinen alkoholijuoma. Jos sen sijaan alle kahdeksantoistavuotias tai alle kaksikymmentävuotias pitäisi hallussaan väkiviinaa taikka alkoholijuomaa myyntitarkoituksessa taikka laittomasta valmistettua tai maahantuotua alkoholijuomaa, hänet voitaisiin tuomita 1 §:n 1 momentin 4 tai 5 kohdan mukaan alkoholirikoksesta. Näin väkiviinan, laittomasti valmistetun tai maahantuodun taikka myyntitarkoituksessa hallussa pidetyn alkoholijuoman hallussapitoa koskevia kieltoja ei voitaisi kiertää käyttämällä tekijänä alle kahdeksantoista- tai kaksikymmentävuotiasta nuorta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että edellä 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettujen rikosten yritys on rangaistava. Mainitun 1 momentin 1 kohdassa rangaistavaksi säädetyn valmistamisen yritys on nykyisinkin rangaistavaa samoin kuin 2 kohdassa tarkoitettujen alkoholijuoman tai väkiviinan maahan tuonnin yritys. Yksityishenkilön suorittaman alkoholijuoman maahantuonnissa teko jää yritykseksi, jos alkoholijuoma tai väkiviina ei ole ylittänyt valtakunnan rajoja. Väkiviinan maahan tuonnissa rikoksen yritys voisi olla esimerkiksi myös se, että virheelli-

sin tiedoin pyritään hakemaan maahantuontilupaa.

Sen sijaan myynnin, välittämisen tai muun luovuttamisen yritystä ei nykyisin ole säädetty rangaistavaksi. Myynnin osalta vuoden 1968 alkoholilain 85 §:ssä säädetään kuitenkin rangaistavaksi kaupaksi tarjoaminen tai kaupaksi pitäminen. Myynnin yrityksen säätäminen rangaistavaksi kattaisi myös nämä teot. Samoin sekä nykyisin että esityksen mukaan kaupaksi tarjoajaan voi tulla sovellettavaksi myös alkoholijuoman hallussapitoa myyntitarkoituksessa koskeva rangaistussäännös. Esitys ei alkoholijuoman kaupaksi tarjoamisen osalta siten merkitsisi muutosta nykytilaan. Yrityksen säätäminen rangaistavaksi on myös perusteltua alkoholijuoman laittoman välittämisen ja muun luovuttamisen osalta, koska käytännössä voi olla sattumanvaraista, onko välitettäväksi tai luovutettavaksi tarkoitettu alkoholijuoma siirtynyt vastaanottajan haltuun eli rikos täyttynyt.

Vuoden 1968 alkoholilain rikossäännöksissä rikoksen yritys on rinnastettu täytettyyn tekoon. Tämä merkitsee sitä, että rikoslain 5 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla yrityksestä määrätään tällöin rangaistus täytetyn teon rangaistusasteikon mukaan. Rikoslain yleisen osan uudistuksessa (HE 44/2002 vp) on kuitenkin lähdetty siitä, että yritystä ei ole yleensä syytä rinnastaa täytettyyn tekoon. Edellä mainittujen rikosten yrityksestä määrättäisiin siten jatkossa rangaistus rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla lievennetyn rangaistusasteikon mukaan.

2 §. Törkeä alkoholirikos. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun tavan mukaan alkoholirikoksen törkeä tekemuoto määriteltäisiin luettelemalla laissa tyhjentävästi ne tapaukset, joissa rikos voidaan katsoa törkeäksi. Kokonaisuudistuksessa omaksutun periaatteen mukaan teon tulisi olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Ankaroittamisperusteena ehdotetaan määrittäväksi ensiksikin se, että rikoksen kohteena olisi huomattavan suuri määrä alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Huomattavan suurta määrää ei voida ilmaista täsmällisenä määränä. Se vaihtelee esimerkiksi juoman alkoholipitoisuuden mukaan.

Huumausainerikoksen tekee törkeäksi se, jos teon kohteena on suuri määrä huumausainetta. Alkoholijuomat tai väkiviina eivät ole

kuitenkaan huumausaineisiin rinnastettavia aineita vaarallisuutensa suhteen. Törkeän alkoholirikoksen tunnusmerkistölle ehdotetaan tämän vuoksi huumausainerikosta tiukempaa vaatimusta. Törkeän alkoholirikoksen tunnusmerkistö olisi näin myös yhteneväinen törkeää dopingrikosta koskevan rikoslain 44 luvun 7 §:n kanssa, jonka 1 kohdassa mainitaan ankaroitamisperusteena dopingaineen huomattavan suuri määrä.

Toisena ankaroitamisperusteena pykälän 2 kohdassa mainittaisiin, että rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä. Vastaava ankaroitamisperuste on omaksuttu useissa muissakin rikoksissa, esimerkiksi törkeässä huumausainerikoksessa. Yleensä tällaisissa tilanteissa olisi samalla kyse huomattavan suuresta määrästä alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Peruste voi tulla kuitenkin yksinomaisena sovellettavaksi esimerkiksi tilanteissa, jossa kyse on suhteellisen vähäisestä määrästä erityisen arvokasta alkoholijuomaa tai laajamittaiseen toimintaan pyrkivä rikoksenteijä jää kiinni jo toimintansa alkuvaiheessa (HE 180/1992 vp).

Pykälän 3 kohdassa ankaroitamisperusteena mainittaisiin se, että rikosenteijä toimii alkoholirikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä. Rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneellä ryhmällä tarkoitettaisiin samaa kuin törkeää huumausainerikosta koskevassa rikoslain 50 luvun 2 §:n 3 kohdassa. Säännös edellyttää sitä, että tekijät ovat etukäteen organisoituneet ryhmäksi, jossa on jossakin määrin eriytynyt työnjako ja suunnitelma laajamittaisesta rikollisesta toiminnasta (HE 180/1992 vp). Ehdotettu 3 kohta kattaisi sellaisen ammattimaisen toiminnan, joka nykyään säädetään rangaistavaksi vuoden 1968 alkoholilain 87 §:ssä.

Organisoitunut toiminta on yleensä sellaista, että pykälän 1 ja 2 kohdan edellytykset samalla ovat käsillä. Rikosenteijän oman osuuden ei kuitenkaan tarvitse itsessään täyttää muita kuin 3 kohdassa mainitun törkeän alkoholirikoksen ankaroitamisperusteen kokonaisarvostelun lisäksi. Esimerkiksi henkilö, joka toistuvasti tuo maahan laillisesti alkoholijuomaa, ja etukäteen suunnitellun mukaisesti luovuttaa sen maahan tultuaan rikollisorganisaation myytäväksi, voisi joissain olosuhteissa 3 kohdassa säädetyllä perusteel-

la rikoksen kokonaisarvostelun täytyessä syyllistyä törkeään alkoholirikokseen.

Pykälän 4 kohdan mukaan ankaroitamisperusteena ehdotetaan mainittavaksi se, että alkoholijuomaa tai väkiviinaa levitetään häikäilemättömällä tavalla alaikäisille tai toisen riippuvaista asemaa hyväksikäyttäen.

Levittämistavan tulisi molemmissa tapauksissa tapahtua objektiivisesti arvioiden häikäilemättömällä tavalla.

Alaikäisille alkoholin luovuttamisen moitittavuus voi vaihdella eri tilanteissa riippuen esimerkiksi juoman alkoholipitoisuudesta, alaikäisten iästä ja levittämisen suunnitelmallisuudesta. Alkoholijuoman levittäminen satunnaisesti alaikäiselle ei siten lähtökohtaisesti tekisi tekoa törkeäksi, ellei lisäedellytys häikäilemättömästä tavasta täytyisi. Säännös poikkeaisi tässä suhteessa törkeää huumausainerikosta koskevasta tunnusmerkistöstä, jossa huumausaineen levittäminen alaikäiselle saattaa sellaisenaan kokonaisarvostelun puitteissa tulla arvioitavaksi törkeäksi teko muodoksi. Alkoholijuoman levittämistä häikäilemättömällä tavalla voisi olla levittämisen suuntaaminen suunnitelmallisesti alaikäisiin esimerkiksi koulujen lähettyvillä teon kokonaisarvostelua koskevan edellytyksen täytyessä. Samoin väkiviinan levittäminen hyvin nuorille esimerkiksi alle kymmenvuotiaille lapsille voisi olla tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla häikäilemätöntä.

Toisena edellytyksenä kohdassa mainittaisiin alkoholijuoman tai väkiviinan levittäminen häikäilemättömällä tavalla toisen riippuvaista asemaa hyväksikäyttäen. Toisen riippuvaisen aseman hyväksikäyttäminen häikäilemättömällä tavalla voisi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos myyjä ottaa pitkälle alkoholisoituneen asiakkaan pankkikortin tunnuslukuineen haltuunsa alkoholin jatkuvaa toimittamista vastaan.

Törkeän alkoholirikoksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttäisi rikoslaissa vakiintuneen kirjoitustavan mukaan myös sitä, että rikosta voitaisiin myös kokonaisuutena arvioiden pitää törkeänä.

Törkeästä alkoholirikoksesta ehdotetaan säädettäväksi vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta.

3 §. Lievä alkoholirikos. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että jos alkoholirikos, huomioon ottaen alkoholijuoman tai väkiviin-

nan vähäinen määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava lievästä alkoholirikoksesta sakkoon.

Alkoholijuoman tai väkiviinan vähäinen määrä olisi keskeinen peruste pitää tekoa lievänä. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi kuitenkin aina rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun lakitekniikan mukaisesti teon kokonaisarviointia.

Alkoholilain vastaista maahantuontia on enää vain eräiden matkustajia koskevien alkoholijuoman maahantuontia koskevien aikarajojen rikkominen. Yksityishenkilön suorittamassa maahan tuonnissa on yleensä kyse vain vähäisestä määrästä alkoholijuomaa. Tällainen teko tulisi siten useimmiten rangaistavaksi lievänä alkoholirikoksena, josta voisi siis ehdotuksen mukaan seurata sakkoa. Vuoden 1968 alkoholilain 82 §:n mukaan vähäisen alkoholijuoman tai väkiviinan maahantuonnista, jos asianhaarat ovat lieventävät, on seurauksena sakkoa. Säädetty rangaistustaso ehdotetaan siten säilytettäväksi nykyisellään. Lievästä alkoholirikoksesta voitaisiin siten määrätä sakko rangaistusmääräysmenettelyssä kuten nykyisinkin, jos menetettäväksi tuomittavien juomien arvo on korkeintaan 1000 euroa.

Lievän alkoholirikoksen rangaistavuuden osalta on kiinnitettävä huomiota mahdollisuuteen eräissä tapauksissa jättää teko syyttämättä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 ja 8 §:ssä säädettyillä perusteilla samoin kuin jättää teko tuomitsematta rikoslain 6 luvun 12 §:ssä säädettyissä tapauksissa.

4 §. Määritelmät. Alkoholirikoksesta rangaistaminen edellyttäisi, että tekijä on toiminut alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti. Pykälässä säädettäisiin kuitenkin lisäksi selvyuden vuoksi, että alkoholijuomalla tai väkiviinalla tarkoitetaan alkoholilaissa määriteltyä alkoholijuomaa tai väkiviinaa. Alkoholilain 3 §:ssä on kyseiset määritelmät. Samoin pykälän 2 momentissa todettaisiin, että mitä 1 §:n 1 momentissa on säädetty alkoholijuoman tai väkiviinan luvottomasta valmistuksesta, sovelletaan myös muualla valmistetun väkiviinan tai verottoman alkoholijuoman jatkokäsittelyyn tai astiointiin. Säännös olisi tältä osin yhdenmukainen alkoholilain 7 §:n kanssa.

5 §. Oikeushenkilön rangaistusvastuu. Pykälässä säädettäisiin siitä, että alkoholirikosluvussa rangaistavaksi säädettävään alkoholirikokseen tai törkeään alkoholirikokseen sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä. Säännöksen soveltamisalaan ei kuuluisi lievä alkoholirikos, koska yhteisösakkoa ei ole tarkoituksenmukaista määrätä vähäisestä rikoksesta.

1.2 Alkoholilaki

34 §. Hallussapito ja kuljetus. Pykälässä säädetään nykyisin, että alkoholijuomaa ei saa pitää hallussaan tai kuljettaa, jos se ei ole laillisesti valmistettua tai maahantuotua. Vastaavat teot ehdotetaan säädettäväksi rangaistaviksi alkoholirikoksena rikoslain 50 a luvun 1 §:n 1 momentin 6 kohdassa. Mainitun pykälän 5 kohdassa ehdotetaan myös säädettäväksi rangaistavaksi alkoholijuoman hallussa pitäminen tai kuljettaminen myyntitarkoituksessa, mikä nykyisin on rangaistavaa vuoden 1968 alkoholilain 86 §:n 1 momentin mukaan. Alkoholilaissa ei ole kuitenkaan kyseistä toimintaa koskevaa kieltoa, joka ehdotetaan lisättäväksi 34 §:n 1 momenttiin.

8 luku Ohjaus ja valvonta

Luvun otsikkoon ehdotetaan lisättäväksi maininta seuraamuksista, koska lukuun ehdotetaan sijoitettavaksi rangaistussäännöksiä koskeva uusi pykälä.

50 a §. Rangaistussäännökset. Lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 50 a §, jossa säädettäisiin rangaistuksista. Pykälän 1 momentissa viitattaisiin rikoslain 50 a luvun 1—3 §:ään, joissa ehdotetaan säädettäväksi alkoholirikoksista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan viitattavaksi rikoslain 30 luvun 1 a §:ään, joissa säädettäisiin rangaistus alkoholirikoksen markkinointirikoksesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että alkoholilaissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Salassapitovelvollisuudesta säädetään alkoholilain 45 §:ssä.

Pykälän 4 ja 5 momentissa säädettäisiin alkoholirikkomuksista. Ehdotetut tekotavat ovat nykyäänkin säädetty rangaistaviksi joko niitä koskevissa vuoden 1968 alkoholilain säännöksissä, avoimen rangaistussäännöksen nojalla alkoholirikkomuksina tai rikoslain 43 luvun 7 §:ssä. Valtaosa kyseisistä teoista on elinkeinonharjoittajan toiminnassa tapahtuvia lupaehtojen tai muiden hallinnollisten määräysten vastaisia vähäisiä tekoja tai laiminlyöntejä. Toiseksi alkoholirikkomuksina rangaistaisiin eräitä niin sanottuja massarikkomuksia eli esimerkiksi alkoholilaissa säädettyjen nauttimiskieltojen taikka alkoholijuoman hallussapitoa koskevien ikärajojen rikkominen. Tällaisista teoista riittää seuraamukseksi sakko.

Voimassa olevan alkoholirikkomussäännöksen kaltainen avoin rangaistussäännös ei ole rikosoikeudessa noudatettavan täsmällisyysvaatimuksen mukainen. Tästä syystä ehdotetaan, että rangaistaviksi säädettävät teot täsmennettäisiin viittauksella alkoholilaissa säädettyihin kieltoihin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin alkoholirikkomuksista, jotka olisivat rangaistavia tahallisina. Pykälän 4 momentin 1 kohdan nojalla rangaistavaksi säädettäisiin alkoholilain 58 §:n 1 momentissa säädettyjen alkoholijuoman nauttimiskieltojen rikkominen siinä luetelluissa paikoissa. Momentin 2 kohdan nojalla rangaistaisiin puolestaan poliisin 58 §:n 2 momentin nojalla yleisen järjestyksen turvaamiseksi antaman alkoholijuoman nauttimista julkisella paikalla koskevan kiellon rikkominen. Näitä rangaistussäännöksiä sovellettaisiin yleisperusteluissa mainituissa tilanteissa. Säännöksissä ei säädettäisi väkiviinan nauttimisesta, koska se ei ole tarpeen. Väkiviinan hallussa pitäminen ilman asianmukaista lupaa tai oikeutta kielletään alkoholilain 34 §:n 3 momentissa ja teko tulisi rangaistavaksi alkoholirikoksena rikoslain 50 a luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla tai lievänä alkoholirikoksena 3 §:n nojalla.

Pykälän 4 momentin 3 kohdan mukaan rangaistaisiin 58 §:n 1 momentissa tarkoitettun paikan omistajaa, tilaisuuden toimeenpanijaa tai järjestyksenvalvojaa, joka sallisi alkoholijuoman nauttimisen kyseisessä säännöksessä mainitussa paikassa tai tilaisuudessa. Tällainen kieltö sallia nauttiminen on säädetty alkoholilain 58 §:n 3 momentissa.

Mainitussa kohdassa ehdotetaan myös säädettäväksi rangaistavaksi se, että paikan omistaja, tilaisuuden toimeenpanija tai järjestyksenvalvoja luvatta tarjoaa alkoholijuomaa 58 §:n 1 momentissa mainituissa paikoissa. Tällainen luvatonta alkoholijuoman tarjoilua koskeva kieltö ehdotetaan myös lisättäväksi 58 §:n 3 momenttiin.

Kieltojen rikkomisen säätäminen rangaistavaksi on perusteltua, kun tilaisuuden toimeenpanija tai järjestyksenvalvoja ei puutu alkoholin luvattomaan nauttimiseen sellaisessa julkisessa tilaisuudessa, johon alkoholin käyttö ei sovellu. Tällaisia ovat erityisesti eräät urheilu- tai nuorisotilaisuudet. Tällä turvattaisiin oikeus alkoholittomaan ympäristöön. Kiellon rikkominen on nykyään rangaistavaa alkoholilain alkoholirikkomusta koskevan avoimen rangaistussäännöksen nojalla.

Pykälän 4 momentin 4 kohdan mukaan alkoholirikkomuksesta tuomittaisiin myös, jos alle kaksikymmentävuotias pitää hallussaan laillisesti valmistettua tai maahantuotua väkevää alkoholijuomaa tai kahdeksatoista vuotta nuorempi henkilö laillisesti valmistettua tai maahantuotua alkoholijuomaa alkoholilain 34 §:n 2 momentin vastaisesti. Näissä tapauksissa kyse on laillisesta alkoholijuomasta, jota tietyn ikäinen ei saa pitää hallussaan.

Pykälän 4 momentin 5 kohdan mukaan alkoholirikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tarjoaa alle kahdeksantoistavuotiaalle alkoholijuomaa tai väkiviinaa niin, että tämä siitä juopuu ja tarjoamista voidaan alaikäisen ikä, kypsyysaste ja muut olosuhteet huomioidaan ottaen kokonaisuudessaan pitää moitittavana. Säännöksen tarvetta ja nykytilaa on selostettu yleisperusteluissa. Säännöksessä säädettäisiin rangaistavaksi vain sellainen alkoholijuoman tai väkiviinan tarjoaminen, joka johtaisi alaikäisen juopumukseen. Rangaistavuus edellyttäisi myös säännöksessä mainittujen seikkojen valossa tehtyä kokonaisarviota teon moitittavuudesta. Esimerkiksi vähäisen alkoholimäärän tarjoaminen nuorelle perhepiirissä aterian yhteydessä ei siten olisi rangaistavaa.

Teko edellyttäisi tahallisuutta. Rikoslain 3 luvun 6 §:ssä säädetään niin sanotusta seuraustahallisuudesta. Tekijän katsotaan aiheuttaneen tunnusmerkistön mukaisen seurauk-

sen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Rikoslain uudessa säännöksessä on omaksuttu seuraustahallisuuden alarajaksi tilanne, jossa tekijä pitää seurauksen syntymistä varsin todennäköisenä (LaVM 28/2002 vp—HE 44/2002 vp).

Seurauksen aiheuttamisen lisäksi tahallisuuden tulee ulottua kaikkiin muihinkin tunnusmerkistössä mainittuihin seikkoihin tai olosuhteisiin. Tämä niin sanottu olosuhtehallisuus on rikoslain yleisiä oppeja uudistettaessa jätetty oikeuskäytännössä arvioitavaksi. Tunnusmerkistöerehdyksestä eli tilanteesta, jossa tekijä ei teon hetkellä ole selvillä kaikista niiden seikkojen käsilläolosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, säädetään rikoslain 4 luvun 1 §:ssä. Erehdys poistaa tahallisuuden.

Alle kahdeksantoistavuotias ei saa alkoholilain mukaan pitää hallussaan alkoholi-juomaa. Yhdenmukaisesti tämän säännöksen kanssa ikäraajaksi myös alkoholi-juoman tarjoamisen osalta ehdotetaan kahdeksantoista vuotta. Alaikäisen ikä sekä kypsyysaste olisi kuitenkin olennainen teon kokonaisarvioon ja sen kautta teon rangaistavuuteen vaikuttava seikka. Alkoholi-juoman tarjoamista 16—17-vuotiaalle säännöksessä mainituin seurauksin ei voida pitää yhtä moitittavana kuin esimerkiksi alkoholi-juoman tarjoamista 10—12-vuotiaalle niin, että tämä siitä juopuu.

Tarjoamisella tarkoitetaan yleiskielen mukaisesti sekä alkoholi-juoman tarjoamista toiselle tarjoajan hallussa olevasta pullosta että alkoholiannoksen ostamista toiselle tarjoavan kustannuksella alkoholi-juoman anniskelupai- kassa. Sen sijaan alkoholi-juoman ostaminen alkoholin myyntipisteestä ja sen luovuttaminen alaikäiselle, vaikka välittäjä ei saisi tästä mitään palkkiota, olisi rangaistavaa alkoholi-rikoksena rikoslain 50 a luvun 1 §:n 3 kohdassa mainittuna muuna luovuttamisena. Täl- lainen alkoholi-juoman välittäminen tai luovuttaminen ilman palkkiota on rangaistavaa ilman erityisedellytyksiä, eikä se siten edellyttäisi esimerkiksi sitä, että nuori juopuisi juomasta. Sekä tarjoaminen että alkoholi-juoman muu luovuttaminen olisi rangaista- vaa, vaikka alaikäinen olisi itse pyytänyt al- koholi-juomaa. Alaikäisen suostumus ei siten poistaisi teon rangaistavuutta. Suostumus tai

pyyntö tulisi kuitenkin ottaa huomioon teon moitittavuuden arvioinnissa.

Muut olosuhteet voisivat liittyä esimerkiksi tekijän asemaan tai ikään. Alkoholi-juomaa tarjoava voi olla alaikäiseen nähden erityi- sessä vastuuasemassa, mikä lisäisi teon moi- tittavuutta. Toisaalta tällä perusteella voitai- siin sulkea rangaistavuuden ulkopuolelle esimerkiksi nuorten kesken tapahtuvat alko- holi-juoman käyttötilanteet, joissa molemmat osapuolet ovat 15—17 -vuotiaita. Näissä ti- lanteissa alkoholi-juomaa toiselle tarjoava nuori tosin syyllistyisi alkoholi-rikkomukseen jo sillä perusteella, että alle kahdeksantoista- vuotias ei saa pitää hallussaan alkoholi- juomaa. Jos tekijä on rikosoikeudellista vas- tuuikärajaa 15 vuotta nuorempi, teko on ran- kaisematon. Tarjoaminen voi myös tapahtua erilaisissa paikoissa. Kotitilaisuuksissa tar- joamista voidaan pitää vähemmän moititta- vampaana kuin tarjoamista esimerkiksi puis- tossa talvipakkasella. Muu olosuhde mahdol- listaa myös tarjotun juoman laadun huomi- oon ottamisen. On moitittavampaa tarjota nuorelle väkiviinaa kuin esimerkiksi keski- olutta.

Momentin 6 kohdassa ehdotetaan säädettä- väksi rangaistavaksi alkoholi-juoman tai vä- kiviinan valmistukseen soveliaan välineen, laitteen, tarvikkeen, aineen tai valmisteen valmistaminen, myyminen, välittäminen, luovuttaminen tai maahan tuonti siinä tarkoi- tuksessa, että sitä tulitaisiin käyttämään alko- holi-juoman tai väkiviinan laittomaan valmis- tukseen. Lähes vastaavat teot ovat nykyisin rangaistavia vuoden 1968 alkoholilain 91 §:n 1 ja 2 momentin nojalla alkoholipitoisen ai- neen luvattoman valmistamisen edistämise- nä. Nykyistä säännöstä ei ole käytännössä sovellettu kovinkaan usein. Mainittujen teko- jen säätämällä rangaistavaksi on kuitenkin saattanut olla rikoksia ennalta ehkäisevää merkitystä. Valvontaviranomaiselle on edel- leen syytä varata mahdollisuus puuttua suh- teellisen varhaisessa vaiheessa toimintaan, jonka tarkoituksena on johtaa luvattomaan valmistukseen. Teosta voidaan nykyisin tuomita sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Säädetty enimmäisrangaistus on tarpeetto- man ankara. Esityksen mukaan alkoholi-rik- komuksena rangaistavista teoista voitaisiin tuomita sakkoa.

Pykälän 4 momentin 7 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi alkoholiuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaan laitteen tai välineen hallussa pitäminen sellaisissa olosuhteissa, että on perusteltua aihetta otaksua sitä käytettävän alkoholiuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen. Käytännössä kyse on yleensä tislauslaitteen hallussa pitämisestä. Vastaava säännös on nykyisin alkoholilain 91 §:n 3 momentissa. Ehdotettu rangaistus olisi sakko kuten nykyään.

Ehdotetun 8 kohdan mukaan rangaistaisiin sitä, joka markkinoi alkoholiuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaista välinettä, laitetta, tarviketta, ainetta tai valmistetta houkuttellakseen alkoholiuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen. Vastaava teko säädetään nykyisin rangaistavaksi vuoden 1968 alkoholilain 91 a §:ssä, jossa siitä säädetään seuraamukseksi sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Kuten yleisperusteluissa todetaan, enimmäisrangaistusta voidaan alentaa, koska mainitunlainen markkinointi voi tulla rangaistavaksi myös rikoslain 17 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädettyinä julkisena kehottamisena rikokseen, josta on säädetty enimmäisrangaistukseksi enintään kaksi vuotta vankeutta.

Momentin 6 ja 8 kohdassa mainittuja välineitä voidaan käyttää myös laillisessa tarkoituksessa esimerkiksi alkoholilain 4 §:ssä mainittuun alkoholiuomien kotivalmistukseen. Tämän vuoksi edellytettäisiin näyttöä siitä, että tekijän tarkoituksena on edistää laittonta valmistusta taikka houkuttaa siihen. Momentin 7 kohdassa edellytettäisiin kuten nykyäänkin olosuhteista ilmenevää perusteltua aihetta otaksua hallussa pidetyn laitteen käyttöä laittomaan valmistukseen.

Tuotevalvontakeskus ja lääninhallitukset valvovat 6 kohdassa mainittua kaupallista toimintaa sekä ja 8 kohdassa mainittujen tarvikkeiden, välineiden tai aineiden maahan tuontia ja myyntiä. Molemmilla on alkoholilain 44 §:n nojalla tarkastus- ja tiedonsaanti-oikeudet valvonnan toteuttamiseksi. Tuotevalvontakeskuksella tai lääninhallituksella on muun muassa oikeus päästä tarkistamaan toiminnan harjoittajan tiloja ja toimintaa sekä oikeus saada muilta viranomaisilta virkapapua. Käytännössä poliisi ryhtyy näiden rikosten tutkintaan valvontaviranomaisen ilmoituksen johdosta. Valvontaviranomaisten

valtuuksien vuoksi pakkokeinolain mukaiset valtuudet kotietsinnän suorittamiseen näissä tapauksissa eivät ole tarpeen. Momentin 7 kohdan tapauksessa valmistuskojeen hallussa pitääjää puolestaan epäillään yleensä myös laittomasta valmistuksesta tai osallisuudesta siihen. Kotietsintä on tällöin mahdollista valmistusta koskevan ehdotetun alkoholirikossäännöksen nojalla. Kotietsintävaltuuksien säätämiseen myöskään 7 kohdassa ehdotetussa hallussapitorikkomuksessa ei siten ole käytännön tarvetta.

Ehdotetussa 9 kohdassa säädettäisiin alkoholirikkomuksena rangaistavaksi miedon alkoholiuoman ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainonta, epäsuora mainonta tai muu myynnin edistäminen alkoholilain 33 §:n vastaisesti. Miedon alkoholiuoman ja vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävän juoman mainonta, epäsuora mainonta tai muu myynnin edistäminen alkoholilain vastaisesti on nykyäänkin sakkoseuraamuksisena alkoholirikkomuksena rangaistavaa. Miedon alkoholiuoman mainonnan kohdistaminen alaikäisiin ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi rikoslain 30 luvun mukaisena alkoholiuoman markkinointirikoksena. Rikoslain säännös syrjäyttäisi ankarammin rangaistavana mietojen alkoholiuomien alaikäisiin kohdistuvan mainonnan osalta alkoholirikkomussäännöksen soveltamisen.

Pykälän 5 momentissa säädettyihin tekoihin voisi yleensä syyllistyä elinkeinoharjoittaja taloudellisessa toiminnassaan. Kyse olisi lupaehtojen tai viranomaisten asettamien rajoitusten tai hallinnollisten määräysten rikkomisesta. Tällaisia rikkomuksia valvotaan tuotevalvontakeskuksen toimesta ja niistä määrätään yleensä hallinnollisia seuraamuksia. Hallinnolliset seuraamukset ovat usein tehokkaita ja riittäviä seuraamuksia. Hallinnollisia seuraamuksia voidaan kuitenkin määrätä vain luvan haltijalle, vaikka rikkomuksen tekijä voi olla myös työntekijäasemassa oleva henkilö. Tämän vuoksi on perusteltua, että mainitut teot säädetään edelleen myös rangaistaviksi.

Alkoholiuomiin ja väkiviinaan liittyvää kaupallista toimintaa harjoittavan tulee olla selvillä toimialaansa koskevasta lainsäädännöstä ja valvoa toiminnalleen asetettuja rajoituksia tehokkaasti. Alkoholiuomien kauppal-

liseen toimintaan liittyvien kansanterveydelisten syiden vuoksi on tärkeää, että elinkeinonharjoittajan huolellisuusvelvoitetta korostetaan. Huolimattomuudesta tehtyihin tekoihin voidaan kuitenkin elinkeinonharjoittajan osalta soveltaa edellä mainittuja hallinnollisia seuraamuksia. Työntekijäasemassa olevan kohdalla perustasoinen huolimattomuus asettaisi puolestaan rangaistavuuden kynnyksen tarpeettoman alas. Tämän vuoksi ehdotetaan, että 5 momentissa mainittujen tekojen rangaistavuus edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta (törkeä tuottamus). Tammikuun 1 päivänä 2004 voimaan tullessa rikoslain 3 luvun 7 §:n 2 momentissa määrillä törkeä tuottamus.

Alkoholirikkomuksesta rangaistaisiin 5 momentin 1 kohdan mukaan sitä, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo alkoholilain nojalla annetun luvan ehtoa tai rajoitusta. Toimintaa koskevia rajoituksia tai ehtoja voidaan asettaa 5 §:n 2 momentin nojalla alkoholijuomien tai väkiviinan valmistusluvassa, 8 §:n 3 momentin nojalla väkiviinan maahantuontiluvassa, 14 §:n 2 momentin nojalla alkoholijuoman vähittäismyyntiluvassa, 17 §:n 3 momentin mukaan alkoholijuoman tai väkiviinan käyttöluvassa, 21 d §:n nojalla alkoholijuomien anniskeluluvassa, 27 §:n 3 momentin perusteella alkoholijuomien tai väkiviinan tukkumyyntiluvassa, 29 §:n 2 momentin nojalla väkiviinan tukkumyyjän omalle käytölle sekä 30 §:n 2 momentin mukaan verottamattoman alkoholijuoman tukkumyyjän omalle käytölle.

Alkoholirikkomuksena rangaistavaa olisi momentin 2 kohdan mukaan toimiminen ilman 5 §:n 3 momentissa, 13 §:n 2 momentissa, 14 §:n 4 momentissa tai 35 §:n 1 momentissa säädettyä viranomaisen hyväksyntää tai vastoin viranomaisen antamaa määräystä. Alkoholirikkomuksena rangaistavaa olisi siten se, että alkoholijuomien ja väkiviinan valmistaja, jolla on asianmukainen valmistuslupa, valmistaisi tuotteita muussa kuin tuotevalvontakeskuksen hyväksymässä valmistuspaikassa (5 §:n 3 momentti) taikka että alkoholiyhtiö harjoittaisi vähittäismyyntiä muussa kuin hyväksytyssä myyntipaikassa (13 §:n 2 momentti). Myös 14 §:n 4 momentissa (vähittäismyyntipaikka) ja 35 §:n 1 momentissa (alkoholijuomien ja väkiviinan veroton varasto) säädetään siitä, että viran-

omaisen on hyväksyttävä toiminnan harjoittamisen paikka.

Momentin 3 kohdassa säädettäisiin vaadittavien ilmoitusten laiminlyönti rangaistavaksi. Rangaistavaa olisi laiminlyödä tehdä alkoholilain 11 §:n mukainen ilmoitus alkoholijuoman tai väkiviinan kaupallisessa tai muussa elinkeinotarkoituksessa tapahtuvasta maasta viennistä tai maahan tuonnista. Rangaistavaa olisi myös laiminlyödä 59 §:ssä säädetyn ilmoituksen tekeminen poliisille yleisessä huoneistossa pidettävästä suljetusta yksityistilaisuudesta, jossa alkoholijuoman nauttiminen on sallittua. Kohdassa viitattaisiin myös 57 §:n nojalla annettavalla asetuksella säädettävään ilmoitukseen. Mainitun pykälän nojalla on mahdollista säätää asetus, jolla alkoholijuoman ja väkiviinan valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden osien maahantuoja, valmistaja tai kauppa harjoitettava olisi velvollinen tekemään tuotevalvontakeskukselle toiminnastaan ilmoituksen. Tällaista ilmoitusvelvollisuutta ei ole nykyisin säädetty.

Momentin 4 kohdan nojalla alkoholirikkomuksena ehdotetaan rangaistavaksi toimiminen vastoin 3 §:n 4 momentin, 13 §:n 3 momentin, 19 tai 26 §:n tai 32 §:n 1 momentin nojalla annetun asetuksen säännöstä. Mainitun 3 §:n 4 momentin nojalla on annettu asetuksella tarkempia säännöksiä alkoholivalmisteista, niiden valmistuksesta, maahantuonnista ja valvonnasta (asetus alkoholijuomista ja väkiviinasta) Mainitun pykälän nojalla on myös annettu asetus alkoholivalmisteista ja denaturoimisesta. Viitatus 13 §:n 3 momentin nojalla on annettu tarkempia määräyksiä alkoholijuomien lähetyksistä asetuksessa alkoholijuomien vähittäismyyntistä lähettämällä niitä tilaajille tai ostajille (680/1996). Viittauksella 19 §:ään ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi alkoholijuomista ja väkiviinasta annetulla asetuksella säädettyjen alkoholijuomien vähittäismyyntiaikojen, maksutapojen ja myyntienkilönnän ikärajojen koskevien säännösten rikkomisen. Lain 26 §:n nojalla annettujen anniskelua koskevien tarkempien säännösten rikkomisen säädettäisiin myös rangaistavaksi. Lain 32 §:n 1 momentin mukaan alkoholijuomien myynnistä ja myynnin valvonnasta Suomen ja ulkomaisten välillä kulkevilla liikennevälineillä säädetään asetuksella ja

myös näiden säännösten rikkominen olisi rangaistavaa ehdotetun 4 kohdan nojalla.

Lain 16 §:n 2 momentissa säädetään kiello myydä ja 24 §:n 2 momentissa kiello anniskella vähintään 1,2 ja enintään 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää juomaa alle kahdeksantoistavuotiaalle henkilölle. Säännöksissä mainitut juomat eivät ole alkoholilaisa tarkoitettuja alkoholijuomia, vaan ne luokitellaan virvoitusjuomiksi. Tästä syystä näiden juomien vähittäismyyntiä ja anniskelua koskevien kieltojen rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi momentin 5 kohdassa alkoholirikkomuksena, vaikka vastaavien alkoholijuomia koskevien kieltojen rikkomiseen sovellettaisiin ehdotuksen mukaan rikoslain 50 a luvun alkoholirikossäännöksiä.

Ehdotetun 6 kohdan nojalla säädettäisiin rangaistavaksi se, että anniskeluluvan haltija, anniskelupaikan vastaava hoitaja tai tämän sijainen rikkoo 23 §:ssä säädettyjä anniskelupaikan järjestystä koskevia valvontavelvoitteita. Mainitun 23 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään anniskelupaikan järjestyksestä. Velvoitteista pääytyneen pääsyn estäminen anniskelupaikkaan tai pääytyneen poistaminen sieltä voi käytännössä kuulua ovimiehen tehtäviin samoin kuin muu anniskelun valvonta tarjoiluhenkilökunnalle. Lain 21 b §:ssä kuitenkin säädetään, että anniskeluluvan haltija, anniskelupaikan vastaava hoitaja tai tämän sijainen ovat velvollisia huolehtimaan, että anniskelupaikassa noudatetaan lain säännöksiä. Tämän vuoksi myös rangaistusvastuu ehdotetaan kohdistettavaksi näihin vastuuhenkilöihin.

Alkoholirikkomussäännös olisi toissijainen siten, että sitä sovellettaisiin, jos teosta ei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Esimerkiksi luvassa asetettujen ehtojen tai rajoitusten rikkominen ehdotetaan rangaistavaksi alkoholirikkomuksena, kun taas toiminta ilman asianmukaista lupaa tulisi ehdotuksen mukaan rangaistavaksi rikoslain 50 a luvun alkoholirikossäännösten nojalla. Jossain tilanteissa voi käytännössä olla vaikeaa erotella, milloin kyse on ilman lupaa toimimisesta ja milloin toimintaa koskevan ehdon rikkomisesta. Esimerkiksi toimintaan voi olla hankittu asianmukainen lupa, mutta toimintaa on laajennettu uusiin toimipisteisiin tai sellaisiin tuotteisiin, joita alkuperäinen lupa ei koske. Tällaisissa tilanteissa toi-

minnan lainvastaisuutta tulisi arvioida tapausittain kunkin lupatyypin ja siinä asetettujen lupaehtojen valossa. Rajanveto alkoholirikossäännösten ja alkoholirikkomuksen soveltamisessa jäisi näissä tilanteissa oikeuskäytännön varaan.

Samoin alkoholirikkomuksen sijasta pahoinpitelyä koskevat rikoslain 21 luvun säännökset voisivat tulla sovellettaviksi tekoon, jos alkoholijuoman tai väkiviinan tarjoaminen vahingoittaisi alaikäisen terveyttä taikka hänet saatettaisiin tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Mitä nuoremmasta lapsesta on kysymys, sitä todennäköisemmin alkoholin tarjoamisella voi olla mainittuja seurauksia.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin, että edellä 4 momentin 6 kohdassa tarkoitettu rikoksen yritys on rangaistava. Mainitun teon yritys on nykyisinkin rangaistavaa.

Pykälän 7 momentissa viitattaisiin selvytyden vuoksi rikoslain 2 a luvun 9 §:n 6 momenttiin ja 9 §:n nojalla annettuun asetukseen, joissa säädettäisiin rikesakon soveltamisesta eräiden alkoholirikkomusten seuraamuksena.

50 b §. Kuulemisvelvollisuus. Alkoholilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 50 b §, jonka mukaan ennen 50 a §:n 4 momentin 9 kohtaan perustuvan alkoholirikkomusta koskevan syytteen nostamista virallisen syyttäjän ja varattava sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

Vastaavanlainen kuulemissäännös ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 30 lukuun koskien alkoholijuoman markkinointirikosta. Tuotevalvontakeskukselle olisi näin varattava tilaisuus tulla kuulluksi sekä väkevän että miedon alkoholijuoman mainontaa koskevassa rikosasiassa.

57 §. Kojoiden tai niiden osien maahantuonti, valmistus ja kauppa. Pykälässä säädetään, että sen lisäksi mitä vuoden 1968 alkoholilain 91 ja 91 a §:ssä säädetään, voidaan asetuksella säätää, että alkoholijuomien ja väkiviinan valmistukseen soveliaiden kobjoiden tai niiden osien maahantuojat, valmistajat tai kauppa harjoittava on toiminnastaan ilmoitusvelvollinen. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi viittaus kumottavaksi ehdotet-

tuhin vuoden 1968 alkoholilain säännöksiin. Pykälä säilyisi muutoin ennallaan.

58 §. Nauttimiskiellot. Pykälän 3 momentissa kielletään paikan omistajaa, tilaisuuden toimeenpanijaa tai järjestysmiestä sallimasta alkoholijuoman nauttimista pykälän 1 momentissa tarkoitetuissa paikoissa. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi kiello siitä, että tällaiset henkilöt eivät myöskään saisi luvatta tarjota alkoholia mainituissa paikoissa.

Alkoholitarjoilun järjestäminen on 59 §:n mukaisesti sallittua suljetussa yksityistilaisuudessa, kun asiasta on tehty asianmukainen ilmoitus. Laista puuttuu nykyisin sen sijaan kiello siitä, että alkoholijuomaa ei saa esimerkiksi myyinnedistämistarkoituksessa tarjoilla yleisölle avoimessa kauppaliikkeessä. Jos tällaista tarjoilua järjestää liikkeenharjoittaja, jonka toimialaan ei kuulu alkoholijuoman anniskelu tai myynti ja jolla siten ei ole alkoholilain edellyttämää lupaa, ei asiaan voida puuttua myöskään hallinnollisesti luparikkomuksena. Kiellon lisääminen lakiin on tästä syystä tarpeen.

Pykälässä puhutaan nykyisin järjestysmiehestä. Järjestyksenvalvoja koskee nykyisin järjestyksenvalvojista annettu laki. Lakia sovelletaan sen 1 §:n 1 momentin mukaan siinä mainittujen lakien nojalla järjestystä ja turvallisuutta valvomaan asetettuihin henkilöihin. Momentissa ei mainita alkoholilakia eikä alkoholilaissa ole myöskään mainintaa tai viittausta järjestyksenvalvojista annettuun lakiin. Ravintoloiden järjestyksenvalvojat asetetaan kuitenkin nykyään majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) nojalla, joka mainitaan järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:ssä. Tämän vuoksi pykälänsäkin ehdotetaan maininta järjestysmiehestä muutettavaksi järjestyksenvalvojaksi.

60 §. Alkoholijuoman ja väkiviinan poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen. Pykälän nykyisen 1 momentin mukaan poliisi voi järjestyksen säilyttämiseksi tai palauttamiseksi ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, jos asianomainen nauttii alkoholijuomaa tai sanotunlaista alkoholipitoista ainetta julkisella paikalla tämän lain tai muun lain taikka

niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti.

Momentti ehdotetaan säilytettäväksi pääosin ennallaan. Momentissa kuitenkin ehdotetaan viitattavaksi selvästi sekä alkoholilain 58 §:n 1 että 2 momenttiin sekä rajoitettavaksi säännös koskemaan niissä mainittua alkoholijuomaa. Alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen 31 §:n 1 momentin mukaan oikeus hävittää pois otettu alkoholijuoma koskee vain avatussa astiassa olevaa juomaa. Vastaava säännös (23 §) alkoholivalmisteista ja denaturoinnista annetussa asetuksessa (1345/1994) rajoittaa oikeuden alkoholivalmisteen pois ottamiseen ja hävittämiseen avatussa astiassa olevaan valmistukseen. Momentin esitöissä todettiin, että mainittuja asetusten säännöksiä sovelletaan myös 60 §:n 1 momentin osalta. Tämä nykyisin asetuksissa säädetty rajoitus vain avoimessa astiassa olevan alkoholijuoman poisottamisesta ja hävittämisestä on oleellinen omaisuuden suojan kannalta. Tämän vuoksi mainitusta rajoituksesta ehdotetaan säädettäväksi laissa asetuksen sijasta. Säännös ulotettaisiin selvästi koskemaan juomien hävittämisen lisäksi myös juomien pois ottamista. Myös järjestyslain 21 §:n 3 momentin mukaan poliisin oikeus ottaa pois ja hävittää vastoin järjestyslakia nautittu päihdyttävä aine koskee sekä juoman pois ottamisen että hävittämisen osalta vain avatussa tai avoimessa astiassa olevaa juomaa.

Momentista ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana siinä nykyisin oleva maininta muun lain vastaisesta alkoholijuoman nauttimisesta. Poliisin valtuuksista ottaa pois päihdyttävä aine järjestyslain vastaisesti alkoholia nauttineelta säädetään järjestyslaissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos henkilö rikkoisi alkoholilaisessa säädettyjä alkoholijuoman hallussa pitämistä koskevia ikärajoja, häneltä voitaisiin ottaa pois laittomasti hallussa pidetty alkoholijuoma, jonka arvo olisi vähäinen. Tällainen juoma voitaisiin myös todisteellisesti hävittää.

Jos nuorelle määrätään nykyään päiväsakkoja hallussapitoa koskevien ikärajojen rikkomisesta, laittomasti hallussa pidetyt alkoholijuomat tulee määrätä valtiolle menetetyksi rikoslain 10 luvun nojalla. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan, että ikärajojen rikkomises-

ta voitaisiin määrätä rikesakko. Menettämisseuraamuksen määrääminen ei ole nykyisin mahdollista rikesakkomenettelyssä. Ehdotettu säännös tulee siten sovellettavaksi ensi sijaisesti tilanteissa, joissa nuorelle määrätään rikesakko. Oikeus juoman pois ottamiseen ja hävittämiseen koskisi tässä tilanteessa myös suljetuissa pulloissa tai astioissa olevaa juomaa, mutta vain jos niiden yhteen laskettu arvo olisi vähäinen. Vähäarvoisena voitaisiin pitää määrää, joka olisi tarkoitettu kyseisen henkilön omaan kulutukseen yhden illan aikana, esimerkiksi kassillista keskiolutta taikka muutamaa pulloa viiniä. Jos laittomasti hallussa pidettyä määrää ei voitaisi pitää vähäisenä, ei rikesakkoa voitaisi kirjoittaa. Sen sijaan henkilölle tulisi kirjoittaa päiväsakkoja rangaistusmääräysmenettelyssä ja laittomasti hallussa pidetyt alkoholijuomat tulisi takavarikoida ja määrätä valtiolle menetetyksi rikoslain 10 luvun 5 §:n 1 momentin nojalla.

Muutetuissa 1 ja 2 momenteissa oikeus pois ottamiseen ja hävittämiseen koskisi vain alkoholijuomaa, koska rikesakko voidaan määrätä vain 58 §:n 1 momentissa kielletystä alkoholijuoman nauttimisesta taikka alkoholijuoman hallussapitoa koskevien ikärajojen rikkomisesta. Nauttimiskiellot ja ikärajat eivät koske väkiviinaa, koska sen hallussa pito on aina kiellettyä ja rangaistavaa.

Pykälän nykyiset 2—4 momentit siirtyisivät asiallisesti muuttamattomina pykälän 4—6 momenteiksi.

Alkoholijuoman poisottamisesta sekä hävittämisen todisteellisuudesta säädetään nykyisin alkoholijuomista ja väkiviinasta annetun asetuksen 31 §:ssä. Vastaavia säännöksiä alkoholipitoisesta aineesta on alkoholivalmisteista ja denaturoinnista annetun asetuksen 23 §:ssä. Esityksessä ehdotetaan, että alkoholilain 60 §:n 1—2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa poisottamiseen ja hävittämiseen sovellettaisiin jatkossa pakkokeinolain takavarikon toimittamista koskevia säännöksiä pöytäkirjan laatimisesta ja todistuksen antamisesta sille, jonka hallussa takavarikoitava ja hävitettävä esine on ollut. Tästä säädettäisiin pykälän 3 momentissa. Asetuksien säännöksiä alkoholijuoman tai alkoholipitoisen aineen todisteellisesta hävittämisestä sovellettaisiin sen sijaan edelleen 60 §:n 4 momentin tapauksissa. Mainitun momentin valtuutussäännöstä selkeytettäisiin nykyiseen

verrattuna. Asetuksien säännöksiä tulisi tarkistaa vastaamaan lain säännöksiä sen tultua voimaan.

60 a §. *Menettämisseuraamus ja hävittäminen.* Pykälään ehdotetaan siirrettäväksi nykyisin vuoden 1968 alkoholilain 96 §:ssä oleva alkoholijuoman tai väkiviinan hävittämistä koskeva säännös. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saisi todistettavasti hävittää tai hävityttää sellaisen alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen astioineen tai päällyksineen, raaka-aineen, välineen tai tarvikkeen, joka voidaan takavarikoida, koska on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

Säännöstä soveltuisi tilanteisiin, joissa henkilöä epäillään rikoslain 50 a luvun alkoholirikoksesta tai alkoholirikkomuksesta ja rikoksen kohde tai rikoksentekoväline takavarikoidaan pakkokeinolain säännösten nojalla, koska se tullaan todennäköisesti julistamaan valtiolle menetetyksi joko rangaistusmääräysmenettelyssä tai oikeudenkäynnissä.

60 b §. *Tarkastus ja kotietsintä.* Pykälässä ehdotetaan, että jos alle kahdeksantoistavuotiaista epäillään todennäköisin syin 50 a §:n 4 momentin 4 kohdassa tarkoitettua rikkomuksesta, poliisi voi tarkastaa hänen mukanaan olevat tavaransa laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman poisottamiseksi ja hävittämiseksi. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin mitä pakkokeinolain 5 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta.

Esityksessä on pyritty tehostamaan puutumista alaikäisten laittomaan alkoholijuomien hallussapitoon. Alkoholijuomien hallussapitoa koskevan ikärajan valvonnan vuoksi on tärkeää, että poliisilla säädetään valtuudet tutkia alaikäisen eli alle kahdeksantoista vuotiaan mukana olevat tavarat eli yleensä laukun laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman löytämiseksi ja niiden poisottamiseksi. Laukun lisäksi voitaisiin tarkastaa myös esimerkiksi mukana oleva makuupussi kuljetuspusseineen tai pyytää avaamaan soitinkotelo.

Kahdeksantoistavuotta täyttänyt, mutta alle kaksikymmentävuotias henkilö saa pitää hallussaan mietoa alkoholijuomaa, mutta ei väkevää alkoholijuomaa. Perustuslakivaliokunta on tämän vuoksi katsonut (PeVL 53/2006

vp—HE 13/2004 vp), että riski puuttua henkilökohtaiseen koskemattomuuteen mielivaltaisesti muodostuisi liian suureksi, jos tarkastus voitaisiin kohdistaa myös tämän ikäiseen väkeväen alkoholijuoman löytämiseksi. Oikeus mukana olevien tavaroiden tarkistamiseen ehdotetaan siksi rajattavaksi koskemaan tarkastusta, joka voisi kohdistua alle kahdeksantoistavuotiaaseen henkilöön.

Perustuslakivaliokunta edellytti myös lausunnossaan, että alle kahdeksantoistavuotiaan tavarat voidaan tarkistaa vain, jos on todennäköisiä syitä epäillä nuorta alkoholijuoman hallussapidosta. Ehdotetun tarkastuksen suorittamiseen vaaditaan siten suurempaa näyttöä kuin pakkokeinolain mukaiseen henkilöntarkastukseen, mikä edellyttää sitä, että säännöksessä mainittua rikosta on syytä epäillä.

Tarkastuksessa noudatettaisiin muutoin, mitä henkilöntarkastuksesta toimittamisesta säädetään pakkokeinolaissa. Henkilöntarkastuksesta on pidettävä pakkokeinolaissa tarkoitettua pöytäkirjaa. Käytännössä pöytäkirjamerkinnot tehdään rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusvaatimuslomakkeeseen (LaVM 1/1999 vp) taikka rikesakkoa määrättäessä rikesakkolomakkeeseen tai siihen liitettävälle lisälehdelle.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos on todennäköisiä syitä epäillä, että joku on syyllistynyt rikoslain 50 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun lievään alkoholirikokseen, voidaan hänen käyttämässään kulkuneuvossa toimittaa pakkokeinolain 5 luvussa tarkoitettu kotietsintä laittoman alkoholijuoman tai väkiviinan löytämiseksi.

Vastaavanlainen kulkuneuvon tarkastamisoikeus on nykyisin säädetty poliisille vuoden 1968 alkoholilain 85 §:n 4 momentissa, jonka mukaan alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomuksesta todennäköisin syin epäillyn käyttämässä ajoneuvossa saadaan suorittaa kotietsintä. Kulkuneuvon tarkastamisoikeus on käytännössä tärkeää rikostutinnan kannalta, koska laittoman alkoholijuoman tai väkiviinan myyjät yleensä käyttävät auton tavaratiloja varastoinaan. Yksittäisen myyjän kiinni saamisen kautta on mahdollista puuttua ympäristöä häiritsevään myyntitoimintaan sekä usein päästä jäljille myös laajempaan ammattimaiseen alkoholin myyntiketjuun.

Nykyisen ja ehdotetun säännöksen edellytys todennäköisistä syistä on astetta korkeampi kuin pakkokeinolain 5 luvun mukaisessa kotietsinnässä, jossa edellytetään sitä, että säännöksessä mainittua rikosta on syytä epäillä. Lievissä alkoholirikoksissa on kyse suhteellisen vähäisiksi katsottavista sakkoseuraamuksista rikoksista, joten on perusteltua vaatia astetta korkeampaa epäilyä tapahtuneesta rikoksesta. Kulkuneuvon tarkastamisessa olisi muilta osin kyse pakkokeinolain 5 luvussa tarkoitettua kotietsinnästä, jota koskevia säännöksiä muun muassa pöytäkirjaamisesta ja annettavista todistuksista tulisi soveltaa.

60 c §. *Tuntematon tai poissaoleva omistaja.* Vastaavat säännökset ovat nykyisin vuoden 1968 alkoholilain 105 §:ssä. Säännösten kieliasu ehdotetaan tarkistettavaksi samalla, kun säännökset asiallisesti muuttamattomina siirrettäisiin alkoholilakiin.

1.3 Pakkokeinolaki

5 luku Etsintä

10 §. *Henkilöntarkastuksen edellytykset.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi yleisperusteluissa selostetuista syistä niin, että henkilöntarkastus saadaan kohdistaa henkilöön, jota on syytä epäillä lievistä alkoholirikoksesta. Momentissa on lueteltu jo nykyisin useita muitakin lievään alkoholirikokseen rinnastettavia sakkoseuraamuksisia rikoksia. Henkilöntarkastus on nykyisin mahdollista suorittaa alkoholilain nojalla sakonuhkaisesta alkoholipitoisen aineen välittämisrikoksesta epäillylle.

2 Voimaantulo

Lakiehdotuksella rikoslain muuttamisesta ehdotetaan kumottavaksi vuoden 1968 alkoholilain vielä voimassa olevat säännökset eli 9 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 104 ja 105 § yleisperusteluissa tarkemmin selostetuin perustein. Samoin kumottaisiin yleisperusteluissa selostetuista syistä aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian niiden vahvistamisen ja hyväksymisen jälkeen. Sovelletaanko tekoon vanhaa vai uutta lakia, ratkaistaan rikoslain 3 luvun 2 §:n säännöksen nojalla. Säännös koskee rikossäännöksen ajallista soveltuvuutta.

3 Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestys

Rikesakkolaki (66/1983), jonka nimike on vuonna 1999 muutettu laiksi rikesakkomenettelystä, on säädetty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Syynä tähän oli se, että alioikeuden rikesakkoasiassa antamaan asiaan ei lain 17 §:n 2 momentin mukaan saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakueinoin.

Rikesakkomenettelystä annetun lain 17 §:n 2 momentissa säädettyä muutoksenhakukieltota tulee arvioida valtiosääntöoikeudellisesti perustuslain 21 §:n valossa, joka asiallisesti vastaa kumotun hallitusmuodon 16 §:n säännöksiä. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus muun muassa saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan oikeus hakea muutosta turvataan lailla. Rikesakkoa koskevassa sääntelyssä täyttyy perustuslain 21 §:n 1 momentin vaatimus, koska rikesakkomenettelystä annetun lain 12 §:n nojalla jokaisella on oikeus saattaa asia yleisen alioikeuden käsiteltäväksi. Perustuslain 21 §:n 2 momentissa mainittu oikeus hakea muutosta ei sen sijaan toteudu rikesakkomenettelystä annetun lain 17 §:n muutoksenhakukiellon vuoksi.

Esityksessä ei ehdoteta muutoksia rikesakkomenettelystä annettuun lakiin. Esityksessä ehdotetaan sen sijaan rikoslain 2 a luvun 9 §:n 6 momentin muuttamista niin, että rikesakko voitaisiin säätää seuraamukseksi alkoholilaisissa säädetystä tai poliisin yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi alkoholilain nojalla antaman alkoholijuoman nauttimiskiellon rikkomisesta taikka alkoholilaisissa säädettyjen alkoholijuoman tai väkevän alkoholijuoman hallussa pitämistä koskevien ikärajojen rikkomisesta.

Rikoslain 2 a luku on säädetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Rikoslain 2 a lu-

vun 9 §:ssä mainitut rikesakkorikkomukset ovat kuitenkin asiallisessa yhteydessä rikesakkomenettelystä annetun lain 17 §:ssä säädetyn muutoksenhakukiellon soveltamisalan laajuuteen. Tästä syystä on perusteltua arvioida, mitä vaikutuksia rikesakkomenettelystä annetun lain 17 §:ssä säädetyllä muutoksenhakukiellolla mahdollisesti olisi ehdotetun rikoslain 2 a luvun 9 §:n 6 momentin muuttamisen säätämisyjärjestykseen.

Asiaan on eduskunnan perustuslakivaliokunta ottanut kantaa perusoikeusuudistuksen voimaan tulon jälkeen sakkoa, muuntorangaistusta ja rikesakkoa koskevien säännösten uudistamisen yhteydessä (HE 74/1998 vp). Eduskunnan perustuslakivaliokunta (PeVL 30/1998 vp) katsoi, että rikesakkomenettelystä annetun lain 17 §:n muutoksenhakukiello on hallitusmuodon kannalta hyväksyttävissä, koska rikesakkorikkomuksissa on kyse vähäisiksi luonnehdittavista rikoksista ja niistä tuomittavista vähäisistä rangaistuksista. Poikkeamista hallitusmuodon 16 §:stä pidettiin oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen asialliselta merkitykseltään vähäisenä. Vähäisiin rikoksiin liittyvä muutoksenhakurajoitus ei ole ongelmallinen myöskään kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kannalta (tästä tarkemmin PeVL 9/1997 vp).

Ehdotetut uudet rikesakkorikkomukset ovat vähäisiksi luonnehdittavia rikoksia, jossa ei ole oikeudellisia tai näyttökysymyksiin liittyviä ongelmia. Ne ovat siten verrattavissa jo olemassa oleviin rikesakkorikkomuksiin. Rikesakon soveltamisalan ulottaminen ehdotettuihin rikkomuksiin ei muuttaisi aikanaan perustuslakipoikkeuksena säädetyn järjestelyn asiallista merkitystä. Rikoslain 2 a lukua koskeva lakiehdotus voidaan siten tältä osin käsitellä tavallisen lain mukaisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Rikoslain 2 a luvun 9 §:n nykyisen 6 ja ehdotetun 7 momentin mukaan rikesakkorikkomuksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Perustuslakivaliokunta on ennen uuden perustuslain säätämistä pitänyt tätä valtiosääntöoikeudellisesti ongelmattomana, koska asetuksenantovaltuus ei koske rangaistavuuden sääntelemistä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin myöhemmissä lausunnoissaan katsonut, että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen (perustuslain 8 §) kanssa

olisi paremmin sopusoinnussa se, että laista kävisi suoraan ilmi mahdollisuus määrätä rikesakko rangaistukseksi siinä mainitusta rikkomuksesta kuin että rikesakko säädetään konkreettiseksi rangaistukseksi vasta asetuksella (PeVL 20/2002 vp—HE 20/2002 vp, PeVL 31/2002 vp—HE 44/2002 vp). Myös rikoslain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin. Eduskunta antoi rikoslain yleisiä oppeja koskevien säännösten hyväksymisen yhteydessä lausuman, että hallituksen tulee ryhtyä toimenpiteisiin rikesakkosäännösten uudistamiseksi (EV 261/2002 vp). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt asiaan huomiota myös Metsähallituksen erävalvontaa koskevan lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä (PeVL 46/2005 vp). Myös lakivaliokunta on kiirehtinyt aserikoksia koskevien säännösten uudistamisen yhteydessä rikesakkosäännösten uudistamista (LaVM 27/2006 vp)

Rikesakkolainsäädännön uudistaminen eduskunnan edellyttämällä tavalla on laaja hanke, joka edellyttää perusteellista lainvalmistelua (LaVM 28/2002 vp). Rikesakkolain kokonaisuudistus on valmisteilla oikeusministeriössä, jossa siitä on valmistunut Rangaistusmääräys- ja rikesakkotyöryhmän mietintö 2007:3. Uudistusta koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2008 aikana.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota rikesakkolainsäädännön puutteisiin myös käsitellessään alkoholirikossäännösten uudistamista koskevaa, rauennutta hallituksen esitystä 3/2004 vp. Valiokunta katsoi (PeVL 13/2004 vp), että ehdotusta tulisi muuttaa siten, että laista kävisi ilmi mahdollisuus määrätä rikesakko kulloinkin tarkoitetusta rikkomuksesta. Rikesakkolainsäädännön kokonaisuudistuksen edellyttämiä lain tasoisia uudistuksia ei kuitenkaan voida aikatauluyistä tehdä nyt käsillä olevan alkoholirikossäännösten uudistamisen yhteydessä. Kokonaisuudistuksen ollessa vireillä ei olisi tarkoituksenmukaista säätää vain nyt ehdotetuista uusista rikesakkorikkomuksista lain tasolla, ja muista rikesakkorikkomuksista entiseen tapaan asetuksella. Esityksessä ehdotettu rikesakon määräämismahdollisuuden laajennus on lisäksi varsin suppea verrattuna nykyisen lain ja asetuksen puitteissa aikai-

semmin säädettyihin uudistuksiin verrattuna ja se olisi tällä perusteella säädettävissä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Näistä syistä esityksessä ehdotetaan tehtäväksi muutokset voimassa olevaan rikoslain 2 a luvun 9 §:ään. Tarkoitus kuitenkin on, että rangaistusmääräys- ja rikesakkomenettelyn uudistamista koskevat lakiehdotukset sekä nyt käsillä olevaan esitykseen sisältyvät ehdotukset sovitettaisiin yhteen, kun niitä todennäköisesti käsiteltäisiin eduskunnassa samaan aikaan. Tällöin sekä rikesakkomenettely että rikesakon määräämismahdollisuudesta säätäminen saatettaisiin myös nyt ehdotettavien uusien rikesakkorikkomusten osalta vastamaan perustuslain vaatimuksia.

Esityksessä on kuitenkin myös pyritty saattamaan lakiehdotus mahdollisuuksien mukaan sopusointuun rikosoikeudellisen täsmällisyysvaatimuksen kanssa voimassa olevan lainsäädännön puitteissa. Rikoslain 2 a luvun 9 §:n 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tarkkarajaisesti, millaisesta alkoholilain vastaisesta teosta rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi. Näin teko, josta rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi, tulisi määritellä täsmällisesti laintasoisilla säännöksillä. Säännös ei siten olisi samalla tavoin avoin kuin samassa pykälässä oleva valtuus säätää rikesakko seuraamukseksi rikoslain 2 a luvussa vain yleisellä tasolla luonnehdituista vähäisistä liikenne rikkomuksista. Asetuksella säädettäväksi jäisi käytännössä vain ehdotetuista alkoholirikkomuksista määrättävän rikesakon euromäärä.

Mahdollisuus suorittaa rikoksesta epäiltyyn kohdistuva henkilöntarkastus on merkityksellinen perustuslaissa turvattu henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta. Pakkokeinojen käyttö vähäisissä rikoksissa ei yleensä ole suhteellisuusperiaatteen mukaista. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan rikosprosessuaaliset pakkokeinot voivat kuitenkin olla perusoikeuksien kannalta hyväksyttävissä myös sakonuhkaisten rikosten yhteydessä, mikäli perusoikeuksien rajoitusedellytykset täyttyvät (PeVL 6/1998—HE 242/1997 vp). Pakkokeinovaltuuksia arvioitaessa on otettava huomioon myös se, onko kyseessä uskriminalisointi ja siten pakkokeinovaltuuksien laajennus. Näillä perusteilla on hyväksytty se, että voimassa olevan lain mukaan on mahdollista kohdistaa pakkokeinoja sa-

konuhkaisesta alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomuksesta epäiltyyn (LaVM 1/1999 vp—HE 16/1999 vp).

Esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinoissa säädetty henkilöntarkastuksen suorittamismahdollisuus ulotettaisiin koskemaan lievistä alkoholirikoksesta epäiltyä. Lisäksi lievistä alkoholirikoksesta epäillyn kulkuneuvon kohdistettavasta kotietsinnästä ehdotetaan säädetäväksi alkoholilaissa, kun vuoden 1968 alkoholilain säännökset kumotaan.

Ehdotukset merkitsisivät henkilöntarkastusmahdollisuuden sekä ajoneuvon tarkistamismahdollisuuden vähäistä laajentamista nykyiseen verrattuna. Henkilöntarkastus voidaan nykyisin kohdistaa vuoden 1968 erityissäännöksen nojalla (85 § 4 momentti) alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomuksesta todennäköisiin syin epäiltyyn. Epäillyn kulkuneuvossa voidaan saman säännöksen nojalla suorittaa kotietsintä. Myös eräistä lievästä alkoholirikoksena rangaistaviksi ehdotetuista teoista henkilöntarkastus on nykyisin mahdollista suorittaa teosta säädetyn kahden vuoden enimmäisrangaistuksen vuoksi (alkoholipitoisen aineen valmistus, alkoholi-juoman laitton hallussapito myyntitarkoituksessa, väkiviinan laitton hallussapito).

Valtaosa lievän alkoholirikoksen tekovoista liittyy laittoman alkoholin valmistajan tai sitä välittävän pienimuotoiseen kaupalliseen toimintaan. Alkoholin välittäjän tarkastaminen ja kiinnisaaminen on käytännössä usein yleisen järjestyksen kannalta tärkeää alkoholi-juoman vähäisestä määrästä huolimatta. Kattakaupan tutkinnalla päästää usein myös laajemman alkoholi-juoman ja väkiviinan välitusketjun jäljille. Henkilöntarkastukselle samoin kuin kulkuneuvon tarkistamiselle on siten lievän alkoholirikoksen osalta yhteiskunnallinen tarve ja se on välttämätöntä tekijöiden kiinni saamiseksi.

Voimassa olevan lain mukaan henkilöntarkastuksen suorittaminen tai ajoneuvon kohdistuva kotietsintä alkoholipitoisen aineen välittämisrikkomuksesta edellyttää todennäköisiä syitä, kun taas pakkokeinolain 5 luvun 10 §:ssä edellytetään, että rikosta on syytä epäillä. Vuoden 1968 alkoholilain säännös vastasi sitä vuonna 1999 säädettyä pakkokeinolain tuolloin voimassa olevia henkilöntarkastusta koskevia säännöksiä.

Pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n osalta tästä korkeammasta henkilöntarkastusta koskevasta edellytyksestä luovuttiin vuonna 2003 (HE 52/2002 vp). Lievän alkoholirikoksen osalta ei ole asiallisia perusteita poiketa pakkokeinoissa säädettyistä yleisistä henkilöntarkastuksen edellytyksistä.

Esityksessä on pyritty tehostamaan puuttamista alaikäisten laittomaan alkoholi-juomien hallussapitoon myös pakkokeinolain säännösten nojalla.

Nykyisin alkoholi-juoman laittomasta hallussapidosta epäiltyyn nuoreen voidaan periaatteessa kohdistaa pakkokeinoja, koska teosta säädetty enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Käytännössä kyse on kuitenkin yleensä vähäisestä määrästä alkoholi-juomaa, jolloin pakkokeinot eivät alkoholi-juoman hallussapitorikkomuksesta epäiltyyn kohdistettuina nykyisin ole mahdollisia. Alkoholirikkomuksesta ehdotetun enimmäisrangaistuksen vuoksi pakkokeinoissa säädettyjä pakkokeinoja ei voitaisi jatkossakaan ilman erityissääntelyä kohdistaa alkoholi-juomien hallussapitoa koskevien ikärajojen rikkomisiin. Laittomasti hallussa pidettyjen alkoholi-juomien saaminen pois alaikäisen hallusta ja ulottuvilta on kuitenkin tärkeää, joten poliisilla tulisi esityksen mukaan olla mahdollisuus tutkia alaikäisen mukana olevat tavarat juomien löytämiseksi. Ilman tällaista tutkimismahdollisuutta hallussa pitoa koskevien kieltojen valvonta ja menettämisseuraamuksen toimeenpano olisi käytännössä mahdotonta.

Alaikäiseen kohdistettavan tarkastuksen osalta esityksessä on otettu huomioon alkoholirikoksia koskevien säännösten uudistamisesta annetusta, rauenneesta hallituksen esityksestä 13/2004 vp annettu perustuslakivaliokunnan lausunto 53/2006 vp. Mainittuun hallituksen esitykseen sisältyi ehdotus henkilöntarkastusvaltuuksien säättämisestä poliisille, jos on syytä epäillä alle kahdeksantoistavuotiasta alkoholi-juoman tai kahdeksantoista vaan ei kahtakymmentä vuotta täytännä henkilöä väkevän alkoholi-juoman hallussa pitämisestä.

Perustuslakivaliokunta totesi, että sääntelyn tavoite suojella lapsia alkoholin aiheuttamilta terveys- ja muilta haitoilta on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä. Julkisen vallan on perustuslain 19 §:n 3 momentin

mukaan edistettävä väestön terveyttä, minkä lisäksi julkiseen valtaan kohdistuu momentissa säädetty velvollisuus tukea perhettä ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi. Valiokunnan mielestä oli kuitenkin selvää, että lastensuojeluun tähtäävän julkisen vallan toimintaa kehitettäessä on ensisijaisesti turvauttava kokonaan toisenlaisiin keinoihin kuin rikosoikeudelliseen sääntelyyn ja siihen kytkeytyvään poliisin pakkokeinovaltuuksien laajentamiseen.

Valiokunta katsoi, että ”todennäköiset syyt epäillä” –kriteeri on näissä tilanteissa näyttökynnyksen ilmaisuna selkeämpi ja valtiosäännön kannalta perustellumpi kuin ”on syytä epäillä” –kriteeri, koska edelliseen liittyy vaatimus jonkinlaisesta konkreettisesta tosiseikasta epäilyn perusteena. Mainittu korotettu näyttökynnys oli välttämätön edellytys sille, että ehdotus olisi voitu käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Lapseen kohdistuviin poliisin pakkokeinovaltuuksiin samoin kuin valtuuksien käyttöön tulee valiokunnan mielestä suhtautua pidättyvästi. Tämän vuoksi sääntelyn pääasiallisten tavoitteiden ja oikeasuhtaisuuden kannalta on valiokunnan mukaan asianmukaista rajata tarkastusvaltuus koskemaan vain rikkomuksesta epäillyn lapsen mukana olevia tavaroita, kuten laukkuja ja kasseja.

Henkilöntarkastuksen suorittaminen 18–19 –vuotiaalle olisi valiokunnan mukaan yleisyydessään varsin etäällä sääntelyn lastensuojeluun tähtäävistä tavoitteista. Riski puuttua epäillyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen mielivaltaisesti muodostuu valiokunnan mielestä vähäistä suuremmaksi näissä tilanteissa siksi, että 18–19 –vuotias voi pitää laillisesti hallussaan mietoa alkoholi-juomaa, mutta ei väkevää alkoholi-juomaa. Hallussapitorikkomuksen moitittavuutta voidaan tällaisessa oikeudellisessa tilanteessa pitää hyvin vähäisenä. Tarkastusoikeuden rajaaminen koskemaan vain alle kahdeksantoistavuotiaiden laittomasti hallussa pitämiä alkoholi-juomia oli edellytys sille, että lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisten lain säätämisyjärjestyksessä.

Ehdotetussa alkoholilain uudessa 60 b §:ssä on otettu huomioon edellä mainitut perustuslakivaliokunnan mainitsemat rajoitusperusteet, jotka se katsoi edellytyksesi sille,

että samaa aihepiiriä koskeva lakiehdotus olisi voitu käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Esityksessä ehdotetaan myös, että poliisi voi ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan alkoholi-juoman, jos alle kahdeksantoistavuotias pitäisi hallussaan alkoholi-juomaa tai kahdeksantoista vuotta täyttänyt, mutta alle kaksikymmentävuotias väkevää alkoholi-juomaa, ja hallussa pidetyn alkoholi-juoman arvo on vähäinen.

Säännöstä on arvioitava perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuuden suojan valossa. Perustuslain 15 §:n 1 momentin säännös ei perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan kuitenkaan anna suojaa henkilön rikoksella hankkimalle tai hänen rikolliseen toimintaansa liittyvälle omaisuudelle (PeVL 33/2000 vp s. 2 ja siinä mainitut perustuslakivaliokunnan lausunnot).

Poliisilla on sekä alkoholilain että järjestyslain nojalla valtuudet ottaa pois täysi-ikäiseltä näiden hallussa pitämän avoimessa astiassa olevan alkoholi-juoman, jota tämä nauttii yleistä järjestystä häiriten. Täysi-ikäiseltä ei sen sijaan voida ottaa pois muita juomia, joiden hallussa pitoon hänellä on oikeus. Alle kahdeksantoistavuotiaan tai alle kaksikymmentävuotiaan osalta juomien poisottamisoikeus on siten laajempi, koska se koskee myös suljetuissa astioissa olevia alkoholi-juomia. Omaisuuden suojaa koskevien näkökohtien vuoksi poliisin oikeus juomien poisottamiseen ja niiden hävittämiseen rikesakon määräämisen yhteydessä onkin rajoitettu koskemaan vain alkoholi-juomaa, jonka arvo on vähäinen. Arvon vähäisyys on myös pyritty määrittelemään perusteluissa. Mikäli alle kahdeksantoistavuotiaan hallussa pitämien alkoholi-juomien tai alle kaksikymmentävuotiaan hallussa pitämien väkevien alkoholi-juomien arvo olisi vähäistä suurempi, rikesakon määrääminen ei olisi mahdollista, vaan sakko olisi määrättävä rangaistusmääräysmenettelyssä, jotta juomat voitaisiin tuomita valtiolle menetetyiksi. Tällöin ne olisi myös mahdollista välittömästi takavarikoida menettämisseuraamuksen turvaamiseksi.

Rauenneeseen hallituksen esitykseen 13/2004 vp sisältyi vastaavanlainen alkoholi-juomien poisottamista ja hävittämistä koskeva lakiehdotus. Perustuslakivaliokunta (PeVL 53/2006 vp) ei nähnyt ehdotuksessa

ongelmia perustuslain 15 §:n 1 momentin kannalta.

Alkoholijuomien mainontaa koskevat kielot ja rangaistukset ovat merkityksellisiä perustuslain 12 §:n 1 momentissa turvatus sananvapauden näkökulmasta. Esityksessä ehdotetaan väkevän alkoholijuoman mainontaa sekä alaikäisiin kohdistuvan miedon alkoholijuoman mainontaa koskevan rangaistussääntelyn ankaroitamista sekä rangaistusvastuun laajentamista koskemaan oikeushenkilöitä. Rauenneessa hallituksen esityksessä 13/2004 vp ehdotettiin vastaavanlaista sääntelyä väkevän alkoholijuoman mainonnan osalta. Perustuslakivaliokunta ei nähnyt lausunnossaan PeVL 53/2006 vp ehdotukselle perustuslaista johtuvia esteitä. Miedon alkoholijuoman mainontaa koskevat alkoholilain säännökset eivät ole aivan yhtä täsmällisiä kuin väkevän alkoholijuoman mainontaa koskeva totaalikielto, millä seikalla on merkitystä rikosoikeudelliseen laillisuusperiaat-

teeseen sisältyvän rangaistussäännöksen täsmällisyysvaatimuksen kannalta. Miedon alkoholijuoman mainonta on kuitenkin jo nykyään rangaistavaa. Esitys merkitsee siten rauenneeseen hallituksen esitykseen verrattuna vain alaikäisiin kohdistuvan miedon alkoholijuoman mainonnan rangaistavuuden laajentamista koskemaan oikeushenkilön vastuuta sekä seuraamuksen ankaroitamista nykyisestä sakosta kuuteen kuukautta vankeutta. Ehdotukselle ei siten olisi miedonkaan alkoholijuoman mainonnan rangaistavuuden osalta perustuslaista johtuvia esteitä.

Esitykseen sisältyviin muihin lakiehdotuksiin ei sisälly sellaisia säännöksiä, joiden yhteydessä olisi tarpeen harkita niiden säätämistä järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 43 luvun 7 §,
muutetaan 2 a luvun 9 §:n 1 ja 6 momentti, 10 luvun 3 §:n 1 momentti, 30 luvun 12 §:n 1 momentti ja 13 § sekä 46 luvun 7 §:n 2 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 9 §:n 1 ja 6 momentti laissa 531/2007, 10 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 61/2003, 30 luvun 12 §:n 1 momentti laissa 769/1990 ja 13 § laissa 465/2005 ja 46 luvun 7 §:n 2 momentti laissa 951/1999, sekä
lisätään 2 a luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 531/2007, uusi 7 momentti, 30 lukuun uusi 1 a §, 46 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 951/1999, uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 50 a luku seuraavasti:

2 a luku

Sakosta, muuntorangeistuksesta ja rikesakosta

9 §

Rikesakkorikkomukset

Rikesakko voidaan 2—7 momentin mukaisesti säätää seuraamukseksi virallisen syytteen alaisesta rikkomuksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi myös alkoholilaisissa (1143/1994) säädetyn tai poliisin yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi alkoholilain nojalla antaman alkoholijuoman nauttimiskiellon rikkomisesta taikka alkoholilaisissa säädettyjen alkoholijuoman hallussa pitämistä koskevien ikärajojen rikkomisesta.

Edellä 2—6 momentissa mainituista rikkomuksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

10 luku

Menettämisseuraamuksista

3 §

Laajennettu hyödyn menettäminen

Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi

1) sellaiseen rikokseen syyllistyneeltä, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka sellaisen rikoksen rangaistavaan yritykseen taikka 32 luvun 1 tai 6 §:ssä, 46 luvun 4 §:ssä tai 50 luvun 1 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen syyllistyneeltä sekä

2) edellä 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi edellä mainittu rikos on tehty,

jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä.

30 luku

Elinkeinorikoksista

1 a §

Alkoholijuoman markkinointirikos

Joka alkoholilain 33 §:n tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti

- 1) mainostaa suorasti tai epäsuorasti väkevää alkoholijuomaa tai muuten edistää väkevän alkoholijuoman myyntiä,
- 2) kohdistaa alaikäisiin miedon alkoholijuoman mainontaa, epäsuoraa mainontaa tai muuta myynninedistämistä taikka liittää sen alaikäisiin kohdistuvaan muun tuotteen tai palvelun mainontaan tai myynninedistämistoimintaan, taikka
- 3) 2 kohdassa tarkoitettussa miedon alkoholijuoman markkinoinnissa kuvaa alaikäisiä,

on tuomittava *alkoholijuoman markkinointirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

12 §

Syyteoikeus

Virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista varattava kuluttaja-asiamiehelle sekä ennen alkoholijuoman markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa. Tuomioistuimen on markkinointirikosta ja kilpailumenettelyrikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle sekä alkoholijuoman markkinointirikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Markkinointirikokseen, alkoholijuoman markkinointirikokseen, kilpailumenettelyrikokseen, yritysvakoiluun, yrityssalaisuuden väärinkäyttöön, lahjomiseen elinkeinotoiminnassa ja lahjuksen ottamiseen elinkeinotoiminnassa sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

46 luku

Säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta

6 §

Laiton tuontitavaraan ryhtyminen

Laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä tuomitaan myös se, joka 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ryhtyy sellaiseen valmisteveron alaiseen tuotteeseen, jonka osalta on sen maahan tuonnin jälkeen tehty 29 luvun 1—3 §:ssä tarkoitettu rikos.

7 §

Rajoitussäännös

Tämän luvun 6 ja 6 a §:ssä tarkoitettu rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen tavaraa maahan tuotaessa tai tavarahan maahan tuonnin jälkeen tehtyyn rikokseen.

50 a luku

Alkoholirikoksista

1 §

Alkoholirikos

Joka alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti

- 1) valmistaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa,
- 2) tuo maahan alkoholijuomaa tai väkiviinaa,

- 3) myy, välittää tai muutoin toiselle luovuttaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa,
 4) pitää hallussaan tai kuljettaa väkiviinaa,
 5) pitää hallussaan tai kuljettaa alkoholijuomaa myyntitarkoituksessa tai
 6) pitää hallussaan tai kuljettaa laittomasti valmistettua tai maahan tuotua alkoholijuomaa,

on tuomittava *alkoholirikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Edellä 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettun rikoksen yritys on rangaistava.

2 §

Törkeä alkoholirikos

Jos alkoholirikoksessa

1) rikoksen kohteena on huomattavan suuri määrä alkoholijuomaa tai väkiviinaa,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,

3) rikoksenteijä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä tai

4) alkoholijuomaa tai väkiviinaa levitetään häikäilemättömällä tavalla alaikäisille tai toisen riippuvaista asemaa hyväksikäyttäen

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä alkoholirikoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

3 §

Lievä alkoholirikos

Jos alkoholirikos, huomioon ottaen alkoholijuoman tai väkiviinan vähäinen määrä taik-

ka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava *lievästä alkoholirikoksesta* sakkoon.

4 §

Määritelmät

Alkoholijuomana tai *väkiviinana* pidetään tässä luvussa alkoholilaisissa tarkoitettua alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

Mitä 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään alkoholijuoman tai väkiviinan luvottomasta valmistuksesta, sovelletaan myös muualla valmistetun väkiviinan tai verottoman alkoholijuoman jatkokäsittelyyn tai astiointiin.

5 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tämän luvun 1 ja 2 §:ssä mainittuun rikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Tällä lailla kumotaan:

1) 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetun alkoholilain (459/1968) 9 luku sekä 104 ja 105 §, niistä 9 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen, sekä

2) aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien salakuljetuksen ehkäisemisestä 9 päivänä toukokuuta 1932 annettu laki (135/1932) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2.

Laki**alkoholilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä joulukuuta 1994 annetun alkoholilain (1143/1994) 34 §:n 1 momentti, 8 luvun otsikko, 57 §, 58 §:n 3 momentti sekä 60 §, sellaisina kuin niistä ovat 58 §:n 3 momentti laissa 616/2003 ja 60 § osaksi laissa 306/1997, sekä
lisätään lakiin uusi 50 a, 50 b ja 60 a—60 c § seuraavasti:

34 §

Hallussapito ja kuljetus

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussa tai kuljettaa, jos se ei ole laillisesti valmistettua tai maahantuotua. Alkoholijuomaa ei myöskään saa pitää hallussa tai kuljettaa myyntitarkoituksessa, jos myyntiin ei ole tämän lain nojalla oikeutta tai myönnettyä lupaa.

8 luku

Ohjaus, valvonta ja seuraamukset

50 a §

Rangaistussäännökset

Rangaistus alkoholirikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 50 a luvun 1—3 §:ssä.

Rangaistus alkoholijuoman markkinointirikoksesta säädetään rikoslain 30 luvun 1 a §:ssä.

Rangaistus tässä laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Joka tahallaan

1) nauttii alkoholijuomaa vastoin 58 §:n 1 momentissa säädettyä alkoholijuoman nauttimiskieltoa,

2) jättää noudattamatta poliisin 58 §:n 2 momentin nojalla yleisen järjestyksen tur-

vaamiseksi antamaa kieltoa alkoholijuoman nauttimisesta julkisella paikalla,

3) sallii 58 §:n 1 momentissa tarkoitetun paikan omistajana, tilaisuuden toimeenpanijana tai järjestyksenvalvojana alkoholijuoman nauttimisen kyseisessä säännöksessä mainitussa paikassa taikka luvatta tarjoaa alkoholijuomaa tällaisessa paikassa 58 §:n 3 momentin vastaisesti,

4) alle kahdeksantoistavuotiaana pitää hallussaan laillisesti valmistettua tai maahantuotua alkoholijuomaa taikka kahdeksantoista mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneenä pitää hallussaan laillisesti valmistettua tai maahantuotua väkevää alkoholijuomaa 34 §:n 2 momentin vastaisesti,

5) tarjoaa alle kahdeksantoistavuotiaalle alkoholijuomaa tai väkiviinaa niin, että tämä siitä juopuu ja tarjoamista voidaan alaikäisen ikä, kypsyysaste ja muut olosuhteet huomioiden ottaen kokonaisuudessaan pitää moitittavana,

6) valmistaa, myy, välittää, luovuttaa tai tuo maahan alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaan välineen, laitteen, tarvikkeen, aineen tai valmisteen siinä tarkoituksessa, että sitä tultaisiin käyttämään alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen,

7) pitää hallussaan alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaista laitetta tai välinettä sellaisissa olosuhteissa, että on perusteltua aihetta otaksua sitä käytettävän alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen,

8) mainostaa tai markkinoi alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaista vä-

linettä, laitetta, tarviketta, ainetta tai valmistetta houkutelakseen alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen tai

9) mainostaa suorasti tai epäsuorasti mietoa alkoholijuomaa tai vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää juomaa tai muutoin edistää tällaisen juoman myyntiä 33 §:n vastaisesti,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *alkoholirikkomuksesta* sakkoon.

Alkoholirikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) rikkoo 5 §:n 2 momentin, 8 §:n 3 momentin, 14 §:n 2 momentin, 17 §:n 3 momentin, 21 d §:n, 27 §:n 3 momentin, 29 §:n 2 momentin tai 30 §:n 2 momentin nojalla annetun luvan ehtoa tai rajoitusta,

2) toimii ilman 5 §:n 3 momentissa, 13 §:n 2 momentissa, 14 §:n 4 momentissa tai 35 §:n 1 momentissa säädettyä viranomaisen hyväksyntää,

3) laiminlyö antaa 11 tai 59 §:ssä säädetyn taikka 57 §:n nojalla annetulla asetuksella säädetyn ilmoituksen,

4) toimii vastoin 3 §:n 4 momentin, 13 §:n 3 momentin, 19 tai 26 §:n tai 32 §:n 1 momentin nojalla annetun asetuksen säännöstä,

5) rikkoo 16 §:n 2 momentissa tai 24 §:n 2 momentissa säädetyn kiellon taikka

6) anniskeluluvan haltijana taikka anniskelupaikan vastaavana hoitajana tai tämän sijaisena rikkoo 23 §:ssä säädettyjä anniskelupaikan järjestyksen valvontaa koskevia velvoitteita.

Edellä 4 momentin 6 kohdassa tarkoitettun rikoksen yritys on rangaistava.

Rikesakosta seuraamuksena 4 momentin 1, 2 ja 4 kohdassa mainitusta alkoholirikkomuksesta säädetään rikoslain 2 a luvun 9 §:n 6 momentissa ja mainitun 9 §:n nojalla annetulla asetuksella.

50 b §

Kuulemisvelvollisuus

Ennen 50 a §:n 4 momentin 9 kohtaan perustuvan alkoholirikkomusta koskevan syytteen nostamista virallisen syyttäjän on varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa

lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

57 §

Kojeiden tai niiden osien maahantuonti, valmistus ja kauppa

Alkoholijuoman ja väkiviinan luvattoman valmistuksen estämiseksi voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että tällaiseen valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden osien maahantuontia, valmistusta tai kauppaa harjoittava on velvollinen tekemään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen tästä toiminnastaan ja pitämään siitä kirjaa.

58 §

Nauttimiskiellot

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa paikassa ei paikan omistaja taikka tilaisuuden toimeenpanija tai järjestyksenvalvoja saa sallia alkoholijuoman nauttimista tai luvatta tarjota alkoholijuomaa.

60 §

Alkoholijuoman ja väkiviinan poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen

Poliisi voi ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan avatussa tai avoimessa astiassa olevan alkoholijuoman, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annetun säännöksen mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, jos asianomainen nauttii sitä 58 §:n 1 momentin vastaisesti tai julkisella paikalla 58 §:n 2 momentin vastaisesti.

Poliisi voi myös ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan alkoholijuoman, jos asianomainen on syyllistynyt 50 a §:n 4 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun rikkomukseen ja hallussa pidetyn alkoholijuoman arvo on vähäinen.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun alkoholijuoman pois ottamiseen ja hävittämiseen sovelletaan, mitä pakkokeinolain 4 lu-

vussa säädetään takavarikosta laadittavasta pöytäkirjasta ja todistuksesta.

Milloin vastoin 58 §:n 1 momentissa mainittua kieltoa on nautittu alkoholijuomaa, on pykälässä tarkoitettun huoneiston, liikkeen tai muun paikan omistajalla tai henkilökuntaan kuuluvalla, tilaisuuden toimeenpanijalla ja järjestyksenvalvojalla sekä yleisön käytettävänä olevan kulkuneuvon päälliköllä, kuljettajalla ja junassa junailijalla oikeus ottaa kielion rikkoneelta pois aine astioineen ja hävittää sen todisteellisesti.

Jos juopuneelta häntä kiinni otettaessa tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, sen saa ottaa häneltä pois. Valtioneuvoston asetuksella säädetään, millä edellytyksillä ja miten pois otettu alkoholijuoma tai muu alkoholipitoinen aine pidetään viranomaisen hallussa ja hävitetään.

Jos vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalla tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, saa laitoksen henkilökuntaan kuuluva ottaa sen häneltä pois ja todisteellisesti hävittää.

60 a §

Hävittäminen

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen astioineen tai päällyksineen, raaka-aineen, välineen tai tarvikkeen, joka voidaan takavarikoida, koska on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

60 b §

Tarkastus ja kotietsintä

Jos alle kahdeksantoistavuotiasta epäillään todennäköisin syin 50 a §:n 4 momentin 4 kohdassa tarkoitettusta rikkomuksesta, poliisi voi tarkastaa tällaisen henkilön mukana olevat tavarat laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman poisottamiseksi ja hävittämiseksi. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin, mitä pakkokeinolain 5 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta.

Jos on todennäköisiä syitä epäillä, että joku on syyllistynyt rikoslain 50 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun lievään alkoholirikokseen, voidaan hänen käyttämässään kulkuneuvossa toimittaa pakkokeinolain 5 luvussa tarkoitettu kotietsintä sen tutkimiseksi, onko kulkuneuvossa laitonta alkoholijuomaa tai väkiväinaa.

60 c §

Tuntematon tai poissaoleva omistaja

Kun omaisuutta, joka voidaan tuomita menetetyksi, on takavarikoitu, mutta rikoksen tekijä tai omaisuuden omistaja on tuntematon tai hänellä ei ole tunnettua olinpaikkaa Suomessa, hänet haastetaan julkisella haasteella saapumaan tuomioistuimeen määräpäivänä, jota ei saa asettaa aikaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi haasteen julkaisemisesta. Haaste on pantava tuomioistuimen kansliaan yleisesti nähtäville.

Jollei takavarikoidun omaisuuden laillisesti haastettu omistaja saavu vastaamaan asiassa eikä näytä laillista estettä, vaatimus omaisuuden menettämisestä ratkaistaan hänen poissaolostaan huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

3.

Laki**pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 646/2003, seuraavasti:

5 luku

Etsintä

10 §

Henkilöntarkastuksen edellytykset

Sille, jota on syytä epäillä

1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta,

2) lievistä pahoinpitelystä,

3) näpistyksestä, lievistä kavalluksesta, lievistä luvattomasta käytöstä, lievistä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murto-

välineen hallussapidosta, lievistä alkoholirikoksesta,

4) lievistä vahingonteosta tai

5) lievistä petoksesta,

saadaan tehdä henkilöntarkastus takavarikoitavan taikka väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai omaisuuden löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2008

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Tuija Brax*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 43 luvun 7 §,
muutetaan 2 a luvun 9 §:n 1 ja 6 momentti, 10 luvun 3 §:n 1 momentti, 30 luvun 12 §:n 1 momentti ja 13 § sekä 46 luvun 7 §:n 2 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 9 §:n 1 ja 6 momentti laissa 531/2007, 10 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 61/2003, 30 luvun 12 §:n 1 momentti laissa 769/1990 ja 13 § laissa 465/2005, ja 46 luvun 7 §:n 2 momentti laissa 951/1999, sekä
lisätään 2 a luvun 9 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 531/2007, uusi 7 momentti, 30 lukuun uusi 1 a §, 46 luvun 6 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 951/1999, uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 50 a luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 a luku

Sakosta, muuntorangaistuksesta ja rikesakosta

9 §

Rikesakkorikkomukset

Rikesakko voidaan 2—6 momentin mukaisesti säätää seuraamukseksi virallisen syytteen alaisesta rikkomuksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Rikesakko voidaan 2—7 momentin mukaisesti säätää seuraamukseksi virallisen syytteen alaisesta rikkomuksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

(uusi)

Rikesakko voidaan säätää seuraamukseksi myös alkoholilaissa (1143/1994) säädetyn tai poliisin yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi alkoholilain nojalla antaman alkoholijuoman nauttimiskiellon rikkomisesta taikka alkoholilaissa säädettyjen alkoholijuoman hallussa pitämistä koskevien ikärajojen rikkomisesta.

Edellä 2—5 momentissa mainituista rikkomuksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Edellä 2—6 momentissa mainituista rikkomuksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

10 luku

Menettämisseuraamuksista

3 §

Laajennettu hyödyn menettäminen

Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi

1) sellaiseen rikokseen syyllistyneeltä, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen rangaistavaan yritykseen taikka 32 luvun 1 tai 6 §:ssä, 46 luvun 4 §:ssä, 50 luvun 1 tai 4 §:ssä *taikka alkoholilain (459/1968) 82 §:ssä* tarkoitettuun rikokseen syyllistyneeltä sekä

2) edellä 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi edellä mainittu rikos on tehty,

jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä.

10 luku

Menettämisseuraamuksista

3 §

Laajennettu hyödyn menettäminen

Omaisuus voidaan tuomita kokonaan tai osittain valtiolle menetetyksi

1) sellaiseen rikokseen syyllistyneeltä, josta voidaan tuomita vähintään neljä vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen rangaistavaan yritykseen taikka 32 luvun 1 tai 6 §:ssä, 46 luvun 4 §:ssä tai 50 luvun 1 tai 4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen syyllistyneeltä sekä

2) edellä 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen osalliselta ja siltä, jonka puolesta tai hyväksi edellä mainittu rikos on tehty,

jos rikos on luonteeltaan sellainen, että se voi tuottaa huomattavaa taloudellista hyötyä ja jos on syytä olettaa omaisuuden olevan kokonaan tai osaksi peräisin rikollisesta toiminnasta, jota ei ole pidettävä vähäisenä.

30 luku

Elinkeinorikoksista

(uusi)

30 luku

Elinkeinorikoksista

1 a §

Alkoholijuoman markkinointirikos

Joka alkoholilain 33 §:n tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti

1) mainostaa suorasti tai epäsuorasti väkevää alkoholijuomaa tai muuten edistää väkevän alkoholijuoman myyntiä,

2) kohdistaa alaikäisiin miedon alkoholijuoman mainontaa, epäsuoraa mainontaa tai muuta myynninedistämistä taikka liittää sen alaikäisiin kohdistuvaan muun tuotteen tai palvelun mainontaan tai myynninedistämistoimintaan, taikka

3) 2 kohdassa tarkoitettussa miedon alkoholijuoman markkinoinnissa kuvaa alaikäisiä, on tuomittava **alkoholijuoman markkinointirikoksesta** sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

12 §

Syyteoikeus

Virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa. Tuomioistuimen on markkinointirikosta ja kilpailumenettelyrikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle tilaisuus tulla kuulluksi.

12 §

Syyteoikeus

Virallisen syyttäjän on ennen markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista varattava kuluttaja-asiamiehelle *sekä ennen alkoholijuoman markkinointirikosta koskevan syytteen nostamista Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle* tilaisuus antaa lausuntonsa asiassa. Tuomioistuimen on markkinointirikosta ja kilpailumenettelyrikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava kuluttaja-asiamiehelle *sekä alkoholijuoman markkinointirikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle* tilaisuus tulla kuulluksi.

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Markkinointirikokseen, kilpailumenettelyrikokseen, yritysvakoiluun, yrityssalaisuuden väärinkäyttöön, lahjomiseen elinkeinotoiminnassa ja lahjuksen ottamiseen elinkeinotoiminnassa sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Markkinointirikokseen, *alkoholijuoman markkinointirikokseen*, kilpailumenettelyrikokseen, yritysvakoiluun, yrityssalaisuuden väärinkäyttöön, lahjomiseen elinkeinotoiminnassa ja lahjuksen ottamiseen elinkeinotoiminnassa sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

43 luku

Hyviä tapoja koskevien määräysten rikkomisesta

7 §

Joka viettelee kahdeksaatoista vuotta nuoremman nauttimaan päihdyttävää juomaa, niin että tämä siitä juopuu, rangaistakoon [enintään kahdensadan markan] sakolla.

(kumotaan, ks. ehdotettu alkoholilain 50 a §:n 4 momentin 5 kohta)

46 luku

Säännöstelyrikoksista ja salakuljetuksesta

6 §

Laiton tuontitavaraan ryhtyminen

(uusi)

Laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitulla tavalla ryhtyy sellaiseen valmisteverolain alaiseen tuotteeseen, jonka osalta on sen maahan tuonnin jälkeen tehty 29 luvun 1—3 §:ssä tarkoitettu rikos.

7 §

Rajoitussäännös

Tämän luvun 6 ja 6 a §:ssä tarkoitettua rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen tavaraa maahan tuotaessa tehtyyn rikokseen.

7 §

Rajoitussäännös

Tämän luvun 6 ja 6 a §:ssä tarkoitettua rikoksesta ei tuomita henkilöä, joka on osallinen tavaraa maahan tuotaessa tai tavarahan maahan tuonnin jälkeen tehtyyn rikokseen.

50 a luku

Alkoholirikoksista

1 §

Alkoholirikos

(ks. vuoden 1968 alkoholilain 81 ja 82 §, 85 §:n 1 ja 4 mom. sekä 86 §:n 1 ja 2 mom.)

Joka alkoholilain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti

*1) valmistaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa,
2) tuo maahan alkoholijuomaa tai väkiviinaa,*

3) myy, välittää tai muutoin toiselle luovuttaa alkoholijuomaa tai väkiviinaa,

4) pitää hallussaan tai kuljettaa väkiviinaa,

5) pitää hallussaan tai kuljettaa alkoholijuomaa myyntitarkoituksessa tai

6) pitää hallussaan tai kuljettaa laittomasti valmistettua tai maahan tuotua alkoholijuomaa,

on tuomittava alkoholirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Edellä 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettujen rikosten yritys on rangaistava.

2 §

Törkeä alkoholirikos

(ks. vuoden 1968 alkoholilain 87 §)

Jos alkoholirikoksessa

1) rikoksen kohteena on huomattavan suuri määrä alkoholijuomaa tai väkiviinaa,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,

3) rikoksentehtyjä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä tai

4) alkoholijuomaa tai väkiviinaa levitetään häikäilemättömällä tavalla alaikäisille tai toisen riippuvaista asemaa hyväksikäyttäen

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava **törkeästä alkoholirikoksesta** vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

3 §

Lievä alkoholirikos

(ks. vuoden 1968 alkoholilain 82 §:n 2 mom., 85 §:n 3 mom. ja 86 §:n 3 mom.)

*Jos alkoholirikos, huomioon ottaen alkoholijuoman tai väkiviinan vähäinen määrä tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtyjä on tuomittava **lievästä alkoholirikoksesta** sakkoon.*

4 §

Määritelmät

Alkoholijuomana tai väkiviinana pidetään tässä luvussa alkoholilaissa tarkoitettua alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

Mitä 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään alkoholijuoman tai väkiviinan luvattomasta valmistuksesta, sovelletaan myös muualla valmistetun väkiviinan tai verottamattoman alkoholijuoman jatkokäsittelyyn tai astiointiin.

5 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Tämän luvun 1 ja 2 §:ssä mainittuun rikok-

seen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Tällä lailla kumotaan:

*1) 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetun al-
koholilain (459/1968) 9 luku sekä 104 ja
105 §, niistä 9 luku siihen myöhemmin teh-
tyine muutoksineen, sekä*

*2) aavalta mereltä tapahtuvan väkijuomien
salakuljetuksen ehkäisemisestä 9 päivänä
toukokuuta 1932 annettu laki (135/1932) sii-
hen myöhemmin tehtyine muutoksineen.*

2.

Laki**alkoholilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä joulukuuta 1994 annetun alkoholilain (1143/1994) 34 §:n 1 momentti, 8 luvun otsikko, 57 §, 58 §:n 3 momentti sekä 60 §, sellaisina kuin niistä ovat, 58 §:n 3 momentti laissa 616/2003 ja 60 § osaksi laissa 306/1997, sekä
lisätään lakiin uusi 50 a, 50 b § ja 60 a—60 c § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

34 §

34 §

*Hallussapito ja kuljetus**Hallussapito ja kuljetus*

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussa tai kuljettaa, jos se ei ole laillisesti valmistettu tai maahantuotu.

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussa tai kuljettaa, jos se ei ole laillisesti valmistettu tai maahantuotu. *Alkoholijuomaa ei myöskään saa pitää hallussa tai kuljettaa myyntitarkoituksessa, jos myyntiin ei ole tämän lain nojalla oikeutta tai myönnettyä lupaa.*

8 luku

8 luku

Ohjaus ja valvonta**Ohjaus, valvonta ja seuraamukset**

(ks. vuoden 1968 alkoholilain 93 §)

50 a §

Rangaistussäännökset

Rangaistus alkoholirikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 50 a luvun 1—3 §:ssä.

Rangaistus alkoholijuoman markkinointirikoksesta säädetään rikoslain 30 luvun 1 a §:ssä.

Rangaistus tässä laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Joka tahallaan

1) nauttii alkoholijuomaa vastoin 58 §:n 1 momentissa säädettyä alkoholijuoman nauttimiskieltoa,

2) jättää noudattamatta poliisin 58 §:n 2 momentin nojalla yleisen järjestyksen turvaamiseksi antamaa kieltoa alkoholijuoman nauttimisesta julkisella paikalla,

3) sallii 58 §:n 1 momentissa tarkoitetun paikan omistajana, tilaisuuden toimeenpanijana tai järjestyksenvalvojana alkoholijuoman nauttimisen kyseisessä säännöksessä mainitussa paikassa taikka luvatta tarjoaa alkoholijuomaa tällaisessa paikassa 58 §:n 3 momentin vastaisesti,

4) alle kahdeksantoistavuotiaana pitää hallussaan laillisesti valmistettua tai maahantuotua alkoholijuomaa taikkai kahdeksantoista, mutta ei kahtakymmentä vuotta täyttäneenä pitää hallussaan laillisesti valmistettua tai maahantuotua väkevää alkoholijuomaa 34 §:n 2 momentin vastaisesti,

5) tarjoaa alle kahdeksantoistavuotiaalle alkoholijuomaa tai väkiviinaa niin, että tämä siitä juopuu ja tarjoamista voidaan alaikäisen ikä, kypsyyssaste ja muut olosuhteet huomioon ottaen kokonaisuudessaan pitää moittavana,

6) valmistaa, myy, välittää, luovuttaa tai tuo maahan alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaan välineen, laitteen, tarvikkeen, aineen tai valmisteiden siinä tarkoituksessa, että sitä tulisi käyttää alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen,

7) pitää hallussaan alkoholijuoman tai väkiviinan valmistukseen soveliaista laitetta tai välinettä sellaisissa olosuhteissa, että on perusteltua aihetta otaksua sitä käytettävän alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen,

8) mainostaa tai markkinoi alkoholijuoman valmistukseen tai väkiviinan valmistukseen soveliaista välinettä, laitetta, tarviketta, ainetta tai valmistetta houkutellessaan alkoholijuoman tai väkiviinan laittomaan valmistukseen tai

9) mainostaa suorasti tai epäsuorasti mietoa alkoholijuomaa tai vähintään 1,2 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävää juomaa tai muutoin edistää tällaisen juoman myyntiä 33 §:n vastaisesti,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, **alkoholirikkomuksesta** sakkoon.

Alkoholirikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuus-

desta

1) rikkoo 5 §:n 2 momentin, 8 §:n 3 momentin, 14 §:n 2 momentin, 17 §:n 3 momentin, 21 d §:n, 27 §:n 3 momentin, 29 §:n 2 momentin tai 30 §:n 2 momentin nojalla annetun luvan ehtoa tai rajoitusta,

2) toimii ilman 5 §:n 3 momentissa, 13 §:n 2 momentissa, 14 §:n 4 momentissa tai 35 §:n 1 momentissa säädettyä viranomaisen hyväksyntää,

3) laiminlyö antaa 11 tai 59 §:ssä säädetyn taikka 57 §:n nojalla annetulla asetuksella säädetyn ilmoituksen,

4) toimii vastoin 3 §:n 4 momentin, 13 §:n 3 momentin, 19 tai 26 §:n tai 32 §:n 1 momentin nojalla annetun asetuksen säännöstä,

5) rikkoo 16 §:n 2 momentissa tai 24 §:n 2 momentissa säädetyn kiellon taikka

6) anniskeluluvan haltijan taikka anniskelupaikan vastaavana hoitajana tai tämän sijaisena rikkoo 23 §:ssä säädettyjä anniskelupaikan järjestyksen valvontaa koskevia velvoitteita.

Edellä 4 momentin 6 kohdassa tarkoitettun rikoksen yritys on rangaistava.

Rikesakosta seuraamuksena 4 momentin 1, 2 ja 4 kohdassa mainitusta alkoholirikkomuksesta säädetään rikoslain 2 a luvun 9 §:n 6 momentissa ja mainitun 9 §:n nojalla annetulla asetuksella.

50 b §

Kuulemisvelvollisuus

(uusi)

Ennen 50 a §:n 4 momentin 9 kohtaan perustuvan alkoholirikkomusta koskevan syytteen nostamista virallisen syyttäjän on varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus antaa lausuntonsa ja tuomioistuimen on käsitellessään tällaista asiaa varattava tuotevalvontakeskukselle tilaisuus tulla kuulluksi.

57 §

Kojeiden tai niiden osien maahantuonti, valmistus ja kauppa

Alkoholijuoman ja väkiviinan luvattoman valmistuksen estämiseksi voidaan *sen lisäksi, mitä alkoholilain (459/68) 91 ja 91 a §:ssä säädetään*, asetuksella säätää, että tällaiseen valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden

57 §

Kojeiden tai niiden osien maahantuonti, valmistus ja kauppa

Alkoholijuoman ja väkiviinan luvattoman valmistuksen estämiseksi voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että tällaiseen valmistukseen soveliaiden kojeiden tai niiden osien maahantuontia, valmistusta tai kauppaa

osien maahantuontia, valmistusta tai kauppaa harjoittava on velvollinen tekemään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen tästä toiminnastaan ja pitämään siitä kirjaa.

harjoittava on velvollinen tekemään tuotevalvontakeskukselle ilmoituksen tästä toiminnastaan ja pitämään siitä kirjaa.

58 §

Nauttimiskiellot

Edellä 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetussa paikassa ei paikan omistaja taikka tilaisuuden toimeenpanija tai järjestysmies saa sallia alkoholijuoman nauttimista.

Edellä 1 momentissa tarkoitetussa paikassa ei paikan omistaja taikka tilaisuuden toimeenpanija tai *järjestyksenvalvoja* saa sallia alkoholijuoman nauttimista tai *luvatta tarjota alkoholijuomaa*.

60 §

Alkoholijuoman ja väkiviinan poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen

Poliisi voi *järjestyksen säilyttämiseksi tai palauttamiseksi* ottaa pois henkilön hallussa olevan alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, ja tarvittaessa hävittää tällaiset juomat todisteellisesti asetuksella säädetyn edellytyksin, jos asianomainen nauttii alkoholijuomaa tai sanotunlaista alkoholipitoista ainetta julkisella paikalla tämän lain tai muun lain taikka niiden nojalla annettujen säännösten tai kieltojen tahi määräysten vastaisesti.

Milloin vastoin 58 §:n 1 momentissa mainittua kieltoa on nautittu alkoholijuomaa, on pykälässä tarkoitetun huoneiston, liikkeen tai muun paikan omistajalla tai henkilökuntaan kuuluvalla, tilaisuuden toimeenpanijalla ja järjestysmiehellä sekä yleisön käytettävänä olevan kulkuneuvon päälliköllä, kuljettajalla ja junassa junailijalla oikeus ottaa kiellon rikkoneelta pois aine astioineen ja hävittää se todisteellisesti.

Kun juopuneelta häntä kiinni otettaessa tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, saa sen ottaa häneltä pois sekä asetuksella säädetyn edellytyksin ja tavoin pitää viranomaisen hallussa tai hävittää.

60 §

Alkoholijuoman ja väkiviinan poisottaminen, haltuunotto ja hävittäminen

Poliisi voi ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan avatussa tai avoimessa astiassa olevan alkoholijuoman, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annetun säännöksen mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, jos asianomainen nauttii sitä 58 §:n 1 momentin vastaisesti tai julkisella paikalla 58 §:n 2 momentin vastaisesti.

Poliisi voi myös ottaa pois ja hävittää henkilön hallussa olevan alkoholijuoman, jos asianomainen on syyllistynyt 50 a §:n 4 momentin 4 kohdassa tarkoitettuun rikkomukseen ja hallussa pidetyn alkoholijuoman arvo on vähäinen.

Edellä 1—2 momentissa tarkoitettuun alkoholijuoman pois ottamiseen ja hävittämiseen sovelletaan mitä pakkokeinolain 4 luvussa säädetään takavarikosta laadittavasta pöytäkirjasta ja todistuksesta.

Milloin vastoin 58 §:n 1 momentissa mainittua kieltoa on nautittu alkoholijuomaa, on pykälässä tarkoitetun huoneiston, liikkeen tai muun paikan omistajalla tai henkilökuntaan kuuluvalla, tilaisuuden toimeenpanijalla ja järjestyksenvalvojalla sekä yleisön käytettävänä olevan kulkuneuvon päälliköllä, kuljettajalla ja junassa junailijalla oikeus ottaa kiellon rikkoneelta pois aine astioineen ja hävittää se todisteellisesti.

Jos juopuneelta häntä kiinni otettaessa tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipi-

Milloin vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalla tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, saa laitoksen henkilökuntaan kuuluva sen ottaa häneltä pois ja todisteellisesti hävittää.

toista ainetta, jota hänellä tämän lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaan muutoin on oikeus pitää hallussaan, sen saa ottaa häneltä pois sekä asetuksella säädetyin edellytyksin ja tavoin pitää viranomaisen hallussa tai hävittää.

Jos vankilaan tai muuhun suljettuun laitokseen taikka päihdehuollon yksikköön otettavalla tai siellä hoidettavana olevalla tavataan alkoholijuomaa tai muuta alkoholipitoista ainetta, saa laitoksen henkilökuntaan kuuluva sen häneltä pois ja todisteellisesti hävittää.

60 a §

Hävittäminen

(uusi)

(ks. vuoden 1968 alkoholilain 96 §)

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa todisteellisesti hävittää tai hävityttää sellaisen alkoholijuoman tai muun alkoholipitoisen aineen astioineen tai päällyksineen, raaka-aineen, välineen tai tarvikkeen, joka voidaan takavarikoida, koska on syytä olettaa, että se julistetaan menetetyksi, ja jolla ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa.

(uusi)

60 b §

Tarkastus ja kotietsintä

Jos alle kahdeksantoistavuotiasta epäillään todennäköisin syin 50 §:n 4 momentin 4 kohdassa tarkoitettua rikkomuksesta, poliisi voi tarkastaa tällaisen henkilön mukana olevat tavarat laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman poisottamiseksi ja hävittämiseksi. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin mitä pakkokeinolain 5 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta.

Jos on todennäköisiä syitä epäillä, että joku on syyllistynyt rikoslain 50 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun lievään alkoholirikokseen, voidaan hänen käyttämässään kulkuneuvossa toimittaa pakkokeinolain 5 luvussa tarkoitettu kotietsintä sen tutkimiseksi, onko kulkuneuvossa laitonta alkoholijuomaa tai väkiväinaa.

60 c §

Tuntematon tai poissaoleva omistaja

(ks. vuoden 1968 alkoholilain 105 §)

Kun omaisuutta, joka voidaan tuomita menetetyksi, on takavarikoitu, mutta rikoksenteijä tai omaisuuden omistaja on tuntematon tai hänellä ei ole tunnettua olinpaikkaa Suomessa, hänet haastetaan julkisella haasteella saapumaan tuomioistuimeen määröpäivänä, jota ei saa asettaa aikaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi haasteen julkaisemisesta. Haaste on pantava tuomioistuimen kansliaan yleisesti nähtäville.

Jollei takavarikoidun omaisuuden laillisesti haastettu omistaja saavu vastaamaan asiassa eikä näytä laillista estettä, vaatimus omaisuuden menettämisestä ratkaistaan hänen poissaolostaan huolimatta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

3.

Laki**pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 646/2003, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

Etsintä

10 §

Henkilöntarkastuksen edellytykset

Sille, jota on syytä epäillä

1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta,

2) lievistä pahoinpitelystä,

3) näpistyksestä, lievästä kavalluksesta, lievästä luvattomasta käytöstä, lievästä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta,

4) lievästä vahingonteosta tai

5) lievästä petoksesta,

saadaan tehdä henkilöntarkastus takavarikoitavan taikka väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai omaisuuden löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Sille, jota on syytä epäillä

1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta,

2) lievästä pahoinpitelystä,

3) näpistyksestä, lievästä kavalluksesta, lievästä luvattomasta käytöstä, lievästä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta, *lievästä alkoholirikoksesta*,

4) lievästä vahingonteosta tai

5) lievästä petoksesta,

saadaan tehdä henkilöntarkastus takavarikoitavan taikka väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai omaisuuden löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .
